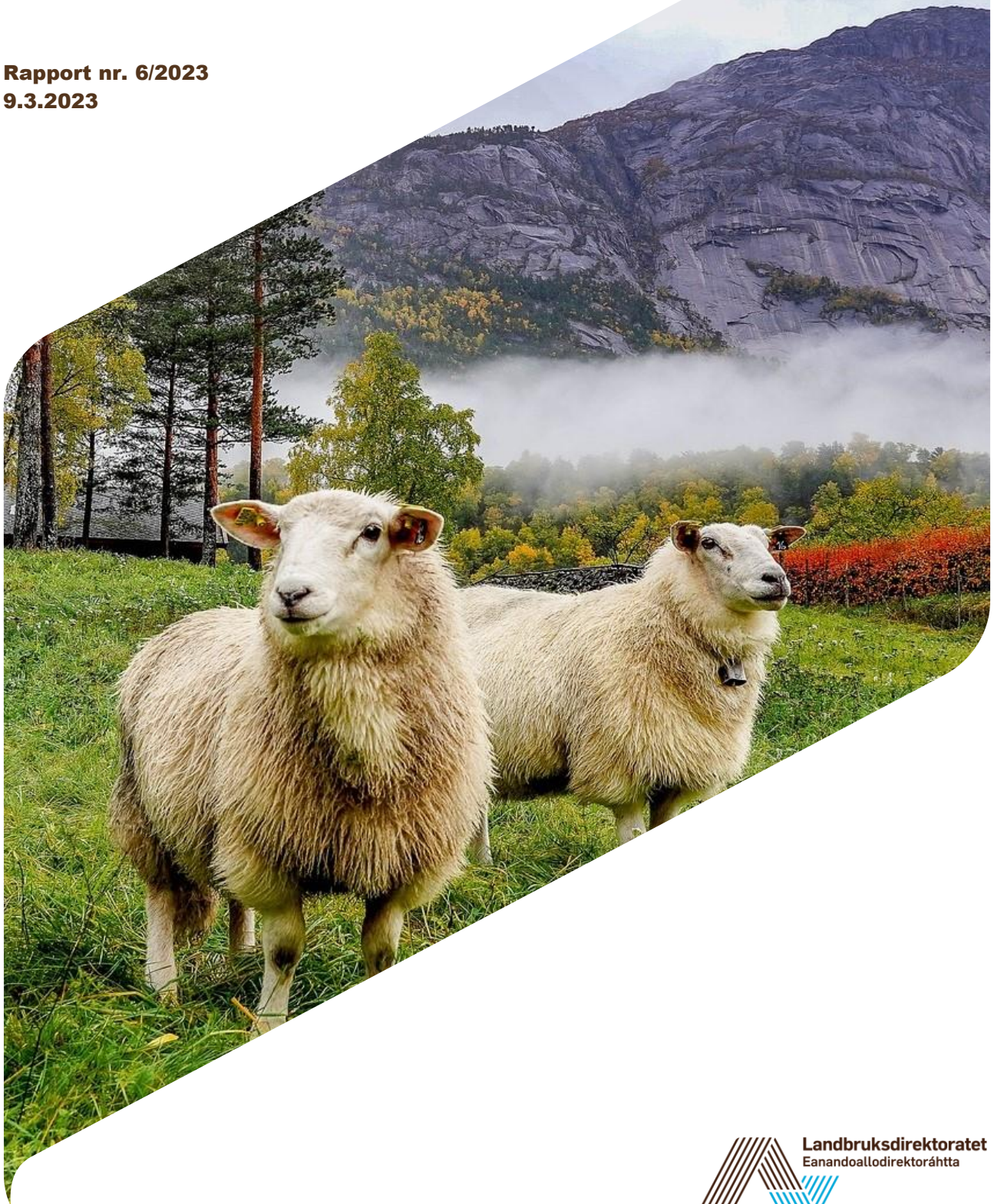

Markedsrapport 2022

Markeds- og prisvurderinger av sentrale
norske landbruksvarer og RÅK-varer

Rapport nr. 6/2023
9.3.2023

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Rapport:	Markedsrapport 2022. Markeds- og prisvurderinger av sentrale norske landbruksvarer og RÅK-varer
Dato:	9.3.2023
Utgiver:	Landbruksdirektoratet
Kontaktperson:	Harald Moksnes Weie
Rapport-nr.:	6/2023
Forsidebilde:	Pixabay

Forord

Markedsrapporten, rapporten Omverdenen til norsk landbruk og matindustri, og Økologisk rapport er alle en del av Landbruksdirektoratets årlige innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene. Rapportene er også utformet for å kunne gi andre interesserte en oversikt over både markedsutviklingen i Norge og i omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapportene beskriver dagens situasjon og forventninger til utviklingen framover. Samlet sett bidrar rapportene til et grunnlag for å vurdere måloppnåelsen knyttet til produksjon og priser, og for å vurdere endringer i virkemiddelbruk for å nå de landbrukspolitiske målene.

Markedsrapporten gir en oversikt over hvordan tilgangen på viktige norske landbruksvarer var i året som gikk. Vi presenterer tall over norsk produksjon, import og eksport, og vurderer markeds- og prissituasjonen for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, sentrale varer i grøntsektoren, bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) og skog.

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri gjør rede for internasjonale rammevilkår, som produksjon, handel og prisutviklingen til sentrale landbruksvarer, som påvirker norsk landbruk og matindustri.

Økologisk rapport supplerer de to øvrige rapportene med en egen omtale av det økologiske markedet, både nasjonalt og internasjonalt. Rapporten bør leses sammen med SSBs artikkel om det økologiske produksjonsgrunnlaget, altså arealer og dyr.

Som et supplement til disse rapportene viser vi til andre publikasjoner fra Landbruksdirektoratet, Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Statistisk Sentralbyrå (SSB) som gir nærmere omtaler av utviklingen i norsk landbruk og matindustri. Videre gir www.landbruksdirektoratet.no mer informasjon og tallmateriale om norsk landbruk, pris- og markedsutvikling for jordbruksvarer samt internasjonal handel.

God lesing!

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	4
Ordliste	5
1 Korn, mel og kraftfôr	8
1.1 Korn	8
1.2 Mel	13
1.3 Kraftfôr	15
2 Melk og meieriprodukter	19
2.1 Melkeleveranser	19
2.2 Lavere melkepris	21
2.3 Norsk produksjon av meieriprodukter	22
2.4 Import og eksport av meieriprodukter	25
3 Kjøtt	31
3.1 Liten økning i produksjonen og mindre import av kjøtt	31
3.2 Storfe	35
3.3 Svin	37
3.4 Sau- og lam	41
3.5 Fjørfe kjøtt	43
3.6 Rein	47
4 Egg	49
4.1 Overdekning i eggsektoren	49
5 Poteter, grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter	52
5.1 Økte kostnader for veksthusprodukter, poteter og grønnsaker	53
5.2 Poteter – utfordrende å oppnå målpris	54
5.3 Veksthusgrønnsaker – kostnadsutfordringer	55
5.4 Grønnsaker på friland	57
5.5 Fruktavling på nivå med 2019	64
5.6 Bær – høyere omsetning	66
5.7 Målprisuttak	67
5.8 Konserves	68
5.9 Blomster og planter	70
6 Bearbeidede jordbruksvarer	73
6.1 Norsk RÅK-industri og PNS	73
6.2 PNS-tilskudd til norske råvarer	73
6.3 Utvidelse av PNS-ordningen	75
6.4 Stabil import av RÅK-varer	76
6.5 Økt eksport av RÅK-varer	81
6.6 Økt i eksport av sjokolade	83
6.7 Økt eksport av bakervarer	84
7 Skog	86
7.1 Skogressursen i Norge	86
7.2 Marked, produkter og verdiskaping i norsk skognæring	89
Referanser	95

Sammendrag

Norsk produksjon av **korn, erter, oljefrø og åkerbønner** er i 2022–2023 den største på nesten 20 år, og behovet for import av matkorn og karbohydratråvarer er relativt lite. Andelen norsk matkorn i var 75 prosent i 2022, den høyeste andelen på 14 år. Prisene på både mel og kraftfôr økte kraftig i 2022. Forklaringen er økte priser på både norsk og importert råvare, samt innsatsfaktorer. Salget av kraftfôr gikk ned sammenlignet med 2021, hovedsakelig på grunn av en nedgang for drøvtyggerfôr.

Volumet **melk** var 1 467 mill. liter i 2022. 78 mill. liter mindre enn i 2021. Reguleringslagrene av smør og skummetmelkpulver økte, mens reguleringslageret av hvitost gikk ned. I Prisetjvningsordningen for melk ble det rapportert mindre anvendt melk. Det var spesielt melk til osteproduksjon og melk til ikke smaksatte melkeprodukter som gikk ned i volum. Samtidig med redusert mengde omsatt norsk melk og ost på henholdsvis 5,6 og 3,7 prosent, gikk importen av meieriprodukter ned med 1 prosent i mengde, tilsvarende 273 tonn, fra 2021 til 2022

Opphevelse av covid-19-restriksjoner har ført til at salget av **kjøtt** gått ned i løpet av 2022. Importen har gått ned for alle kjøttslag, med en spesielt stor nedgang for storfe og svin. Det var økt storfekjøttproduksjon som følge av økt slaktning av melkekyr, og økt antall mordyr som ga økte tilførsler av okser og kviger. Svinekjøttproduksjonen gikk totalt sett ned. Økte slaktevekter på svin veide ikke opp for at det ble slaktet færre dyr. Også produksjonen av sau- og lammekjøtt gikk ned. Fjørfekjøttproduksjonen hadde en svak tilbakegang på 0,7 prosent til 114 826 tonn fjørfekjøtt i 2022. Produksjonen av reinkjøtt økte fra 2020 til 2021, og vi anslår også høy produksjon i 2022.

Det er overkapasitet i **egg**sektoren og tilførslene er redusert som følge av produksjonsdempende tiltak. Produksjonen holdt seg derfor på et relativt uendret nivå fra året før. Engrossalget gikk svakt ned i 2022, etter svak salgsøkning i 2021. Norge er så godt som selvforsynt med egg, det er relativt sett lite behov for import av egg og eggprodukter.

Frukt- og grøntbransjen var i starten av 2022 preget av pandemien. Det ga usikkerhet rundt avsetningsmulighetene. Økte kostnader førte også til utfordringer. Ved inngangen til 2023 har markedet i større grad stabilisert seg, og innrapporterte lager dekker behovet godt. I 2022 var fruktavlingen lavere enn i rekordåret 2021, men om lag på nivå med avlingen i 2019. Det er eple- og plommeavlingene som har vært lavere i 2022 enn året før. Norsk bærproduksjon, og spesielt jordbær, økte i 2022 etter utfordrende år under pandemien.

RÅK-industrien er en vesentlig avtaker av norske jordbruksråvarer. I 2022 ble det utbetalt ca. 187 mill. kroner i prisnedskrivning (PNS) for salg av 106 600 tonn RÅK-varer. I denne produksjonen ble det brukt ca. 27 600 tonn tilskuddsberettigede råvarer. Dette var en økning på 9 prosent fra 2021. Mengden importerte RÅK-varer gikk ned med 1 prosent og importverdien opp med 9 prosent, sammenlignet med 2021.

Avvirkningen av **skog** har aldri vært høyere enn i 2022. Den var på 11,63 mill. kubikkmeter, opp 0,06 mill. kubikkmeter fra 2021. Skogbruket og skogindustrien eksporterte varer til en verdi av 21 mrd. kroner. Det er et stort potensial for å øke foredlingen av tømmer i Norge, og en stor klimaeffekt av å øke skogproduksjonen og ivareta skogarealene. Skogen må forvaltes slik at det økende behovet for trevirke kan dekkes innenfor bærekraftige rammer.

Ordliste

Administrative tollnedsettelse

Det settes en lavere tollsats enn normal tollsats i en periode, for å legge til rette for import av varer som supplement til norsk produksjon. For viktige norske jordbruksvarer iverksettes det normalt *generelle tollnedsettelse*.

Akkumulert noteringspris

Denne er beregnet som en vektet gjennomsnittspris for den aktuelle varen, basert på de ukentlige noteringspriser vektet med tilhørende mengder av varen. Akkumulert noteringspris for en gitt periode kalles også *prisuttak* eller oppnådd pris/noteringspris.

Forholdstall (melkekvote)

Viser hvor stor andel av melkekvoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

Generelle tollnedsettelse

En generell reduksjon i tollsats for bestemte varenumre, og som gjelder for alle som importerer gjeldende vare innenfor et visst tidsrom. Iverksettes normalt når summen av norsk produksjon og import innenfor kvoter og andre ordninger ikke er tilstrekkelig til å dekke etterspørselen etter gitte landbruksvarer. Ved generelle tollnedsettelse settes tollsatsen til et nivå der summen av importpris og tollsats skal tilsvare norsk pris. I tilfeller der det ikke er norske varer i markedet kan tollene bli satt til null.

GSP

General System of Preferences. GSP-land er utviklingsland som får eksportere varer til Norge til en lavere tollsats enn normal tollsats.

Importkvoter

Tollkvoter gir rett til import av definerte mengder av ulike landbruksvarer, tollfritt eller til reduserte tollsatser. Enkelte av kvotene er globale, det vil si åpne for import fra alle land. I tillegg finnes det blant annet GSP-kvoter for import fra utviklingsland, samt bilaterale tollkvoter, det vil si kvoter fra et bestemt land eller grupper av land som følge av inngåtte frihandelsavtaler, eksempelvis med EU. I tillegg fastsetter Norge årlig flere ensidige kvoter, som ikke er knyttet til forpliktelser i internasjonale avtaler. Dette gjelder blant annet i kornsektoren.

Markedsregulator

Landbrukssamvirkene har ansvar for å gjennomføre markedsreguleringen i den aktuelle sektoren. Norske Felleskjøp er markedsregulator for korn, Tine er markedsregulator for melk, mens Nortura er markedsregulator for kjøtt og egg.

Markedsregulering

Ordning med ulike virkemidler som skal bidra til at det er balanse mellom tilbud og etterspørsel etter jordbruksvarer, samt at produsentene får stabil avsetning og stabile priser i tråd med jordbruksavtalens bestemmelser. Kostnadene ved markedsreguleringen dekkes av produsentene selv gjennom omsetningsavgiften. Eksempler på markedsreguleringstiltak er lagring av overskuddsvarer, å prisnedskrive matkorn til førkorn dersom det er overskudd av matkorn eller å eksportere varer det er overskudd av (reguleringseksport).

Melkeanvendelse

Melken som inngår i produksjonen av ulike meieriprodukter. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved hjelp av salgstall, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Derfor er ikke nødvendigvis levert liter melk og anvendt liter melk det samme.

Målpris

Er fastsatt i jordbruksavtalen, og skal være priser som jordbruket reelt sett skal kunne oppnå ut fra balanserte markedsforhold, det fastsatte importvernet og de mulighetene for markedsregulering som er til disposisjon. Jordbruksavtalens målpriser gjelder normalt for ett avtaleår, 1. juli–30. juni. Per i dag har mathvete, matrug, havre, bygg, melk, poteter, epler og et utvalg grønnsaker målpris.

Noteringspris

Prisen som løpende oppnås for en definert vare (representantvare) i markedet. Noteringsprisen refererer til det fastsatte punktet (noteringspunktet) i verdikjeden der oppnådd pris (prisuttaket) for varen skal måles.

Omsetningsavgift

En avgift som blir lagt på produsentenes salgsproduksjon for å finansiere tiltak for å fremme omsetningen og/eller regulere markedet. Avgiften betales av produsentene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nær opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Prisnedskrivningstilskudd (PNS)

PNS til korn: Et pristilskudd som utbetales til kornkjøpere for kjøp av korn fra produsent. Formålet er å skrive ned prisen på disse varene som råvarer til matmel og kraftfôr, for å sikre at mest mulig av norskprodusert korn, erter og oljefrø av mat- og fôr kvalitet kommer i omsetning.

PNS til RÅK-varer: Tilskudd som gis for å kompensere differansen mellom råvarepris i Norge og i utlandet, slik at norsk næringsmiddelindustri skal være konkurransedyktig med utlandet ved bruk av norske råvarer i produksjonen.

Prissystem

Ulike prisordninger som omfatter mange av de mest sentrale norske jordbruksvarene. Danner utgangspunkt eller ramme for prisutviklingen for inntil ett år av gangen. Eksempler på prissystemer er målprissystemet, planlagt gjennomsnittlig engrospris og referansepris.

Prisutjevningsordningen for melk (PU)

Skal bidra til at melkeprodusentene får samme pris for melken uavhengig av geografisk lokalisering og hva melken blir brukt til hos meieriet (anvendelse). Enkelte melkeanvendelser som f.eks. drikkemelk blir ilagt avgift, mens andre melkeanvendelser som f.eks. modnet ost og tørrmelk får tilskudd.

Prisuttak

Den gjennomsnittlig oppnådde noteringsprisen i en definert periode for varer omfattet av et prissystem. Tilsvarende akkumulert noteringspris.

Referansepris (kylling)

En veiledende pris på engrosnivå for kyllingkjøtt fastsatt av Landbruksdirektoratet for hvert avtaleår, med basis i oppnådd pris (prisuttaket) på engrosnivå i foregående avtaleår. Prisdannelsen på kyllingkjøtt er fri, men dersom noteringsprisen overstiger øvre prisgrense, som er referanseprisen + 10 prosent, vil det bli iverksatt generell tollnedsettelse for kyllingkjøtt. Referanseprisen på fjørfe er ikke grunnlag for å innføre markedsregulerende tiltak.

Reguleringslager

Lager av midlertidig eller permanent overskuddsvare, dvs. lager ut over forretningsmessig lager. Kostnadene ved reguleringslagring er dekket over omsetningsavgiften, som et markedsregulerings tiltak.

Representantvare

Gjelder for varegrupper som er omfattet av et prissystem. Den definerte representantvaren er en vare eller et utvalg av varer som blir betraktet som dominerende og representativ for varegruppen. Representantvaren inngår i noteringsgrunnlaget som blir brukt for jevnlig prisnoteringer.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på jordbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

Styringspris

Blir fastsatt i stedet for målpris, blant annet dersom akkumulert noteringspris i foregående avtaleår overskred den gjeldende målprisen, jf. Jordbruksavtalen prisbestemmelser.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig for norske bedrifter å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for å produsere jordbruksvarer, uten at det blir ilagt toll for de norske råvarene når jordbruksvarene gjeninnføres til Norge.

1 Korn, mel og kraftfôr

Norsk produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner er i 2022–2023 den største på nesten 20 år. Dette fører til et relativt lite behov for import av matkorn og karbohydratråvarer.

Andelen norsk matkorn i norskproduserte mel- og cerealprodukter var 75 prosent i 2022, den høyeste andelen på 14 år.

Prisene på både mel og kraftfôr økte kraftig i 2022. Forklaringen er økte priser på både norsk og importert råvare, samt innsatsfaktorer.

Salget av kraftfôr gikk ned sammenlignet med 2021, hovedsakelig på grunn av en nedgang for drøvtyggerfôr.

Råvareforbruket besto av en relativt høy andel karbohydratråvarer. Norskandelen sank fra 58 til 54 prosent, blant annet fordi det ble importert mer av karbohydratråvarer.

1.1 Korn

1.1.1 God norsk kornhøst

Prognosen fra markedsregulator Felleskjøpet Agri (FKA) per 16. november 2022 viser at produksjonen av korn, erter, oljefrø og åkerbønner er 19 prosent større enn i 2021–2022. Anslaget for total produksjon har blitt oppjustert med 113 000 tonn siden første prognose kom i august, og er nå på 1 358 000 tonn. Dette er 21 prosent over gjennomsnittet for de fem foregående sesongene, hvis man inkluderer tørkesesongen 2018–2019. Tabell 1 viser markedsregulators anslåtte produksjon per kornslag, sammenlignet med forrige sesong og femårssnittet.

Tabell 1: Produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner, 2021–2022 og prognose for 2022–2023. Tonn per kornår

	2021–2022	2022–2023*	5-årssnitt
Hvete, mat	186 473	262 000	170 127
Hvete, fôr	63 170	122 000	129 762
Rug, mat	16 343	25 000	12 107
Rug, fôr	1 985	2 000	5 571
Bygg	581 344	591 000	537 017
Havre	254 959	291 000	237 241
Rughvete	20 060	32 000	18 339
Totalt korn	1 124 335	1 325 000	1 110 165
Erter	3 271	10 000	3 558
Oljefrø og åkerbønner	12 564	23 000	12 206
Totalt korn, erter, oljefrø og åkerbønner	1 140 169	1 358 000	1 125 929

Kilde: Landbruksdirektoratet og Felleskjøpet Agri Markedsregulator

*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 16. november 2022

Den kalde vinteren gjorde at en del høstkornarealer ble sådd om våren 2022, men mange høstkornåkre klarte seg også bra.

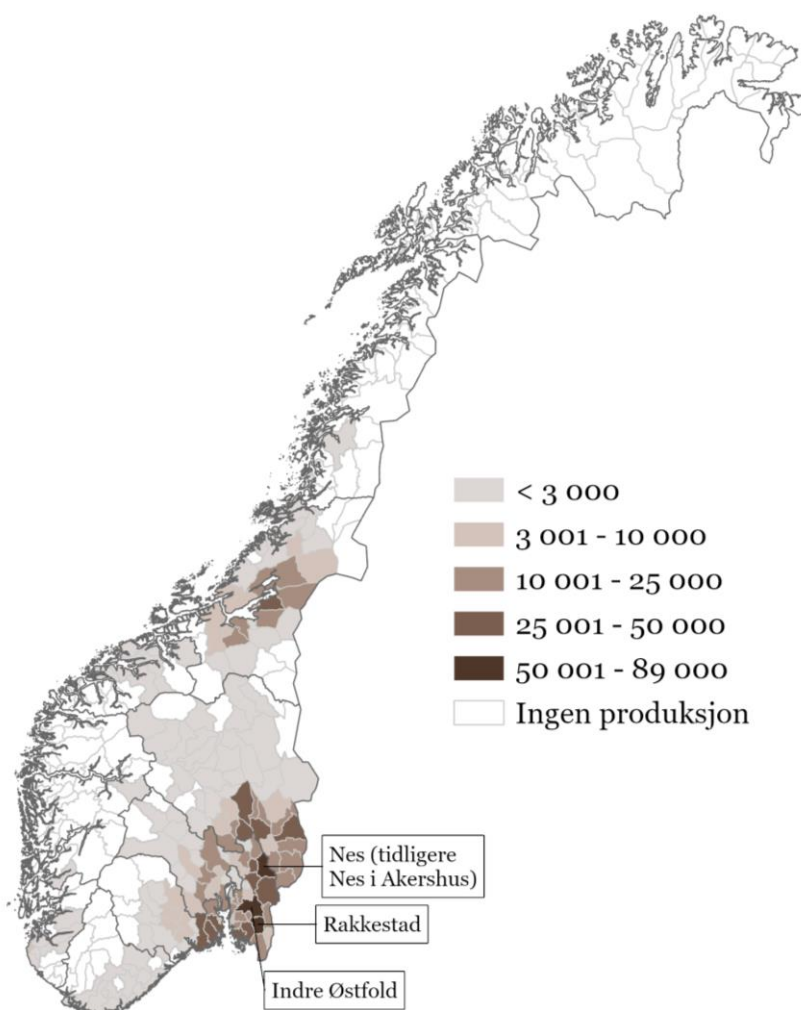
Våren på Østlandet var relativt kald og tørr, noe som la til rette for en våronn uten avbrudd. På sommeren kom det nedbør som sørget for høye avlingsnivåer. Det var også gode forhold under innhøstingen.

I Trøndelag var det fuktig i store deler av vekstsesongen, men det kom en tørr periode på høsten da de fleste fikk trasket kornet.

Resultatet ble en svært god kornhøst. Produksjonen av alle kornslagene, samt erter, oljefrø og åkerbønner, ser ut til å være høyere enn i 2021–2022. Markedsregulator anslår at det er produsert over 130 000 tonn mer hvete. Mathveteproduksjonen har økt fra 186 000 til 262 000 tonn, som delvis kan skyldes at myndighetene oppfordret til å dyrke mathvete. Likevel går matandelen i hveteproduksjonen ned fra 75 til 68 prosent, ettersom produksjonen av fôrhvete er doblet sammenlignet med i fjor.

Det ble overlagret 36 000 tonn mathvete av klasse 1 av avlingen fra 2021. I prognosen fra november er det anslått at 37 000 tonn klasse 1 vil bli overlagret også i 2023. Dette blir tredje år på rad med overlagering av et omtrent likt kvantum av vårhvete. Det er også vedtatt å omdisponere 20 000 tonn høsthvete og 18 000 tonn vårhvete til dyrefôr. Dette er kvaliteter som det er produsert for mye av i forhold til næringsmiddelindustriens etterspørsel. Den eneste mathvetekvaliteten det er produsert for lite av, er høsthvetesorter i klasse 4 med lavt proteininnhold og svakt gluten. Vekstforholdene gjorde at klasse 4-kornet fikk egenskaper som ligner for mye på klasse 3, med høyere proteininnhold og sterkere gluten enn ønskelig.

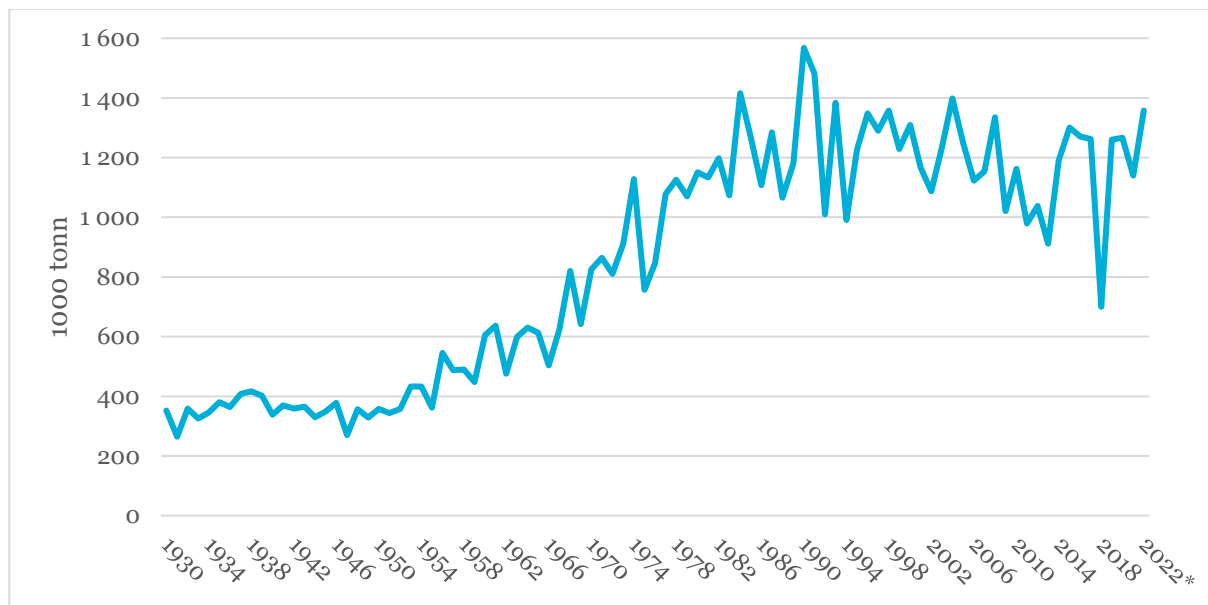
Norsk produksjon av mathavre er omtrent på størrelse med det anslåtte forbruket. I tillegg blir det behov for import av økologisk mathavre.

Årets kornhøst bød på utfordringer for kornhandlerne. Basisprisløypene er innrettet slik at man får en leveringstopp etter nyttår i tillegg til i innhøstingssesongen, slik at pågangen ikke skal bli for stor. Likevel opplevde kornhandlerne at mottaks- og lagerkapasiteten ble sprengt, og noe korn måtte lagres midlertidig utendørs i påvente av ledig plass.

Kartet viser at kornproduksjonen i Norge foregår først og fremst på det sentrale Østlandet og i Trøndelag. Det er registrert kornproduksjon i alle landets fylker unntatt i Troms og Finnmark. I Nordland er det registrert leveranser fra produsenter i de tre kommunene Vefsn, Alstahaug og Sømna sør i fylket.

Figur 1: Geografisk utbredelse av kornproduksjon i 2022. Tonn levert per kommune

Figur 2: Norsk kornproduksjon, 1930–2022. 1000 tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

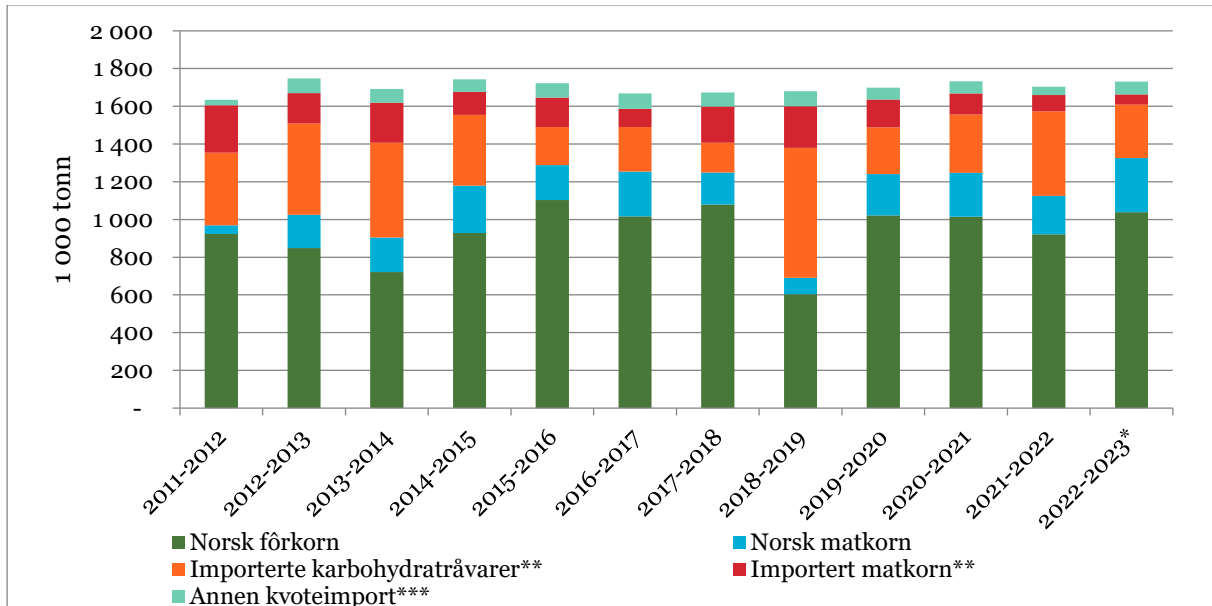
*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 16. november 2022

Til og med år 2000 inkluderer dataene leiemaling.

1.1.2 Mindre importbehov enn i 2021–2022

Landbruksdirektoratet fordeler tre kvoter for import av korn og kraftfôrråvarer som skal supplere den norske produksjonen: matkorn, karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrø.

Kvotestørrelsen tilsvarer differansen mellom det industrien kan bruke av norskprodusert vare og deres estimerte totalforbruk. Tollsatsene innenfor kvotene utlikner prisforskjellen mellom norsk og utenlandsk vare, og fastsettes fire ganger i året. I både forrige og inneværende sesong har verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer vært så høye at vi i de aller fleste tilfeller ikke har fastsatt noen tollsats.

Figur 3: Norskprodusert mat- og fôrkorn og kvoteimport av matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr, 2011–2012–2022–2023. 1000 tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

*Prognose fra Felleskjøpet Agri Markedsregulator, 16. november 2022

**Nasjonale kvoter

***Følgende kvoter er omfattet: durumhvete til pastaproduksjon (EU; Canada/Ukraina; Storbritannia), maisgrits til dyrefôr (EU; Storbritannia), mais til dyrefôr (EU; Storbritannia), melasse (GSP-land). I tillegg er import av kraftfôrråvarer fra Minst Utviklede Land tatt med. Tall for 2022–2023 er basert på gjennomsnitt av de fem foregående sesongene

Figur 3 viser den årlige norske produksjonen av mat- og fôrkorn, og import innenfor de nasjonale og internasjonale kvotene for matkorn og karbohydratråvarer, siden 2011–2012. Siste år er basert på markedsregulators prognose fra november 2022. Ifølge prognosen vil det norskproduserte kornet utgjøre omtrent 80 prosent av tilførselen av matkorn og karbohydrater til fôr i 2022–2023, opp fra 68 prosent i 2021–2022. Importbehovet for både matkorn og karbohydratråvarer går ned som følge av den gode norske kornhøsten. Importen på de nasjonalt fastsatte kvotene vil være nesten 200 000 tonn mindre enn i forrige sesong.

Tabell 2 viser importerte mengder på de tre nasjonale kvotene i 2021–2022 og den foreløpige totale størrelsen på kvotene i 2022–2023.

Tabell 2: Kvoteimport i 2020–2021 og foreløpig kvotestørrelse for 2021–2022

Kvote	Importert i 2021–2022 (kvoteutnyttelse)	Kvotestørrelse 2022–2023*
Matkorn	85 702 (96 %)	55 000
Karbohydratråvarer til kraftfôr	449 632 (96 %)	284 000
Oljefrø	4 021 (45 %)	4 000

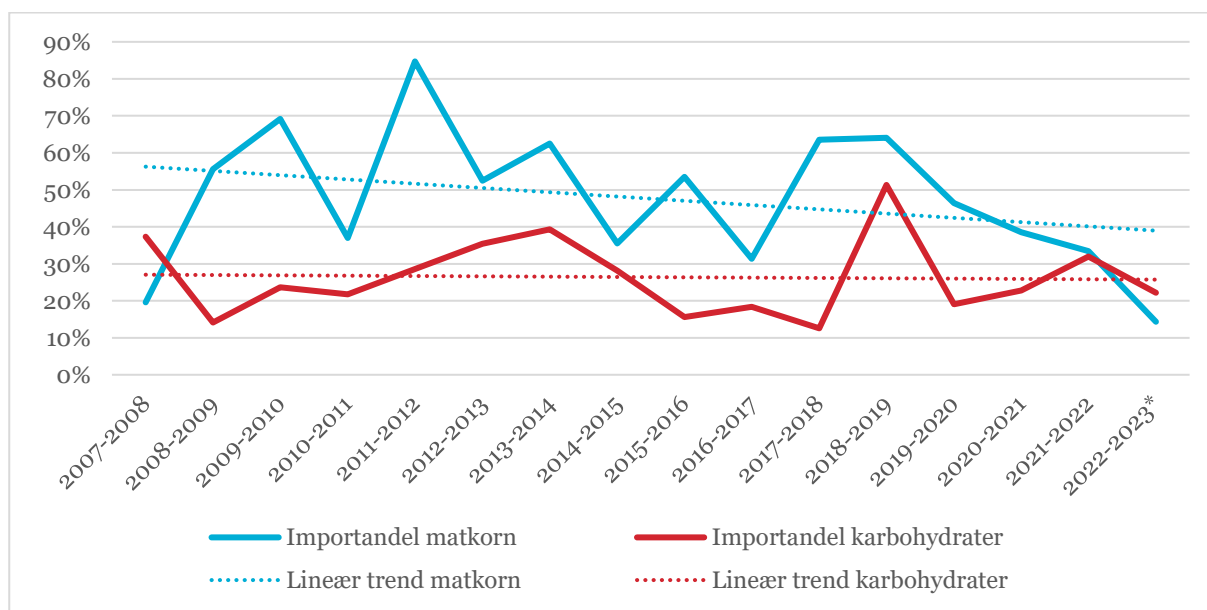
Kilde: Landbruksdirektoratet

*Kvotestørrelsene følger av markedsregulators prognose fra november 2022, og kan bli endret

Det er større tilgang fra ny avling på både fôrhvete, fôrrug, bygg og havre i år enn i fjor. I tillegg blir det omdisponert 38 000 tonn mathvete til bruk i fôr. Kvoten for karbohydratråvarer er beregnet til å bli 182 000 tonn mindre enn i fjor.

Markedsregulator forutsetter at 80 prosent av matmelmøllenes kornforbruk skal dekkes av norsk korn denne sesongen. Dermed er matkornkvoten beregnet til å bli 34 000 tonn mindre enn i fjor.

Figur 4 viser importandelen for matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr per sesong siden 2011–2012. Andelene er basert på størrelsen på de nasjonale importkvotene og tilgangen på norsk råvare, hensyntatt markedsreguleringstiltak. Begge andelene varierer fra år til år, avhengig av total norsk produksjon og matkornandelen i den enkelte sesong. Importandelen for matkorn følger imidlertid en nedadgående trend som er særlig sterk de siste fire sesongene, mens andelen for karbohydrater trender nesten stabilt i dette tidsrommet.

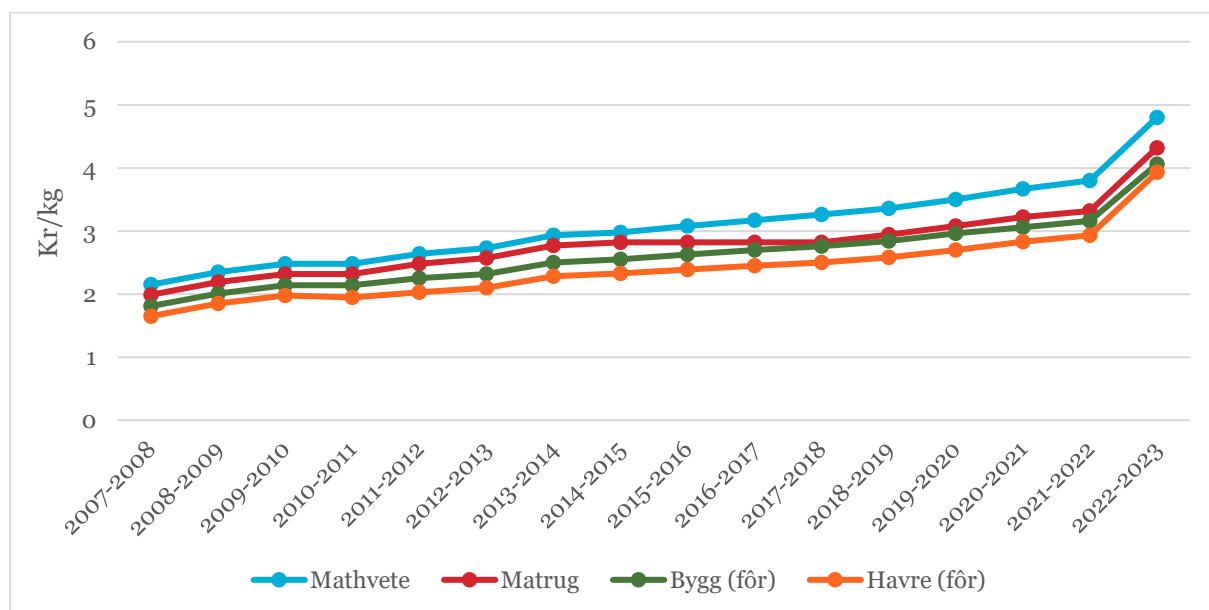
Figur 4: Importandel for hhv. matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr, 2007–2008–2022–2023. Prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.1.3 Kraftig målprisøkning

I 2022–2023 er målprisene på mathvete, matrug og havre økt med kr 1 per kg, mens målprisen på bygg er økt med 90 øre per kg. Målprisen på oljefrø er suspendert denne sesongen, fordi faren for store

internasjonale prissvingninger gjorde det vanskelig å sette en målpris på riktig nivå. Figur 5 viser utviklingen i de fire målprisene på korn siden dagens målprissystem ble iverksatt.

Figur 5: Målprisene på korn, 2007–2008–2022–2023. Kr per kg.

Kilde: Landbruksdirektoratet.

Figuren viser at årets målprisøkninger er de klart største. Økningene var blant annet begrunnet i å kompensere for økte kostnader på innsatsfaktorer.

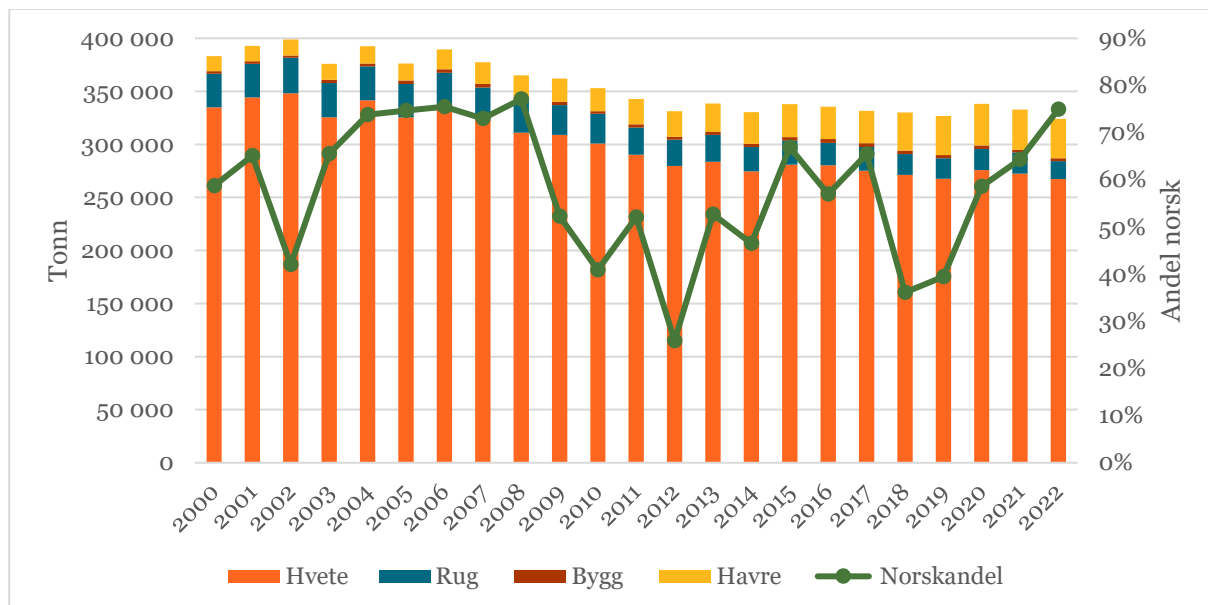
1.2 Mel

1.2.1 Matkornforbruk

Figur 6 viser utviklingen i matkornforbruket over tid. Matmøllenes forbruk av korn har gått ned de siste 20 årene. Nedgangen skyldes mindre forbruk av brød og bakervarer per person, samtidig som importen av ferdige brød- og bakervarer (RÅK-varer) har økt (les mer om importen av RÅK-varer i kapittel 0).

I 2022 brukte møllene ca. 324 000 tonn matkorn, en nedgang på 2,7 prosent fra 2021. Matkornforbruket økte i 2020 som følge av covid-19-pandemien, men de to siste årene har den nedadgående trenden fortsatt. 82,5 prosent av matkornet som ble brukt i 2022 var hvete, mens havre utgjorde 11 prosent, rug 5 prosent og bygg 1 prosent.

Andelen norsk matkorn i melet var 75 prosent i 2022, den største norskandelen på 14 år. Hovedårsaken var at 72 prosent av mathveten var norsk, som også var den største andelen siden 2008. Det var også en kraftig økning i andelen norsk matrug (86 prosent) og mathavre (92 prosent). Nesten all bygg som brukes til mat er norsk, og andelen var 99 prosent i 2022.

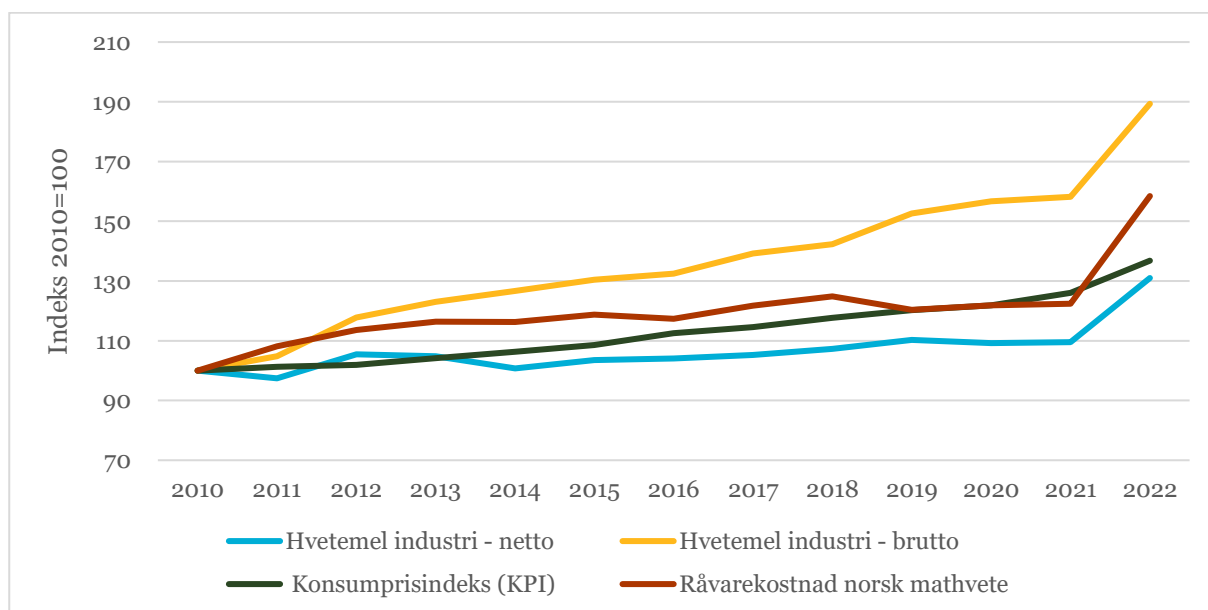

Figur 6: Forbruk av matkorn til norsk melindustri og andel norsk, 2000–2022. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.2.2 Melpriser

Melprisene økte kraftig ved inngangen til sesongen 2022–2023. Figur 7 viser den indekserte utviklingen per kalenderår i brutto- og nettopriser, samt råvarekostnad og konsumprisindeks. Det framgår av figuren at råvaren hadde en større relativ prisøkning enn melet, og at prisene på både mathvete og hvetemel økte mer enn prisene i samfunnet generelt.

Figur 7: Indeksert utvikling i norske melpriser per kalenderår, 2010-2022. 2010 = 100

Kilde: Landbruksdirektoratet

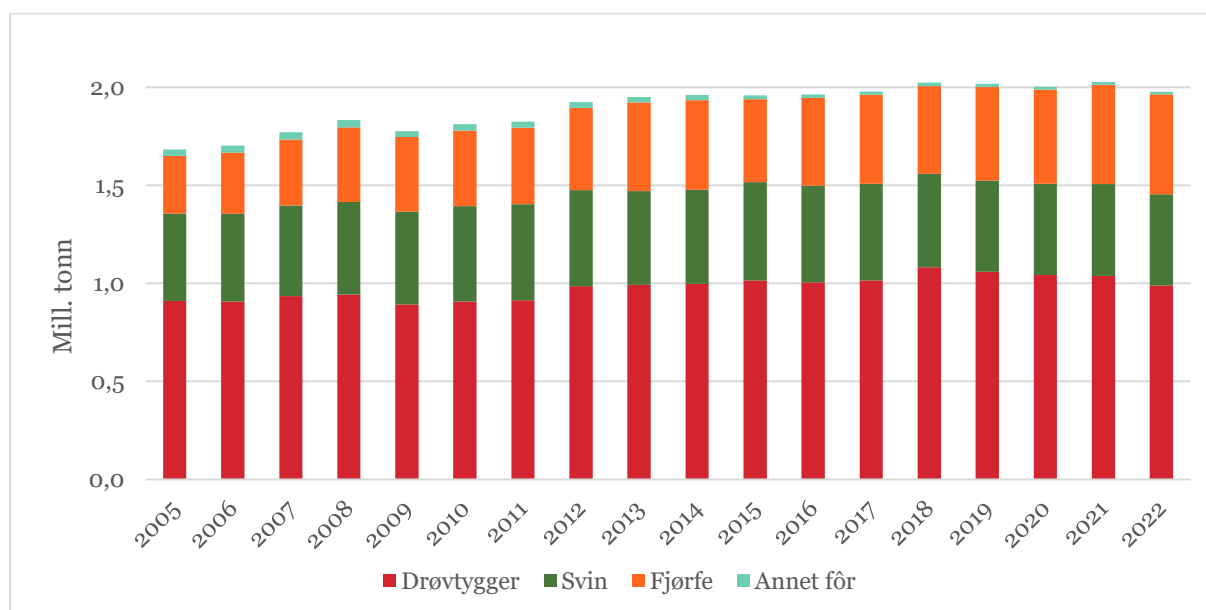

Prisøkningen skjedde i overgangen mellom juni og juli 2022, som er det normale tidspunktet for prisjustering fra møllenes side. Fra samme tidspunkt økte målprisen på mathvete med kr 1 per kg, samtidig som satsen for matkorntilskuddet ble satt til 0. I tillegg til den økte råvarekostnaden, hadde industrien økte produksjonskostnader som følge av høye strømpriser og generell inflasjon.

1.3 Kraftfôr

1.3.1 Omsetning

Figur 8 viser utviklingen i kraftfôrromsetning siden 2005.

Figur 8: Omsetning av kraftfôr per dyreslag, 2005–2022. Tonn

Omsetningen av kraftfôr var på ca. 1,98 mill. tonn i 2022, en nedgang på 2,4 prosent fra 2021. Nedgangen er et brudd med trenden over tid med økende kraftfôrsalg. I 2021 var omsetningen på det høyeste nivået som er registrert (2,03 mill. tonn).

Hovedårsaken til nedgangen er at omsetningen av drøvtyggerfôr falt kraftig i 2022. Omsetningen var på ca. 990 000 tonn, nesten 5 prosent mindre enn i 2021. For drøvtyggere har kraftfôrromsetningen falt hvert år siden 2018, men endringen var mye større i 2022.

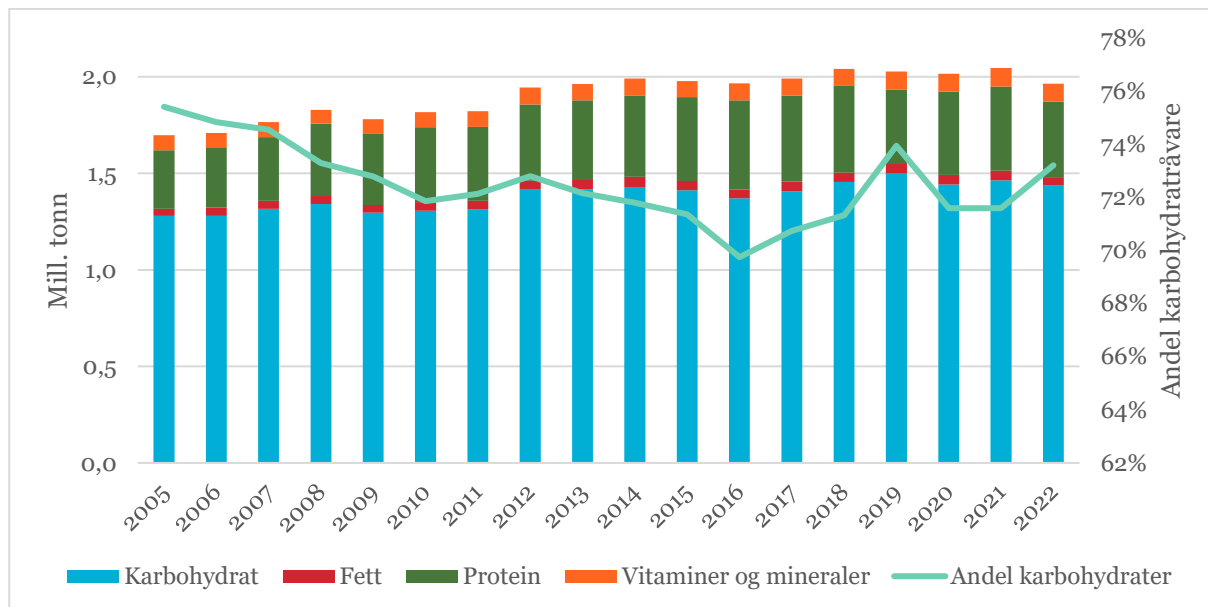
Omsetningen av kraftfôr til svin gikk ned med 1 prosent til ca. 465 000 tonn. Omsetningen har ligget stabilt rundt dette nivået de siste fire årene.

Fjørfefôr er eneste kraftfôrtype som har en økende omsetning. I 2022 var omsetningen på ca. 510 000 tonn, som var omtrent 0,7 prosent mer enn året før.

Også omsetningen av andre kraftfôrtyper går nedover. Dette er i hovedsak fôr til hest, hjort og kanin. Omsetningen var på ca. 13 000 tonn i 2022, 1 prosent mindre enn året før.

1.3.2 Kraftfôrråvarer

Figur 9 viser utviklingen i råvareforbruket til norsk kraftfôr fra 2005 til 2022. Råvareforbruket var på ca. 1,97 mill. tonn i 2022.

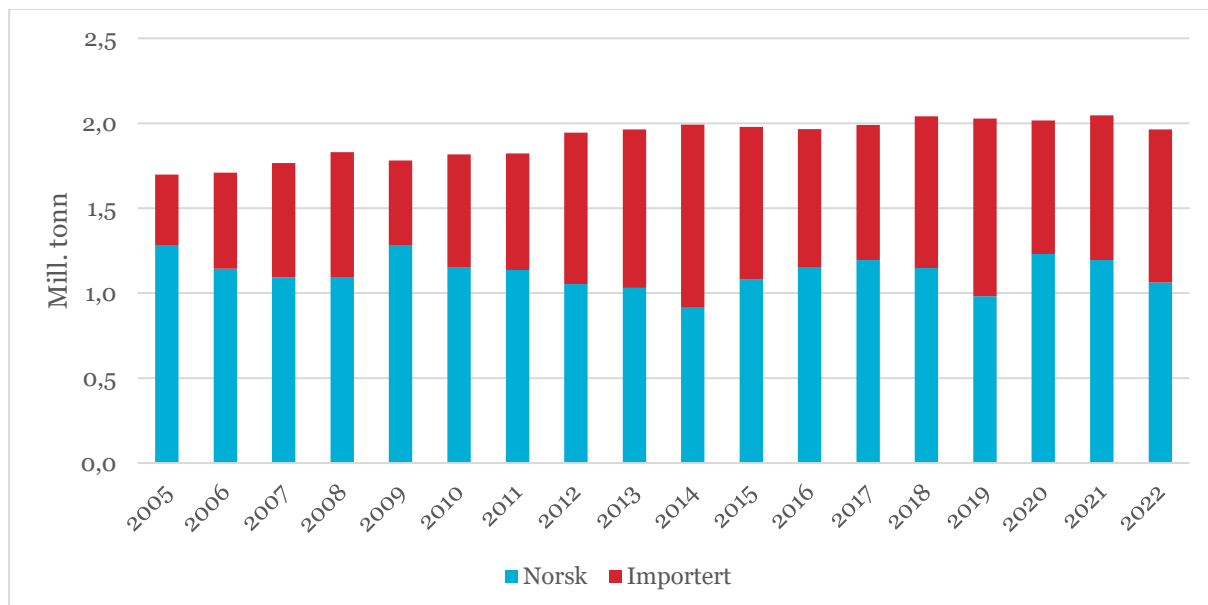

Figur 9: Forbruk av kraftfôrråvarer per varegruppe, og andel karbohydratråvare, 2005–2022. Mill. tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Karbohydratråvarer (i hovedsak korn, mais, melasse og roesnitter) utgjorde ca. 73 prosent av kraftfôret. Andelen økte betydelig i 2022, trolig som følge av at myndighetene innførte prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer fra 1. juli. Andelen proteinråvarer (spesielt soyamel og rapspelletts) gikk samtidig ned til knappe 20 prosent, noe som tyder på at kraftfôrprodusentene har hentet mer protein fra karbohydratråvarene. Fett utgjorde 2,1 prosent, og vitaminer og mineraler 4,7 prosent av råvareforbruket.

Figur 10 viser andelen norsk og importert råvare i kraftfôret. I 2022 var norskandelen ca. 54 prosent. Dette var en nedgang fra 58 prosent i 2021 og 61 prosent i 2020. Nedgangen skyldtes blant annet at det ble brukt betydelig mer av importerte karbohydratråvarer enn de to årene før. Norskandelen har gått ned over tid. Én av hovedårsakene er at proteininnholdet i kraftfôret har økt, og de fleste proteinråvarer må importeres.

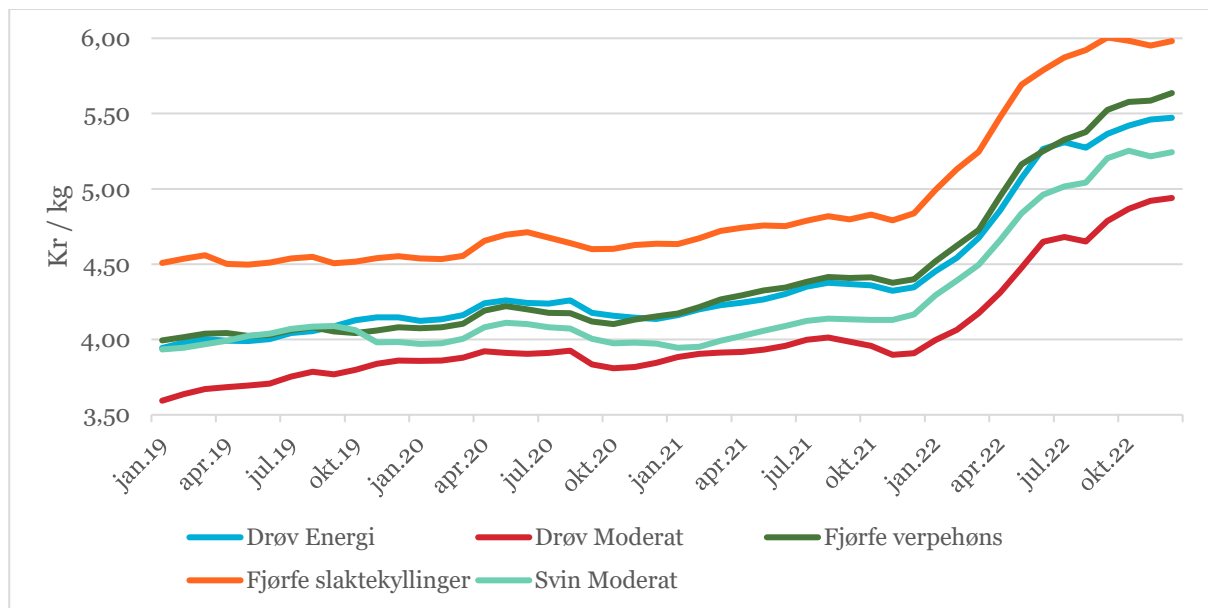
Figur 10: Forbruk av kraftfôrråvarer fordelt på norsk og importert vare, 2005–2022. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Detaljert statistikk over råvareforbruket i norsk kraftfôr er tilgjengelig på Landbruksdirektoratets nettsider (Landbruksdirektoratet, 2023).

1.3.3 Priser

Figur 11 viser utviklingen i gjennomsnittlige vektete kraftfôrpriser de siste fire årene. Tallgrunnlaget er prislister fra seks kraftfôrprodusenter fra ulike deler av landet, justert for rabatter og fraktkostnader. Kraftfôrprisene påvirkes blant annet av tilgangen på norsk råvare og størrelsen på importkvotene. Normalt øker prisene gjennom vinterhalvåret fram til ny kornsesong i takt med økende termintillegg, som dekker kostnaden ved å lagre kornet. Deretter synker prisene på slutten av sommeren, når det nye kornet fases inn.

Figur 11: Prisutvikling på ulike kraftfôrtyper, januar 2019–desember 2022. Kroner per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på prislister fra kraftfôrprodusenter

Norske kraftfôrpriser steg betydelig i 2022. Prisene gikk opp i 2021 også, men endringene var mye større i 2022. Den kraftigste stigningen kom i etterkant av Russlands invasjon av Ukraina. I første kvartal var månedlig prisendring 2–3 prosent, mens i andre kvartal økte den til 3–5 prosent. Prisveksten var noe lavere på høsten, etter at kornavtalen mellom Ukraina og Russland kom i havn. En annen årsak er at det ble enighet i jordbruksoppgjøret om å innføre prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer. Ekstrakostnaden ved den internasjonale prisoppgangen på korn ble dermed kompensert fra juli 2022. Likevel fortsatte prisene, med noen få unntak, å stige måned for måned ut året.

Hovedårsaken til at kraftfôrprisene stiger er internasjonale råvarepriser, særlig på protein og fett. Tollsatsene på alle kraftfôrråvarer som importeres til Norge var allerede satt til null i 2021, på grunn av stor etterspørsel globalt. I 2022 førte krigen i Ukraina til ytterligere prisøkninger, ettersom både Ukraina og Russland er viktige eksportører av råvarer som hvete, mais og oljefrø. I tillegg kommer høye energipriser, som legger press på matvareprisene. Høye priser på frakt har også bidratt til råvareprisøkningen.

Økte priser på norsk korn bidrar også til dyrere kraftfôr. Målprisene ble hevet kraftig for sesongen 2022–2023 (se avsnitt 1.1.3). Prisnedskrivningstilskuddet ble også hevet, men ikke like mye som målprisene. Prisen som kornhandlerne betaler for det norske kornet, økte dermed fra juli av.

Mer info om det internasjonale markedet kan leses i Landbruksdirektoratets rapport *Omverdenen til norsk landbruk og matindustri* for 2022.

2 Melk og meieriprodukter

Melkevolumet gikk ned fra 2021 til 2022 med 78 mill. liter til 1 467 mill. liter. Reguleringslagrene av hvitost sank med omtrent 170 tonn, til 9 500 tonn ved utgangen av 2022. Reguleringslageret av skummetmelkpulver økte med omtrent 170 tonn til over 1 400 tonn ved utgangen av november 2022. Reguleringslageret av smør økte med 1 800 tonn i 2022.

I 2022 ble det rapportert en reduksjon i anvendelsen på 95,6 mill. liter ku- og geitemelk, tilsvarende 6,1 prosent, til prisutjevningsordningen for melk (PU). Det var størst reduksjon i volum i bruken av melk til modnede oster, en reduksjon på 64,3 mill. liter. Anvendelsen av melk til ikke smaksatte melkeprodukter til dagligvare ble redusert med 29,6 mill. liter sammenlignet med i 2021.

Samtidig med redusert mengde omsatt norsk melk og ost på henholdsvis 5,6 og 3,7 prosent, gikk importen av meieriprodukter ned med 1 prosent i mengde, tilsvarende 273 tonn, fra 2021 til 2022. Importverdien har i samme periode derimot økt med 7,5 prosent. Ost, yoghurt og smaksatt søt melk er de største importvarene.

I henhold til markedsregulators prognose for 2023 vil melkevolumet gå ytterligere ned med 4,8 prosent.

2.1 Melkeleveranser

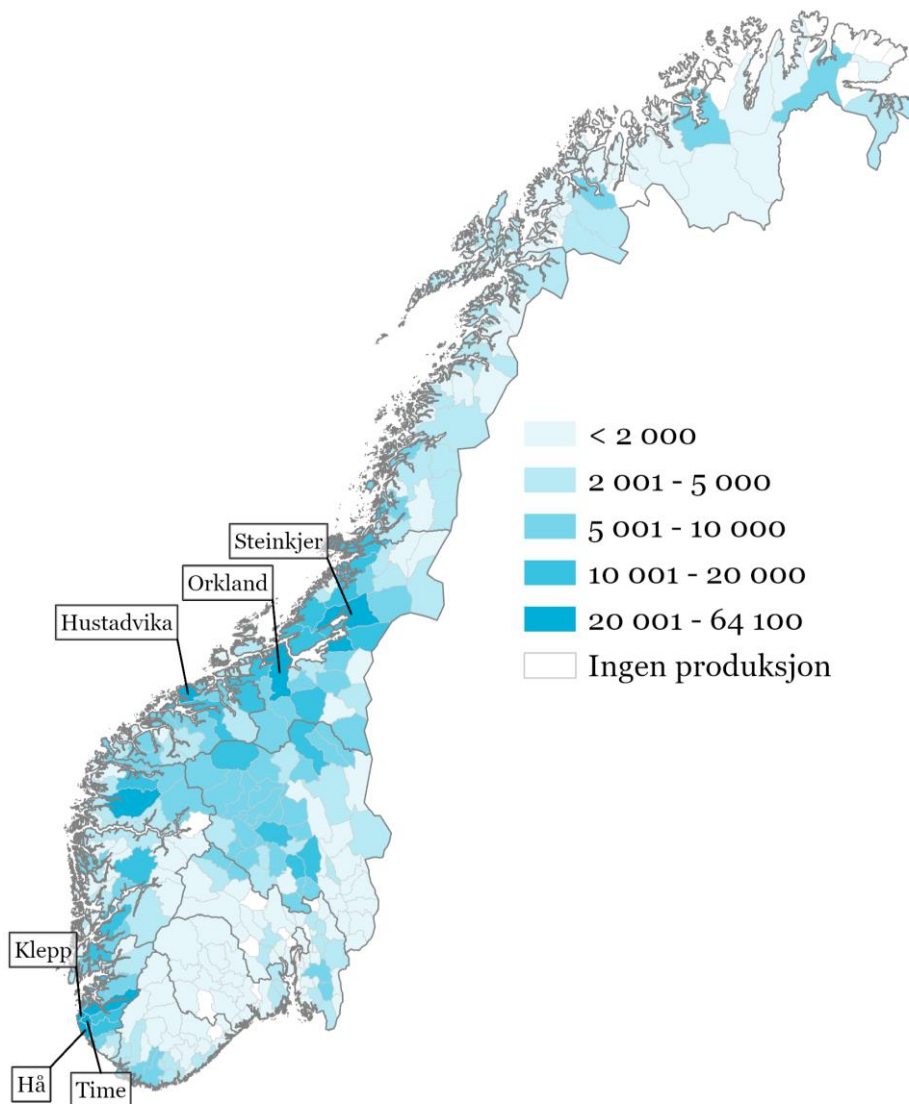
Leveransene av melk til meieri i 2022 var 1 467 mill. liter. Leveransene gikk ned med 78 mill. liter fra 2021. Forholdstallet for kumelkskvoten var i 2022 nedjustert fra det høye nivået det var på i 2021. Figur 13 viser at melkevolumene i januar og februar bare var litt mindre i 2022 enn i 2021, mens fra mars og utover året har de månedlige melkevolumene vært klart mindre enn året før. Det ble levert 1 448 mill. liter kumelk, som er 77 mill. liter mindre enn i 2021. Geitemelkvolumet var 18,4 mill. liter, 0,5 mill. liter mindre enn i 2021.

En liten andel av den norske melken leveres ikke til meieri, men foredles lokalt. I 2022 utgjorde dette 4,1 mill. liter, opp fra 3,6 mill. liter i 2021. Dette utgjorde 2,8 promille av produsert kumelk i 2022. For geitemelk var denne andelen større. Mengden lokalt foredlet geitemelk var 1,0 mill. liter ned fra 1,1 mill. liter i 2021, som tilsvarte 5,5 prosent av all produsert geitemelk.

Forholdstall

Forholdstallet angir hvor stor andel av kvoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

År	kumelk	geitemelk
2019	0,98	0,94
2020 fra 1. jan.	0,96	0,94
endret fra 2. april	1,01	
endret fra 8. juni	1,05	
2021	1,07	0,94
2022	0,99	0,95
2023	0,95	0,95

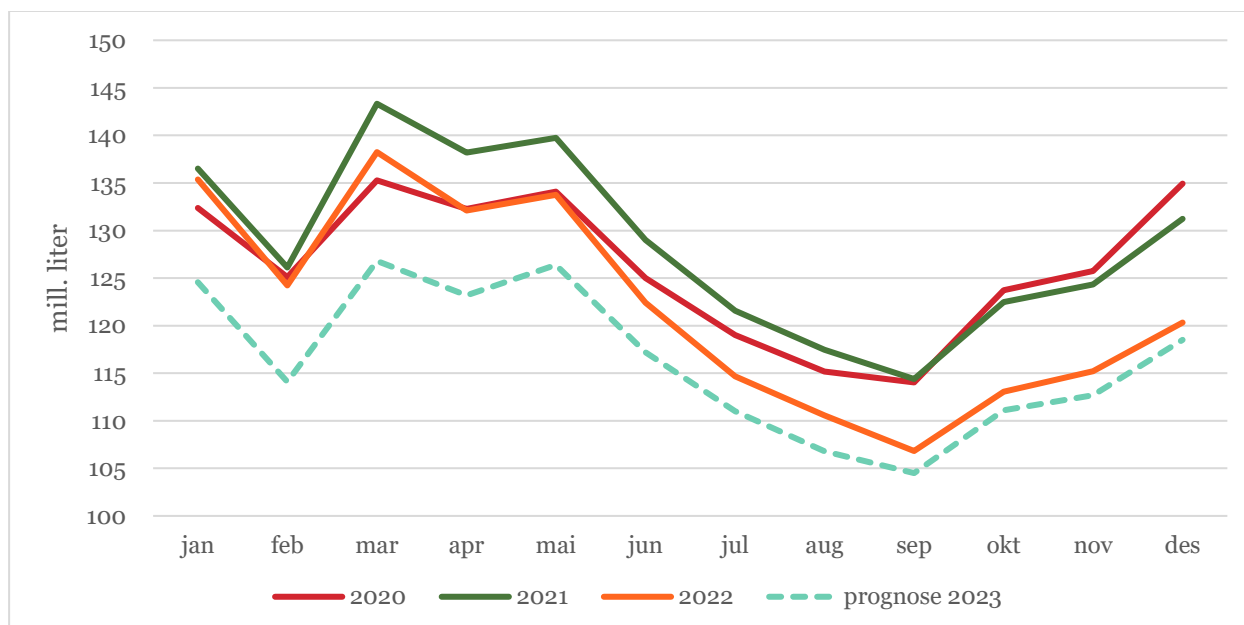

Figur 12: Norsk produksjon av melk per kommune 2022, i tusen liter

Kilde: Landbruksdirektoratet

I figur 12 er alle norske kommuner fargelagt etter mengden kumelk levert til meieri i 2022. Kartet viser større konsentrasjon av melkeproduksjon i Trøndelag, på Vestlandet og i strøkene langs Gudbrandsdalen. Hå er den kommunen hvor det ble produsert mest melk, med 64 100 tusen liter.

Tine prognoserer et volum kumelk på 1 379 mill. liter for 2023 (Tine SA Norsk melkeråvare, 2023a). For geitmelk viser prognosen et volum på 18 mill. liter (Tine SA Norsk melkeråvare, 2023b). Til sammen er dette 1 397 mill. liter som er 70 mill. liter eller 4,8 prosent mindre enn meierileveransene i 2022.

Figur 13: Månedlige leveranser av ku- og geitemelk til meieri. Mill. liter.

Kilde: Tine SA Norsk melkeråvare, 2023a

I 2022 var fettprosenten i kumelken på 4,40 prosent, opp fra 4,39 prosent i 2021. Reguleringslageret, altså lager utover forretningsmessig lager jf. ordliste, av smør var på nesten 3 100 tonn ved utgangen av november 2021, og i løpet av 2022 økte dette med over 1 800 tonn til vel 4 900 tonn ved utgangen av november 2022. Det ble eksportert 518 tonn smør. Ifølge Opplysningskontoret for meieriprodukter sank forbruket av norsk smør med 2,7 prosent i 2022 sammenlignet med 2021.

Reguleringslagrene av hvitost sank med omtrent 170 tonn, til 9 500 tonn ved utgangen av 2022. Ved utgangen av november 2021 var reguleringslageret for skummetmelkpulver på nesten 1 300 tonn. I 2021 var det rikelig tilgang på melk og som en konsekvens av det et behov for å øke lageret av skummetmelkpulver. Lageret for skummetmelkpulver økte med 170 tonn til over 1 400 tonn ved utgangen av november 2022.

2.2 Lavere melkepris

I jordbruksoppkjøret 2022 ble målprisen for melk økt med 36 øre per liter til kr 5,91 per liter fra 1. juli 2022. Gjennomsnittlig noteringspris for kalenderåret 2022 var kr 5,72 per liter. Sammenlignet med gjennomsnittlig noteringspris for 2021 er dette opp 21 øre per liter.

Tine råvare betalte bøndene i gjennomsnitt kr 5,40 per liter for melka i 2022. Dette er opp 12 øre per liter fra 2021. Men økningen er 9 øre per liter mindre enn økningen i noteringsprisen. I Tines årsrapport for 2022 fremgår det at Tine råvare hadde 61 mill. kroner i økte kostnader i 2022 sammenlignet med i 2021 (Tine SA Årsrapporter, 2005 - 2023). Sammen med fremføring av resultatet fra 2021 forklarer dette delvis differansen mellom økningen i noteringspris og økningen i pris til bonde fra Tine råvare.

Etterbetalingen fra Tines industridel var i 2022 69 øre per liter ned 29 øre per liter fra 2021. Dette er også lavere enn den var i 2020, men høyere enn i 2019.

Til sammen har Tines melkebønder i gjennomsnitt fått betalt kr 6,08 per liter for melk levert i 2022. Dette var 18 øre per liter lavere enn i 2021. Hovedforklaringene på nedgangen er dårligere resultat i Tines industridel og høyere kostnader i Tine råvare.

Tabell 3: Målpriser/styringspriser, noteringspriser og utbetalt pris til bonde fra Tine, kr per liter

		2005	2010	2019	2020	2021	2022
Målpris/styringspris	1. halvår	3,79/3,77	4,41/ -	5,44/5,42	5,47/ -	5,47/ -	5,55/ -
	2. halvår	3,82/ -	4,54/ -	5,47/ -	5,47/ -	5,55/ -	5,91/ -
Noteringspris	1. halvår	3,72	4,41	5,39	5,47	5,47	5,55
	2. halvår	3,82	4,56	5,47	5,47	5,56	5,91
Veid gj.sn. noteringspris		3,77	4,49	5,43	5,47	5,51	5,72
Utbetalt fra Tine råvare		3,54	4,20	5,16	5,19	5,28	5,40
Utbetalt fra Tines industridel		0,10	0,33	0,43	0,76	0,98	0,69
Totalt utbetalt		3,64	4,53	5,59	5,95	6,26	6,08

Kilde: Tine SA Årsrapporter, 2005 - 2023, Tine råvare årsrapporter, 2005 - 2023

Omsetningsavgiften betales av bonden. Økningen i omsetningsavgiften fra 2022 til 2023 var på 4 øre per liter, og øker kostnadene for bonden. I 2020 var omsetningsavgiften på melk 30 øre per liter. Den høye omsetningsavgiften var knyttet til nedskaleringen av melkevolumet i 2020 etter bortfallet av eksportstøtten.

Tabell 4: Oversikt over omsetningsavgiften de siste årene, kr per liter

		2005	2010	2019	2020	2021	2022	2023
Omsetningsavgift, kr per liter	1. halvår	0,08	0,09	0,12	0,30	0,10	0,03*	0,07
	2. halvår	0,07	0,08	0,22	0,30	0,09	0,03	

*Omsetningsavgiften på melk var 8 øre per liter i januar 2022, fra 1. februar ble denne redusert til 3 øre per liter

2.3 Norsk produksjon av meieriprodukter

I 2022 ble det rapportert en anvendelse på 1 464,1 mill. liter ku- og geitemelk til prisutjevningsordningen for melk (PU). Dette var 95,6 mill. liter, tilsvarende 6,1 prosent, mindre enn i 2021, jf. tabell 5. Størst reduksjon i volum var det i anvendelsen av melk til modna ost i dagligvaremarkedet, en nedgang på 64,3 mill. liter. Anvendelsen av melk til ikke smaksatte melkeprodukter til dagligvare ble redusert med 29,6 mill. liter sammenlignet med i 2021.

Det er ikke utbetalt eksportstøtte i prisutjevningsordningen for melk for oster og geitemelksprodukter til merkevareeksport for perioden etter 1. juli 2020.

I produktgruppen «oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport», anvendes mest kumelk, men også noe geitemelk. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved hjelp av salgshall, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Derfor er ikke nødvendigvis levert liter melk og anvendt liter melk det samme. I kategorien konsummelk inngår drikkemelk, yoghurt og smakstilsatt melk til dagligvare.

Av den norskproduserte melken ble 98 prosent anvendt i produkter for det norske markedet, mens resten ble brukt i produkter for eksport. Melk til produksjon av ost for eksportmarkedet sank med 14 prosent i 2022 sammenlignet med i 2021.

Tine SA er den største aktøren i PU. Tines andel av anvendt melk utgjorde 75,8 prosent i 2022. Andre aktører som deltar i PU er Q-meieriene, Synnøve Finden, Normilk, Rørosmeieriet, Mondelez Norge,

Valdresmeieriet og Arno Landman. Q-meieriene produserer hovedsakelig drikkemelk, modnet ost, fersk ost, rømme og fløte. Synnøve Finden produserer hovedsakelig modnet ost og brunost, mens Normilk produserer melkepulver. Rørosmeieriet produserer økologisk melk, smør, fløte og rømme, mens Mondelez Norge produserer fersk ost. Valdresmeieriet produserer modnet ost. Arno Landman produserer hovedsakelig melk til industri.

Tabell 5: Anvendelse av norsk melk i 2020–2022, fordelt på produktgruppe og marked. Mill. liter. Tallene for 2022 er foreløpige.

Produktgruppe	2020	2021	2022	Endring 2021–2022 (mill. liter)	Endring siste år
Sure smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	58,2	59,2	58,9	-0,3	-0,4 %
Ikke smaksatte, dagligvare (prisgruppe 2)	436,5	417,6	388,0	-29,6	-7,1%
Søte smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	39,4	46,7	48,0	1,3	2,8 %
Ferske oster, dagligvare (prisgruppe 1)	52,9	53,9	54,7	0,8	1,5 %
Modnede oster, dagligvare (prisgruppe 3)	596,1	617,0	552,7	-64,3	-10,4 %
Geitemelksprod., dagligvare (prisgruppe 3)	12,1	10,7	10,8	-0,4	-3,7 %
Tørrmelksprodukter (prisgruppe 4)	103,9	155,3	160,2	4,8	3,1 %
Flytende produkter, industri (prisgruppe 4)	32,6	32,1	28,6	-3,5	-10,9 %
Ferske oster, industri (prisgruppe 4)	0,3	0,3	0,3	0,0	-18,8 %
Modnede oster, industri (prisgruppe 4)	129,2	130,9	129,6	-1,4	-1,1 %
Geitemelksprod., industri (prisgruppe 4)	3,7	4,3	5,0	0,7	15,8 %
Oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport (prisgruppe 3)	54,6	31,1	26,8	-4,3	-13,8 %
Sum	1 521,6	1 559,6	1 464,1	-95,6	-6,1 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

2.3.1 Mindre drikkemelk og mindre ost

I 2022 har forbruket av drikkemelk falt ytterligere. Det har også vært en betydelig nedgang i salget av ost. Etterspørselen etter andre meieriprodukter har også avtatt i 2022.

Etter gjenåpningen av samfunnet har forbruket av meieriprodukter falt. Mindre hjemmekontor og matlaging fra bunnen av, samt åpne grenser for handel og ferier i utlandet, kan være mye av forklaringen. Endrede matvaner fra pandemien er ikke tatt med videre etter gjenåpningen av samfunnet. Flere måltider spises utenfor hjemmet.

Produksjonen av konsummelk, jf. definisjonen ovenfor, i Norge ble redusert med 5,5 prosent fra 2021 til 2022. Produksjonen av drikkemelk, dvs. ikke smaksatte til dagligvare, ble redusert med 7,1 prosent i volum i 2022, sammenlignet med 2021. Produksjonsutviklingen for drikkemelk har vært fallende i mange år.

Bruken av melk til sure smaksatte produkter i dagligvaremarkedet, hvor blant annet yoghurt inngår, ble redusert med 0,4 prosent, som vist i tabell 5. Nedgangen i forbruket var på 0,9 prosent i mengde i 2022, sammenlignet med i 2021, mens totalt forbruk av yoghurt, inkludert import gikk ned med 0,5 prosent i mengde.

Anvendelsen av melk til produksjon av søt smaksatt melk økte med 2,8 prosent. Forbruket av norskprodusert, smaksatt melk økte med 2,6 prosent fra 2021 til 2022.

Melk brukt til å produsere fersk ost økte med 1,5 prosent, mens anvendt melk til produksjon av modnet ost til dagligvaremarkedet ble redusert med 10,4 prosent. Reduksjonen i forbruket av norskprodusert ost var på 3,7 prosent i mengde og 4,5 prosent per capita, sammenlignet med i 2021. Stor tilgang på melk og redusert etterspørsel etter ost bidro til å opprettholde et betydelig reguleringslager for hvitost, på omtrent samme nivå som i 2021.

Inkludert importert ost var det en reduksjon av forbruket i mengde på 3,4 prosent, en nedgang på 4,2 prosent per capita fra 2021 til 2022. Bruken av melk til produksjon av modnet ost til industrimarkedet sank med 1,1 prosent, mens bruken av melk til produksjon av ost til merkevareeksport ble redusert med 13,8 prosent.

Anvendelsen av melk til produksjon av tørrmelksprodukter økte med 3,1 prosent i 2022, sammenlignet med i 2021. Produksjonen av tørrmelksprodukter i 2022 var 16 291 tonn, mot 16 087 tonn året før. Rikelig tilgang på melk i 2022 førte til økning i reguleringslagrene for smør og skummetmelkpulver.

Reguleringslageret av skummetmelkpulver økte med nesten 200 tonn frem til utgangen av november 2022 fra samme tidspunkt i 2021. Det har vært en stor økning av eksporten av tørrmelk, fra 2 433 tonn i 2021 til 4 884 tonn i 2022, jf. figur 19.

Det er en forskjell på hva som produseres av meieriprodukter og hva som omsettes. Produksjonen av meieriprodukter kan være større enn hva som etterspørres i markedet eller omvendt. I 2022 ble det levert mer melk enn etterspurt i markedet og vi har hatt lageroppbygging av både smør og skummetmelkpulver. Nedenfor vises tall fra melk.no som viser omsetningen av grupper av meieriprodukter (Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no, 2023). Disse er litt forskjellig fra produksjonstallene i henhold til PU, som vises i tabell 5, jf. melkeanvendelse i ordlisten.

Tabell 6: Omsatte mengder norske meieriprodukter

		2019	2020	2021	2022	Endring siste år
Melk ¹	1 000 liter	428 321	436 905	425 992	402 234	- 5,6 %
Ost ²	Tonn	84 549	91 309	90 057	86 767	- 3,7 %
Yoghurt ¹	Tonn	49 524	51 932	52 100	51 613	- 0,9 %
Rømme ²	Tonn	19 621	20 723	20 434	19 432	- 4,9 %
Fløte ²	1 000 liter	30 023	30 806	30 842	29 697	- 3,7 %
Smør ^{2,3}	Tonn	19 238	19 821	19 043	18 522	- 2,7 %

Kilde: Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no, 2023

¹ inkluderer dagligvare og storhusholdning (ikke industri)

² inkluderer dagligvare, storhusholdning og industri

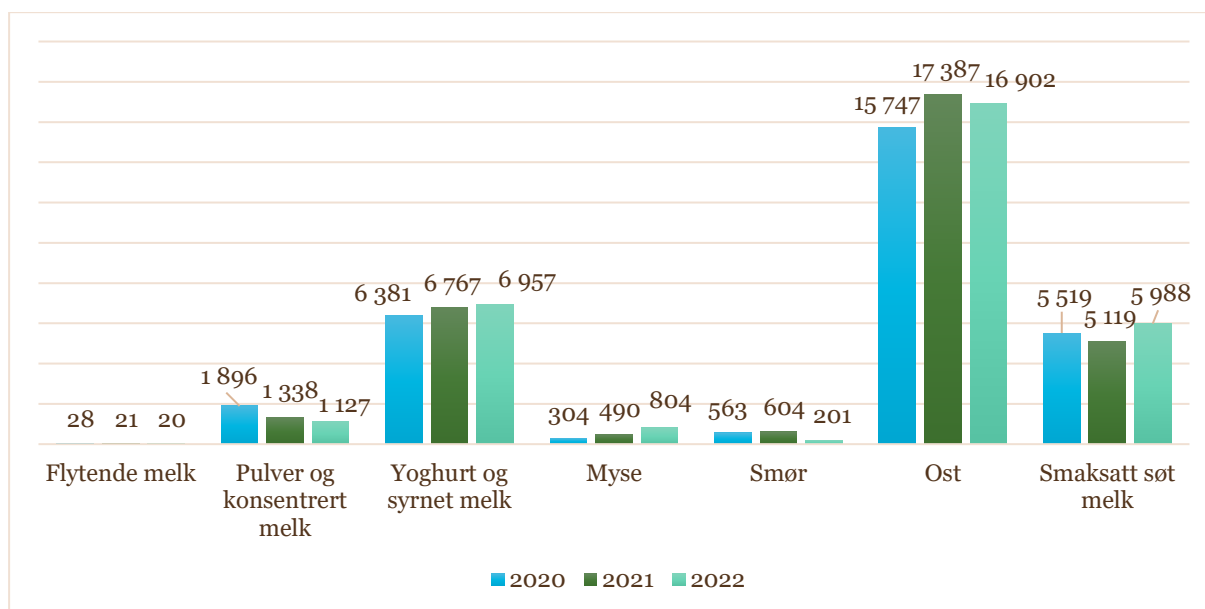
³ inkluderer blandingsprodukt med min. 60 prosent smørandel

2.4 Import og eksport av meieriprodukter

2.4.1 Økt import av meieriprodukter

Importen av meieriprodukter gikk opp med 1 prosent i mengde, tilsvarende 273 tonn, fra 2021 til 2022. Importverdien har gått opp med rundt 7,5 prosent.

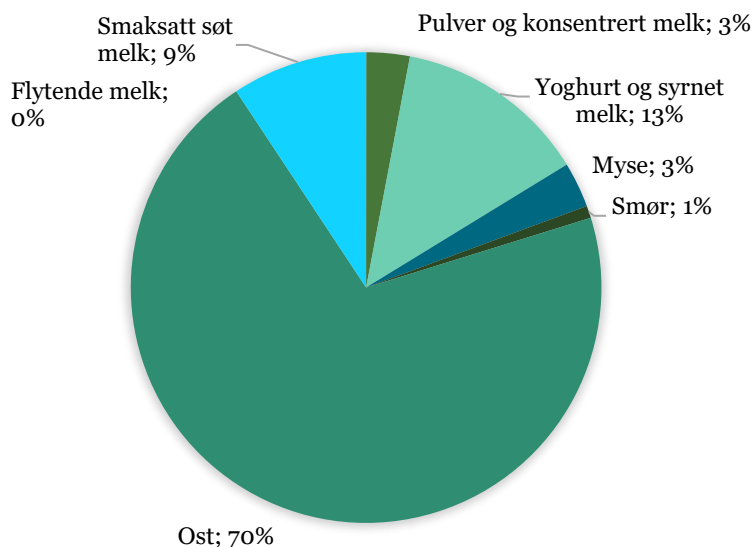
Figur 14 viser at det har vært en reduksjon i import av ost fra 2021 til 2022. Figur 14 og Figur 15 viser at importen av ost, yoghurt/syrnet melk og smaksatt søt melk den største andelen av meieriimporten, 93,5 prosent av den totale importmengden og 93 prosent av den totale importverdien.

Figur 14: Importmengde av meieriprodukt i perioden 2020 til 2022 på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen utgjorde rundt 2400 tonn ost i 2022 og er ikke inkludert i tallene). Tonn.

Kilde: SSB, 2023a

Verdien av importen av meieriprodukter var på 1 866 mill. kroner i 2022. Figur 15 viser fordelingen mellom de forskjellige varegruppene.

Figur 15: Andel importverdi av meieriprodukt 2022 på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen er ikke inkludert i tallene)

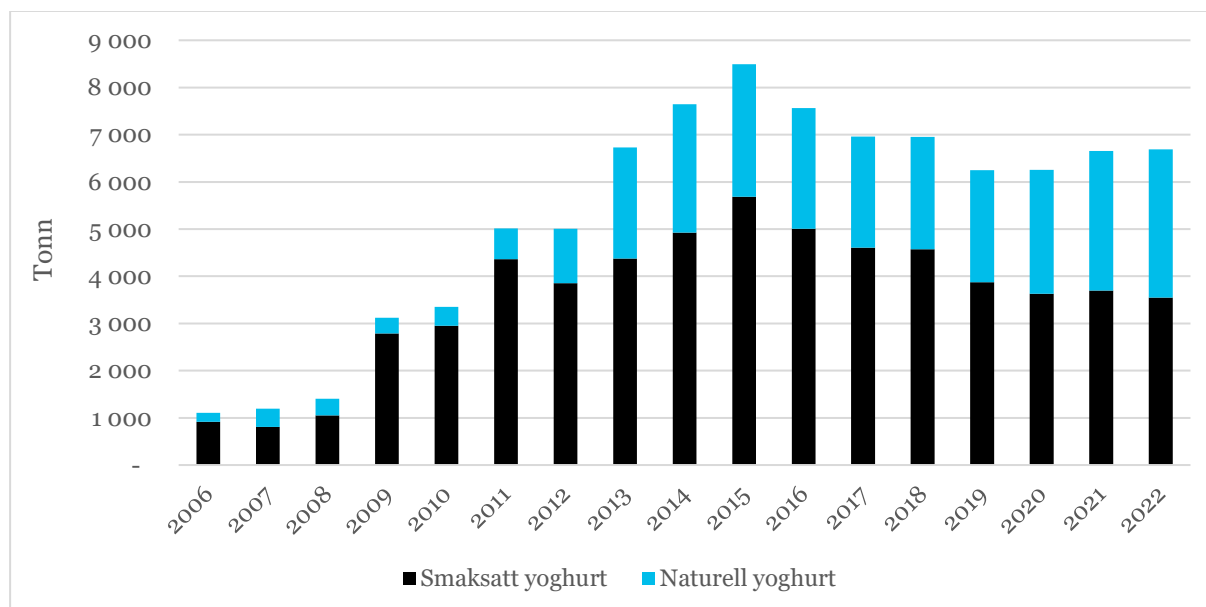
Kilde: SSB, 2023a

2.4.2 Økt import av yoghurt

Importen av yoghurt har stort sett gått ned de siste årene, men både i 2021 og 2022 gikk importen opp. Dette skyldes en økning i importen av naturell yoghurt, som mer enn oppveier for en nedgang i importen av smaksatt yoghurt (RÅK-yoghurt).

Importen av naturell yoghurt gikk opp med 182 tonn, eller 6,2 prosent, fra 2021 til 2022. Tall fra Opplysningskontoret for meieriprodukter viser at omsetningen av norskprodusert naturell yoghurt gikk opp med 4,9 prosent i 2022, og utgjorde i 7 179 tonn. Importen var på 3 140 tonn, og utgjorde dermed 30 prosent av omsatt mengde naturell yoghurt.

Naturell yoghurt har siden 2012 utgjort en vesentlig del av importen. Spesielt forbrukertrenden med yoghurter med høyere konsentrasjon av melk har bidratt til at importen av naturell yoghurt utgjør en større andel av yoghurtimporten.

Figur 16: Import av yoghurt.

Kilde: SSB, 2023a

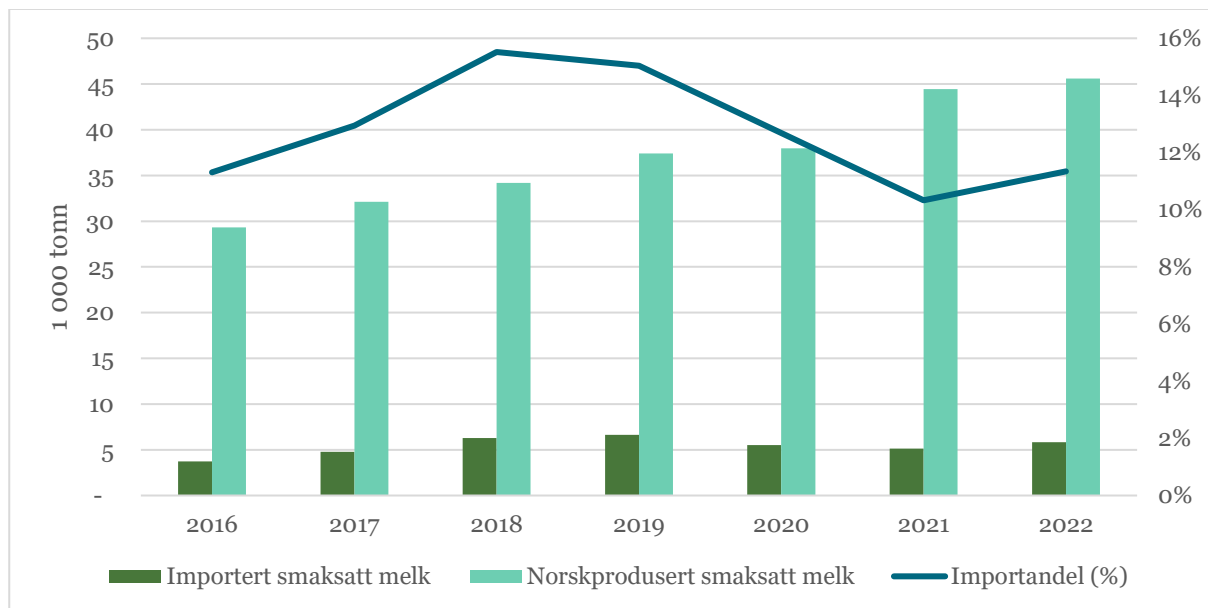
Som vist i figur 16 gikk importen av smaksatt yoghurt ned i 2022, etter en oppgang i 2021. Importen av smaksatt yoghurt var i fjor på om lag 3 547 tonn. Dette var en reduksjon på 4,1 prosent fra 2021, mens importen økte med rundt 2 prosent fra 2020 til 2021. Sammenlignet med 2015, som var det året importen av smaksatt yoghurt var størst, har importen sunket med 38 prosent. Verdien av importen har imidlertid steget med 37 prosent i samme periode.

Det har vært økt import av yoghurter med høyere konsentrasjon av melk, ofte kalt gresk yoghurt, de siste årene. Dette er en del av forklaringen på verdiøkningen. Vi kan ikke skille vanlig yoghurt fra melkeintensiv yoghurt i importstatistikken, siden begge typer importeres på de samme varenumrene. Det er derfor vanskelig å si noe presist om importutviklingen for melkeintensiv yoghurt. I 2022 stod de tre største importørene for til sammen 88 prosent av importen av smaksatt yoghurt.

Fruktyoghurt utgjør den største andelen av norsk yoghurtproduksjon, og utgjorde 77 prosent av all norsk yoghurt omsatt i 2022. Solgt mengde norsk fruktyoghurt gikk ned med 1,5 prosent i 2022, sammenlignet med 2021 (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2023).

2.4.3 Økt salg av norskprodusert smaksatt melk

Omsetningen av norsk smaksatt søtmeik økte med hele 2,6 prosent fra 2021 til 2022. Totalt ble det omsatt 45,6 mill. liter norsk smaksatt søtmeik i 2022 (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2023). Importandelen var på 11 prosent i 2022. Inkludert import var omsetningen av smaksatt søtmeik på 51,4 mill. liter i 2022.

Figur 17: Utvikling i importert og norskprodusert smaksatt søtmeik solgt i Norge.

Kilde: Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no, 2023; SSB, 2023a

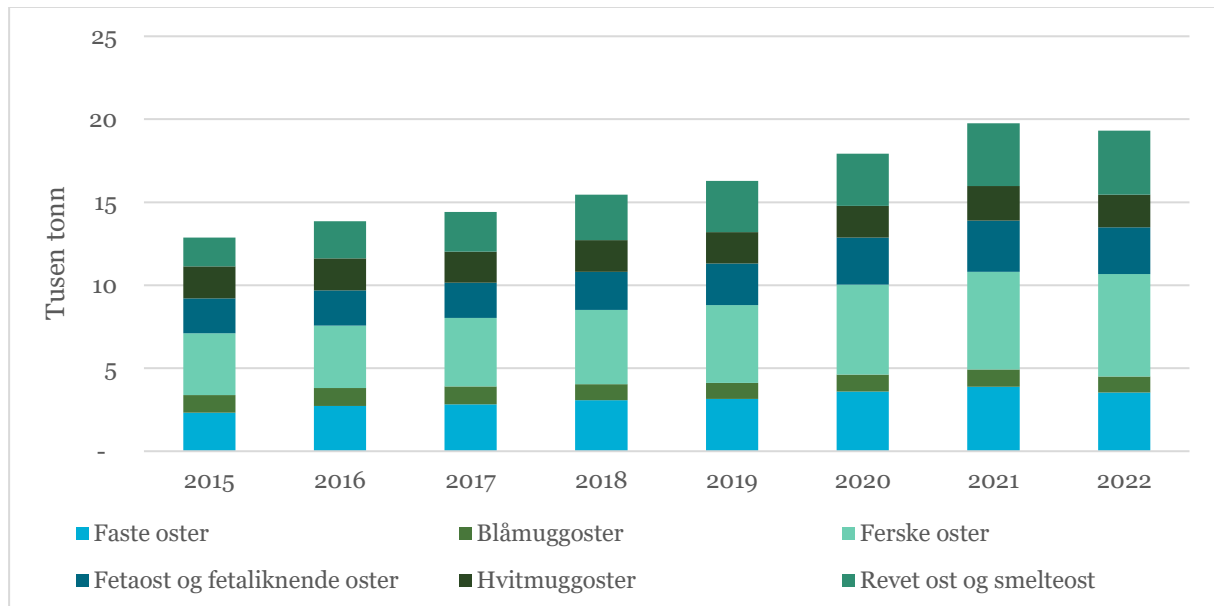
I perioden 2013 til 2019 var det en årlig økning i import av smaksatt melk. Mens det var en nedgang i importen 2020 og 2021, gikk importen litt opp i 2022. I 2022 ble det importert i overkant av 5 800 tonn smaksatt melk. Importen av smaksatt melk består blant annet av sjokolademelk, iskaffe, ernærings- og proteindrikker. Norsk produksjon består primært av sjokolademelk, og deretter iskaffe og annen smaksatt melk. Av det totale volumet norsk drikkemelk omsatt i 2021 utgjorde salget av søt melk med smak 11 prosent (Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no, 2023). Smaksatt søtmeik er altså en viktig avtaker av norsk melk.

2.4.4 Importen av ost gikk ned

Ost er det meieriproduktet som det importeres mest av, både i mengde og verdi. Etter mange år med importøkning, gikk importen fra 2021 til 2022 litt ned i mengde, jf. figur 18. I 2022 var importen 19 307 tonn til en verdi av 1 395 mill. kroner. Importen gikk ned med 444 tonn og opp med 83 mill. kroner fra 2021. Rundt halvparten av osteimporten i 2022 var innenfor tollkvoter.

Mens det var importøkning under varenumrene for både revet ost og smelteost og ferske oster fra 2020 til 2021, gikk importen under varenumrene for faste oster, blåmuggoster, fetaost og hvitmuggoster ned. Ferske oster var den største ostegruppen med en andel av importmengden på 32 prosent. Revet ost og smelteost utgjorde den nest største gruppen med en andel på 20 prosent. Fersk ost var den gruppen som økte mest i mengde med en økning på 5 prosent, til rundt 6 173 tonn i 2022. Importen av faste oster og fetaost gikk begge mest ned, med rundt 9 prosent.

En normalisering av forbruksmønsteret og grensehandel etter pandemien kan ha bidratt til lavere etterspørsel og lavere import av ost.

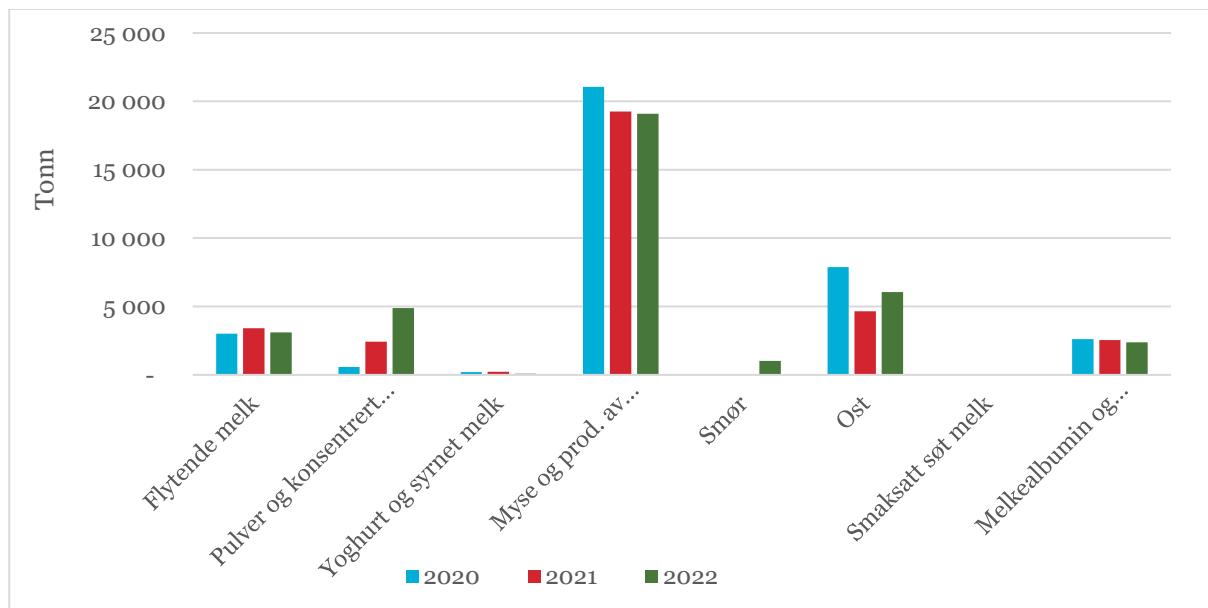
Figur 18: Import av ost. Import av ost under UB er også inkludert, dette utgjorde i 2022 2 405 tonn.

Kilde: SSB, 2023a

2.4.5 Eksporten av ost og myseproteinkonsentrat betyr mest

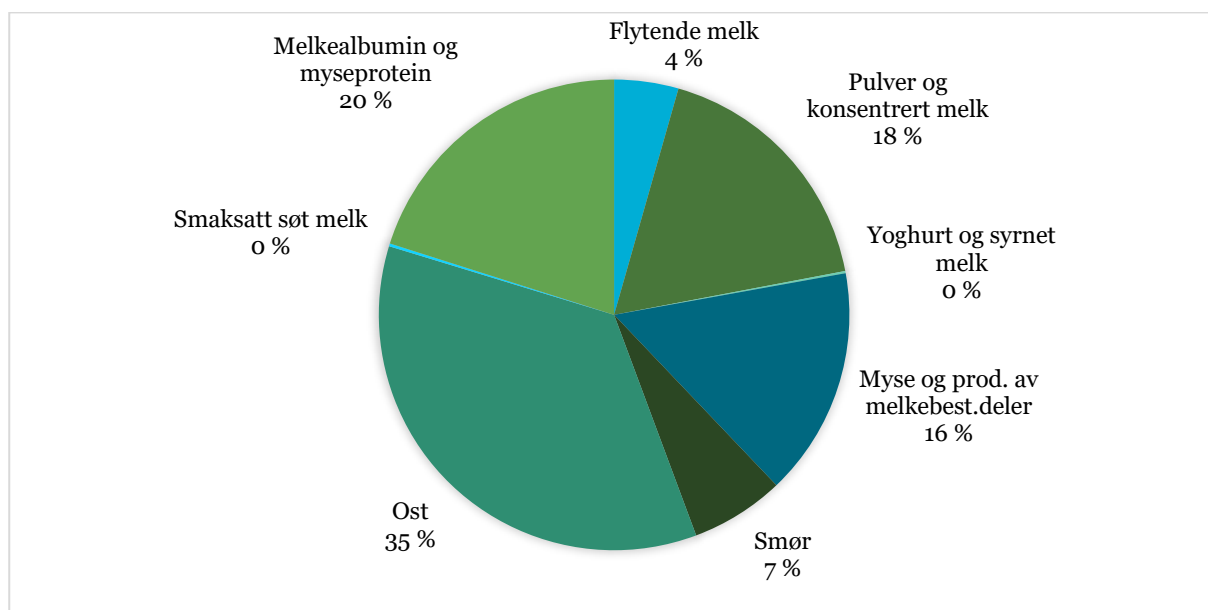
Figur 19 og figur 20 viser at norsk eksport av meieriprodukter er relativt beskjeden. Ost var det meieriproduktet som utgjorde mest i eksportverdi også i 2022, med 35 prosent, mens melkealbumin og myseprotein, som hadde nest størst eksportverdi, utgjorde 20 prosent. Eksporten av myseproteinkonsentrat har siden 2013 utgjort en betydelig andel av mengden eksporterte meieriprodukter fra Norge. Eksporten av mysepulver var i 2022 19 103 tonn, mens eksporten av ost var i 2022 på 6 046 tonn. Inkludert i en total eksportoppgang på 1 392 tonn ost, har eksporten til Sverige økt med 1 800 tonn og eksporten til USA gått ned med 532 tonn.

En del av eksporten av meieriprodukter går til utlandet under ordningen for UB, og ikke som ordinær eksport, men er ikke trukket ut i figur 19 og figur 20.

Figur 19: Eksportmengde av meieriprodukt i perioden 2020 til 2022 på tolltariffens kapittel 4, 22 og 35.

Kilde: SSB, 2023a

Figur 20: Andel eksportverdi av meieriprodukt 2022 på tolltariffens kapittel 4, 22 og 35.

Kilde: SSB, 2023a

3 Kjøtt

I takt med opphevelse av covid-19-restriksjoner og gjenåpning av grenser har salget av kjøtt gått ned i løpet av 2022. Dette har bidratt til en betydelig nedgang i importen av alle kjøttslag, med en spesielt stor nedgang for storfe og svin.

Det ble produsert nærmere 92 100 tonn storfe i 2022, en økning på 4,9 prosent fra året før. Økningen forklares blant annet med melkeprodusentenes tilpasning til reduserte melkekvoter, noe som førte til økt slaktning av melkekyr. I tillegg har antall mordyr de siste årene økt, noe som trakk opp tilførselene av okse og kvige.

Svineproduksjonen gikk ned med 1,2 prosent fra året før, og endte på rett i underkant av 133 200 tonn. Selv om slaktevektene gikk opp ble det slaktet færre dyr, noe som trakk ned den samlede produksjonen. Også produksjonen av sau og lam gikk ned i 2022, med 3,6 prosent til 23 480 tonn.

Fjørfe kjøttproduksjonen økte sterkt i 2021 trolig grunnet ekstra etterspørselsvekst da samfunnet var mer lukket, mens produksjonen i 2022 viste en svak tilbakegang på 0,7 prosent til 114 826 tonn som en tilpasning til en mer normal markedssituasjon. Kylling utgjør hoveddelen av fjørfe produksjonen, og norsk produksjon dekker etterspørselen og det er lite importbehov. Høy prisvekst på innsatsfaktorer førte til økte priser på engrosnivå i 2022.

Produksjonen av reinkjøtt økte fra 2020 til 2021, og vi anslår også høy produksjon i 2022.

3.1 Liten økning i produksjonen og mindre import av kjøtt

3.1.1 Marginal økning i kjøttproduksjonen

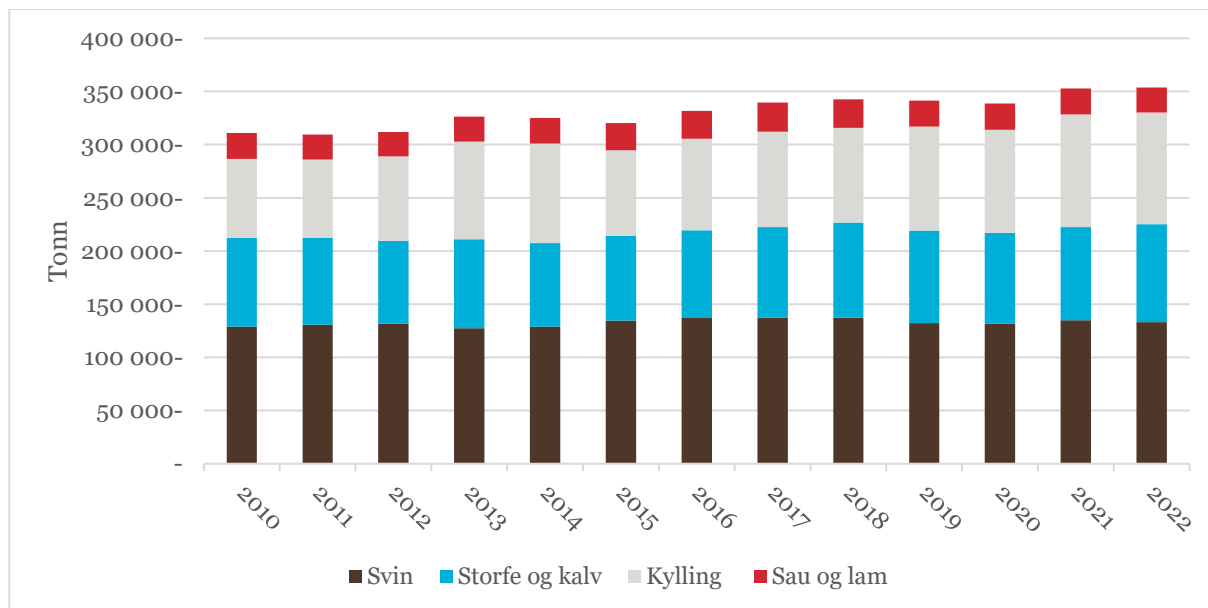
Den samlede norske produksjonen av kjøtt fra gris, storfe, kylling, sau og lam har økt med 25 prosent de siste femten årene. Produksjonsøkningen har først og fremst skjedd i de kraftfôrbaserte produksjonene, kylling og svin.

Kyllingproduksjonen har nesten doblet seg siden 2006, mens produksjonen av svin har gått opp med rundt 14 prosent. Produksjonen av sau og lam har i samme periode gått ned med rundt 7 prosent.

Produksjonsutviklingen for de ulike kjøttslagene er vist i figur 21. En betydelig vekst i etterspørselen etter kyllingkjøtt har drevet produksjonen oppover, og denne er nå nesten dobbelt så stor som for femten år siden. Det ble i årene før 2020 tatt grep for å dempe overskuddet av svinekjøtt i markedet, noe som førte til en nedgang i produksjonen. Etterspørselsveksten i forbindelse med covid-19-utbruddet førte imidlertid et underskudd i markedet både i 2020 og 2021. Dette bidro til en økning i produksjonen i 2021. I 2022 har imidlertid svineproduksjonen gått noe tilbake, ned 1,2 prosent fra året før, i takt med en mer normalisering av samfunnet.

Produksjonen av de grovfôrbaserte kjøttslagene har vært relativt stabil i perioden sett under ett, men med en del variasjoner mellom år. Produksjonen av saue- og lammekjøtt økte i perioden 2012 til 2017, men gikk kraftig ned i 2019. I 2022 gikk produksjonen av sau og lam ned med rundt 3,6 prosent, og endte på det laveste nivået siden 2013.

Storfekjøttproduksjonen har variert mye gjennom årene, men endte i 2022 opp på det høyeste nivået siden 1999. Det ble slaktet mye ku, og da spesielt melkeku, i 2022, drevet av lavere melkekvoter og mindre etterspørsel etter melk. Det ble også slaktet mye storfe i 2018 som følge av tørken.

Figur 21: Norsk produksjon av kjøtt fra svin, storfe, kylling og sau/lam, 2010–2022. Tonn.

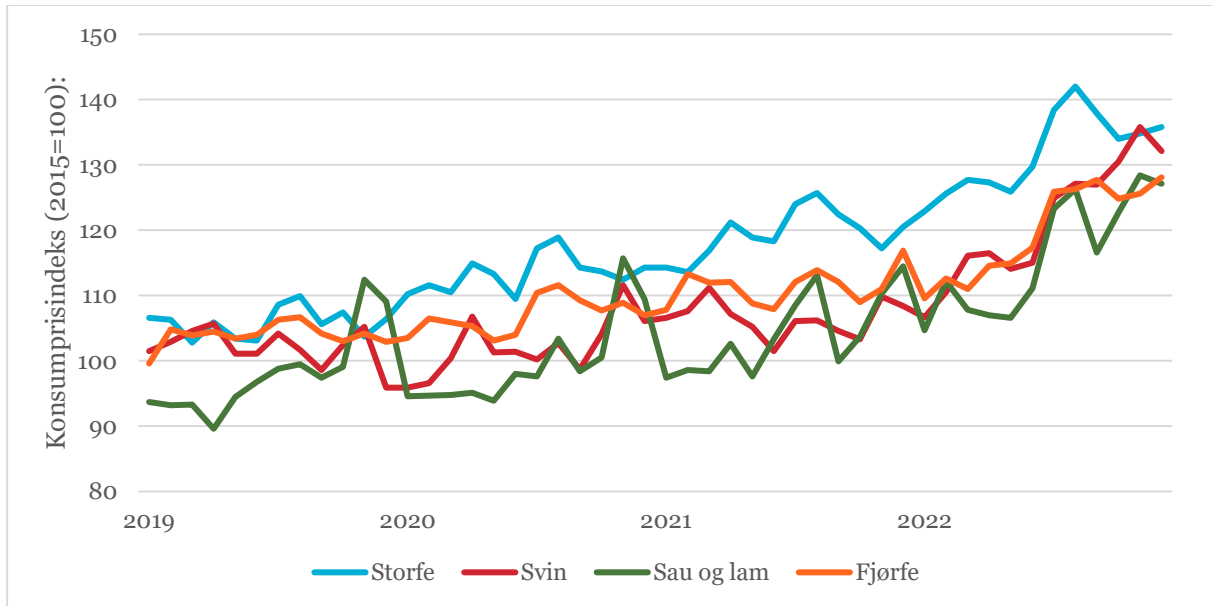
Kilde: Landbruksdirektoratet

3.1.2 Mindre import av kjøtt

I 2020 og i 2021 var det stor import til Norge av både storfe og svin. Dette kom som følge av endrede forbruksvaner og mindre grensehandel, noe som førte til høy etterspørsel og et underskudd i Norge. I starten av 2022 var det fortsatt høy etterspørsel etter kjøtt, med bakgrunn i vedvarende restriksjoner som følge av pandemien.

Både Ukrainakrigen og pandemien har gitt et betydelig prispress i markedet. I løpet av 2022 har produksjonskostnadene økt kraftig, herunder spesielt kraftfôr og strøm. Også kostnadene knyttet til gjødsel, drivstoff, vedlikehold, slaktning og inntransport har gått mye opp. Markedsregulator viser til at med unntak av karbohydratråvarer til kraftfôr, nedskrives ikke prisen for andre innsatsfaktorer, noe som også har vært med på å drive kostnadene oppover (Totalmarked kjøtt og egg, 2022a). Kostnadene har redusert produsentenes marginer, og ført til høyere priser for forbrukerne.

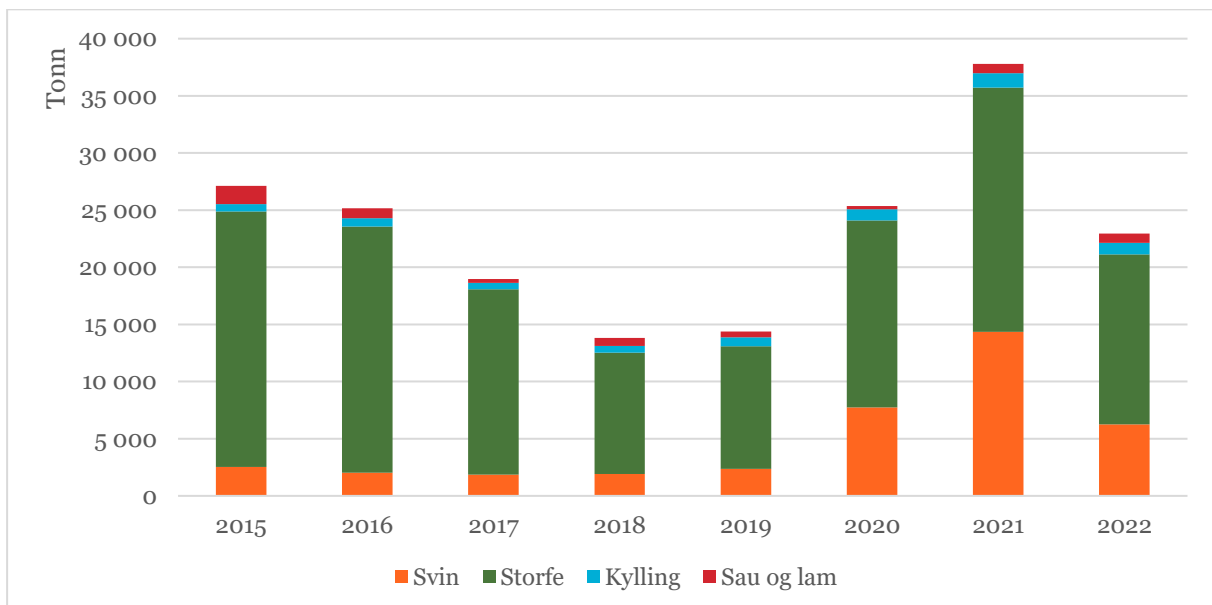
For forbrukerne steg prisene kraftig gjennom året. SSBs konsumprisindeks for kjøtt økte med hele 13,5 prosent i 2022. Størst prisvekst var det for svinekjøtt, som i desember 2022 viste en endring på hele 21,9 prosent siste 12-månedersperiode. Konsumprisindeksen er vist i figur 22.

Figur 22: SSBs konsumprisindeks for ulike kjøttslag, 2019-2022

Kilde: SSB, 2023b

Prisveksten førte til en nedgang i salget, og en betydelig lavere import i andre halvår. Totalt endte importen av de største kjøttslagene på 22 900 tonn, en samlet nedgang på hele 39 prosent fra året før. Nedgangen må også sees i lys av et høyt sammenligningsgrunnlag året før, da det fortsatt var restriksjoner i samfunnet som følge av covid-19. Figur 23 viser importen av de største kjøttslagene tilbake til 2015.

Figur 23: Import av storfe, svin, kylling og sau/lam, 2015-2022, tonn

Kilde: SSB, 2023a

Importen gikk ned for samtlige kjøttslag, med en spesiell stor nedgang målt i tonn for storfe og svin. Dette var samtidig de kjøttslagene som hadde størst importvekst året før. Selv om importen gikk ned for begge disse kjøttslagene endte importen fortsatt vesentlig høyere enn i 2019, noe som i stor grad skyldes at det fortsatt var en del restriksjoner gjeldende ved inngangen til 2022.

Mye av importen kom under generelle tollnedsettelse, det vil si periodiske administrerte nedsatte tollavgiftssatser, oftest som følge av et underskudd i markedet. Det ble i 2022 importert rundt 6 100 tonn storfe og 3 560 tonn svin i perioder med generelle tollavgiftsnedsettelse. Samtidig holder import på kvoter og til ordinær tollsats seg noenlunde stabilt.

Ved inngangen til pandemiåret 2020 lå det an til et underskudd på svinekjøtt, etter flere år med overskudd. For storfekjøtt meldte markedsregulator da at det nærmet seg markedsdekning, med mindre salget kom til å øke. Med covid-19-pandemien ble situasjonen en helt annen enn prognosert, men prognosen fra 2020 viser hvor stor produksjon som ville gitt en markedsbalanse i en normalsituasjon. Dette gir grunn til å tro at de ekstra mengdene som har blitt importert de siste tre årene i stor grad representerer den reduserte grensehandelen.

Importen av alle kjøttslag og alle typer kjøttprodukter i kapittel 2 i tolltariffen, i tillegg til bearbejdede produkter under posisjon 16.01 og 16.02, endte på 30 200 tonn i 2022. Dette var nesten 34 prosent lavere enn året før.

3.1.3 Kjøpekraft viktig for salget fremover

Gjennom pandemien har markedsregulator operert med en forventning om normalisering av markedet, og har signalisert at det økte behovet for kjøtt som følge av pandemien ikke bør medføre utvidet produksjonskapasitet. Produksjonen har derfor kun i begrenset grad tilpasset seg den høyere etterspørselen. Dette førte til store importmengder i disse årene, men kan bidra til å unngå overproduksjon når markedet nå normaliserer seg.

Det var et skifte i det norske kjøttmarkedet i 2022. Spesielt for storfe, men også til dels for svin, har vi gått fra en vesentlig underskuddssituasjon til en overskuddssituasjon. Etterspørselen nærmer seg nivået fra før pandemien, noe som skulle tilsi en mer normalisert og balansert markedssituasjon. I de kommende årene vil trolig dette føre til noe lavere kjøttproduksjon og en nedgang i importbehovet. Dette vil på sikt bedre markedsbalansen og gi en markedssituasjon mer lik den som var prognosert for 2020, året før pandemien. Dette vil også begrense behovet for åpning av import gjennom generelle nedsatte tollavgiftssatser. For storfeproduksjonen vil også melkebehovet fremover være avgjørende for produksjonsnivået. Tine forventer mindre forbruk av melk i 2023, og antall melkekyr går nedover. På sikt vil dette gi færre kalver for storfekjøttproduksjon i de kommende årene.

Det har det siste året vært en betydelig kostnadsvekst for produsentene. Mens det i salgsprognosene de foregående årene har vært fokus på normalisering og grensehandel, vil nå forbrukernes kjøpekraft være en viktig faktor for markedsbalansen fremover. I tillegg til at salget generelt vil gå noe ned i takt med høye priser, kan dette også vri etterspørselen fra de mer kostbare kjøttslagene, som storfe, til svin og fjørfe. I sine prognoser fra januar 2023 anslår markedsregulator en nedgang i salget av kjøtt i 2023 for både storfe, svin, sau og lam.

Det har vært en nedgang i forbruket av kjøtt gjennom flere år. I «kjøttets tilstand 2022» meldte Animalia imidlertid om en økning fra 2020 til 2021 på hele 6 prosent. Dette inkluderte også tall for grensehandel og også biprodukter. Animalia skrev selv at 2021 var et spesielt år, preget av covid-19-pandemi og endrede spisevaner, og at veksten må sees i lys av dette. Det reelle forbruket av kjøtt per innbygger i 2021, målt i rå vare, ble i rapporten anslått til 54,90 kg. Av dette var rundt tre fjerdedeler rødt kjøtt (Animalia, 2022a).

3.2 Storfe

3.2.1 Økt slakting av storfe i 2022

Etter en nedgang i storfeproduksjonen over flere år, økte produksjonen av storfekjøtt både i 2021 og i 2022. Landbruksdirektoratets tall viser at det ble produsert nærmere 92 100 tonn storfe i 2022, en økning på 4,9 prosent fra året før. Økningen forklares blant annet med melkeprodusentenes tilpasning til reduserte melkekvoter, noe som førte til økt slakting av melkekyr. I tillegg har antall mordyr de siste årene økt, noe som trakk opp tilførselene av okse og kvige.

2022 startet med lite vare på reguleringslager, underskudd i markedet, og restriksjoner som følge av fortsatt koronautbrudd. Utover våren ble restriksjonene fjernet, noe som trakk salget ned, og utover sommeren steg også forbrukerprisene kraftig, og kjøpekraften ble redusert. Norturas siste prognoser viser at salget i 2022 gikk ned med 5,8 prosent fra året før. Selv om salget ble lavere i 2022 enn året før ligger fortsatt salget vesentlig over nivået i årene før pandemien.

Fratrukket eksport og medregnet import, både under kvoter, administrativ toll og annen import, endte de totale tilførselene i 2022 på 106 037 tonn, ned rundt 2,1 prosent fra 2021. Nedgangen skyldes først og fremst en nedgang i importen på mer enn 30 prosent.

Tabell 7: Produksjon og handel av storfekjøtt 2010 og 2020–2022. Tonn

	2010	2020	2021	2022	Endring siste år
Norsk produksjon*	83 507	85 294	87 738	92 076	4,9 %
+ Import	5 381	16 352	21 379	14 890	-30,4 %
- Eksport	222	719	783	929	18,6 %
=Totalt tilført	88 666	100 927	108 333	106 037	-2,1 %
Norskprodusert andel**	94 %	84 %	80 %	86 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av storfe under tolltariffens kapittel 2 (kjøttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av storfe under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. **I beregningen av andelen norskprodusert storfekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførselene.

I 2022 økte kuskalkingen med 9 000 dyr fra året før, hvorav størstedelen var melkekyr. Dette bidro i stor grad til produksjonsveksten dette året. Samtidig økte slaktevektene for okse og kvige med henholdsvis 0,4 og 0,6 kg fra året før, mens gjennomsnittlig slaktevekt for ku gikk ned, fra 286,2 kg i 2021 til 284,6 kg i 2022. I 2023 forventer Nortura at det vil bli slaktet rundt 10 000 færre kyr. Også tilførselene av okse og kvige vil gå ned i 2023. Samlet for året forventer Nortura en nedgang i produksjonen på 3 880 tonn, 4,2 prosent lavere enn i 2022 (Nortura Totalmarked kjøtt og egg, 2023).

Nortura forventer også en fortsatt nedgang i salget i 2023. På den ene siden forklares nedgangen med et høyt sammenligningsgrunnlag, da salget var relativt høyt i 2022. Samtidig har prisene både på forbrukersiden og produsentsiden økt kraftig, og forbrukernes kjøpekraft har blitt redusert. Med vedvarende høye priser vil dette trolig ha en spesielt stor innvirkning på salget av storfekjøtt, da salget av storfekjøtt er prissensitivt og hvor deler av forbruket trolig vil bli erstattet med andre og billigere kjøttslag.

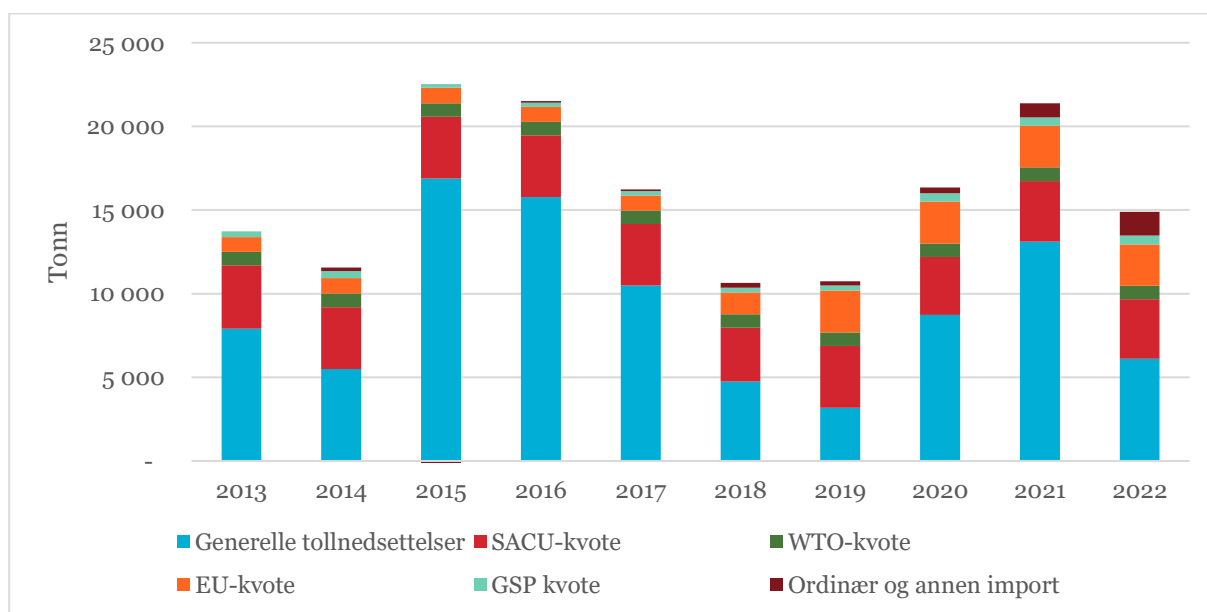
På telledato 1. oktober 2022 var den totale bestanden av storfe omtrent uendret fra året før. Antall registrerte ammekyr har økt over flere år, også i 2022 da det ble registrert 2 900 flere dyr enn i oktober 2021. Antall melkekyr gikk derimot ned med rundt 3 prosent, eller rundt 6 450 dyr, forklart med nedgangen i etterspørselen etter melk og tilpasningen til lavere melkekvoter.

Høsten 2022 gikk bestillingene av slakt av storfe over forsyningsplikten betydelig ned sammenlignet med tidligere år. Dette medførte at mengden slakt som ble lagt på reguleringslager økte. En av årsakene til reduksjonen i bestillingene var økte strømknudnader, noe som for kjøttbedriftene medførte økte knudnader ved blant annet kjøle- og fryselagring av kjøtt. På grunnlag av den ekstraordinære situasjonen, særlig forårsaket av økte strømknudnader, vedtok Omsetningsrådet å øke rammen for innlegg av storfe på reguleringslager for 2022 til 6 000 tonn. Ved utgangen av 2022 var reguleringslageret på 4 877 tonn storfe. Endringen i rammen gjaldt kun for 2022, og rammen for 2023 er dermed tilbake på 2 500 tonn. Det har skjedd én gang tidligere at Omsetningsrådet har endret rammen for innlegg av storfe på reguleringslager, og det var under tørkesommeren i 2018.

Sammen med en forventning om en lavere underdekning i 2023, vil reguleringslageret for storfekjøtt ved inngangen til 2023 begrense importbehovet i alle fall utover våren.

3.2.2 Stor nedgang i storfeimporten

Etter to år med en betydelig vekst i storfeimporten gikk denne ned i 2022. Importen endte på 14 890 tonn, 30 prosent mindre enn året før. Importen er i all hovedsak ikke-bearbejdede kjøtttråvarer som kommer inn under tolltariffens posisjon 02.01 og 02.02. Fordelingen av importen innenfor kvoter og tollnedsettelse er vist i figur 24.

Figur 24: Importen av storfekjøtt i årene 2013–2022 fordelt på ulike kvoter og importordninger. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

Den store importstrømmen kommer i dag under varenummeret for kvarte skrotter av samme dyr («compensated quarters»). Det er først og fremst importen av varer under dette varenummeret som har variert mye de siste årene, fra over 16 000 tonn i 2015 og 2016 til under 6 000 tonn i 2018 og 2019. I 2021 endte denne importen på mer enn 15 000 tonn, forklart med den reduserte grenshandelen, men ble så halvert i 2022.

EU-kvoten på 2 500 tonn ble omtrent fullt utnyttet, med en import på 2 491 tonn. WTO-kvoten gir adgang til import tilsvarende 1 084 tonn storfekjøtt med bein per år. Kvoten omfatter både kjøtt med bein og utbeinet kjøtt, som biff og filet. Importen under WTO-kvoten tilsvarte rundt 803 tonn storfekjøtt i 2022, og oppjustert til kjøtt med bein tilsvarte dette omtrent 98,5 prosent utnyttelse av kvoten.

Fortsatt stor etterspørsel og for lite tilførsler i markedet til å dekke denne, førte til at Landbruksdirektoratet innvilget generelt nedsatte tollavgiftsatser i store deler av 2022. Med unntak av noen få uker i månedsskiftet januar–februar, samt i slutten av april, var tollavgiftsatsen satt ned frem til og med 8. august. Det ble importert til sammen 6 106 tonn storfekjøtt under generelle tollavgiftsnedsettelse i 2022.

Fra Botswana, Namibia og Eswatini ble det importert 3 383 tonn benfritt storfekjøtt tollfritt. Eswatini har et tak på tollfri eksportkvantum av storfekjøtt til Norge på 500 tonn. Botswana og Namibia har et tak på tollfri eksport på 2 700 tonn per år, i tillegg til en tollfri kvote på 500 tonn. GSP-kvoten på 500 tonn biff og filet, til en tollsats på kr 107,11 per kg, ble også fullt utnyttet i 2022. Størstedelen av denne importen kom fra Uruguay.

3.2.3 Priser

Markedsregulator fastsatte planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) til kr 68,80 per kg for første halvår 2022, opp kr 2,50 per kg fra andre halvår 2021. Med bakgrunn i den store kostnadsveksten, både knyttet til energi og til kraftfôr, søkte Nortura Omsetningsrådet i desember 2021 om å endre PGE for første halvår. Nortura fikk innvilget søknaden, og det ble satt en ny PGE for storfe for 1. halvår 2022 på kr 70,80 med virkning fra 28. februar 2022. I andre halvår 2022 ble PGE satt til kr 74,80 per kg, opp kr 4,00 fra første halvår. Dette innebærer at prisen på storfe har økt med hele kr 8,50 per kg i løpet av 2022, tilsvarende en vekst på 12,8 prosent.

Den akkumulerte gjennomsnittsprisen for storfe i 2. halvår 2022 endte på kr 74,58 per kg, 22 øre under PGE.

3.3 Svin

3.3.1 Liten nedgang i slaktingen av gris

Det ble underskudd i svinekjøttmarkedet også i 2022. Produksjonen gikk ned, men det gjorde også salget, så underskuddet ble betydelig lavere enn året før. Landbruksdirektoratets tall viser en samlet produksjon på rett i underkant av 133 200 tonn i 2022, ned 1,2 prosent fra året før. Selv om slaktevektene økte, ble det samtidig slaktet rundt 30 000 færre dyr, noe som trakk ned den samlede produksjonen.

Fratrukket eksport og medregnet import, både under kvoter, administrativ toll og annen import, endte de totale tilførslene i 2022 på 135 538 tonn, ned 6,4 prosent fra 2021. Nedgangen skyldes først og fremst en betydelig lavere import i 2022.

Tabell 8: Produksjon og handel av svinekjøtt 2010 og 2020–2022. Tonn

	2009	2020	2021	2022	Endring siste år
Norsk produksjon*	123 623	131 691	134 801	133 191	-1,2 %
+ Import	1 412	7 730	14 353	6 246	-56,5 %
- Eksport	3 755	4 927	4 386	3 899	-11,1 %
=Totalt tilført	121 280	134 494	144 768	135 538	-6,4 %
Norskprodusert andel**	99 %	94 %	90 %	95 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av svin under tolltariffens kapittel 2 (kjøttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever og spekk. I tillegg blir det importert bearbeidede kjøttvarer av svin under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. **I beregningen av andelen norskprodusert svinekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene

Som for storfe holdt etterspørselen etter svinekjøtt seg høy utover våren, og det var et underskudd i markedet som ble dekket av import. Salget lå vedvarende under salget i 2021, men avvirket var minst i starten av året. På sommeren var det ikke lenger behov for import, og de generelt nedsatte tollavgiftsatsene ble fjernet. Nortura anslår at salget av svinekjøtt samlet for i 2022 endte 6,7 prosent lavere enn salget i 2021. Salget endte likevel over nivået i 2019, før covid-19-pandemien (Nortura Totalmarked kjøtt og egg, 2023).

Siden 1. januar 2021 har det ikke vært eksportstøtte for svinekjøtt, men det har heller ikke vært behov for ordningen med den høye etterspørselen som har vært de siste årene. I løpet av høsten ble lagt inn rundt 231 tonn svinekjøtt på reguleringslager, fortsatt betydelig under taket på 3 000 tonn.

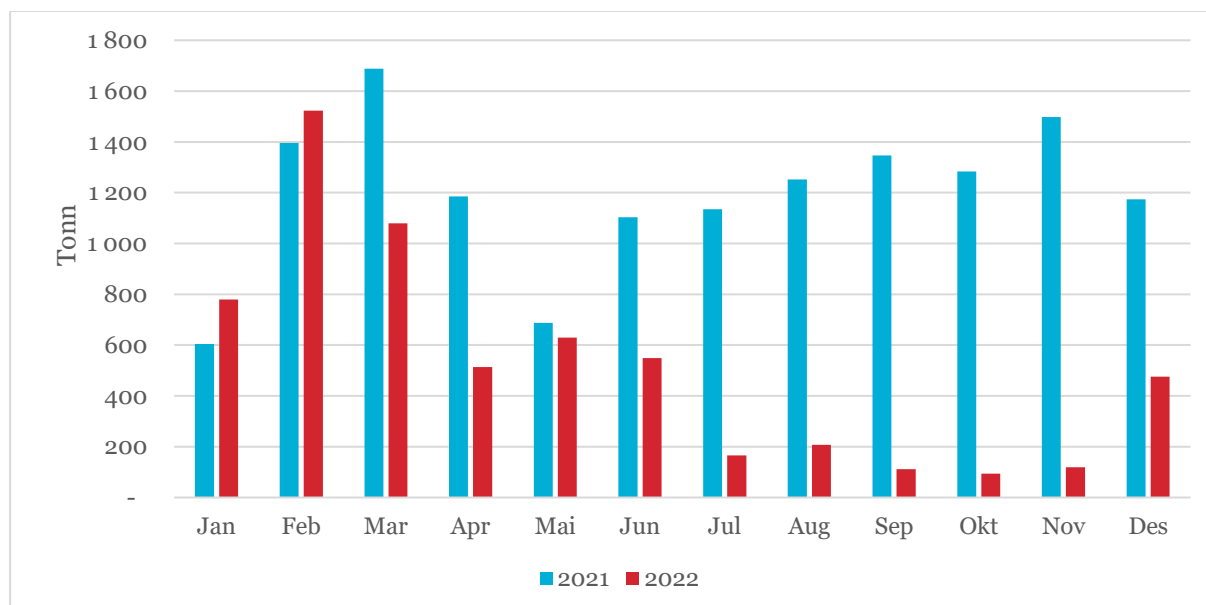
I 2023 forventer Nortura en fortsatt nedgang i salget. Vektgrensen for høyeste pris på slaktegris ble i januar 2023 satt ned fra 95 til 93 kg, noe som sammen med en nedgang i bedekningene gir en nedgang også i produksjonen. Nortura anslår et underskudd på om lag 1 000 tonn for året som helhet.

3.3.2 Kraftig nedgang i importen av svin

Det ble importert 6 246 tonn svinekjøtt i 2022. Dette var en nedgang på mer enn 56 prosent fra året før.

Svinekjøtt er et typisk grensehandelsprodukt, da spesielt bacon og grillmat. Med stengte grenser i 2020 og i 2021 økte derfor salget av svinekjøtt i Norge mye disse årene. Vinteren 2022 var det fortsatt utbrudd av covid-19 og fortsatt restriksjoner i samfunnet, og det høye salget vedvarte utover våren. Dette bidro til at importen fortsatt holdt seg høy i starten av året, for deretter å bli kraftig redusert. Dette var i motsetning til året før, da importen holdt seg vedvarende høy gjennom hele året. Importen fordelt per måned er vist i figur 25.

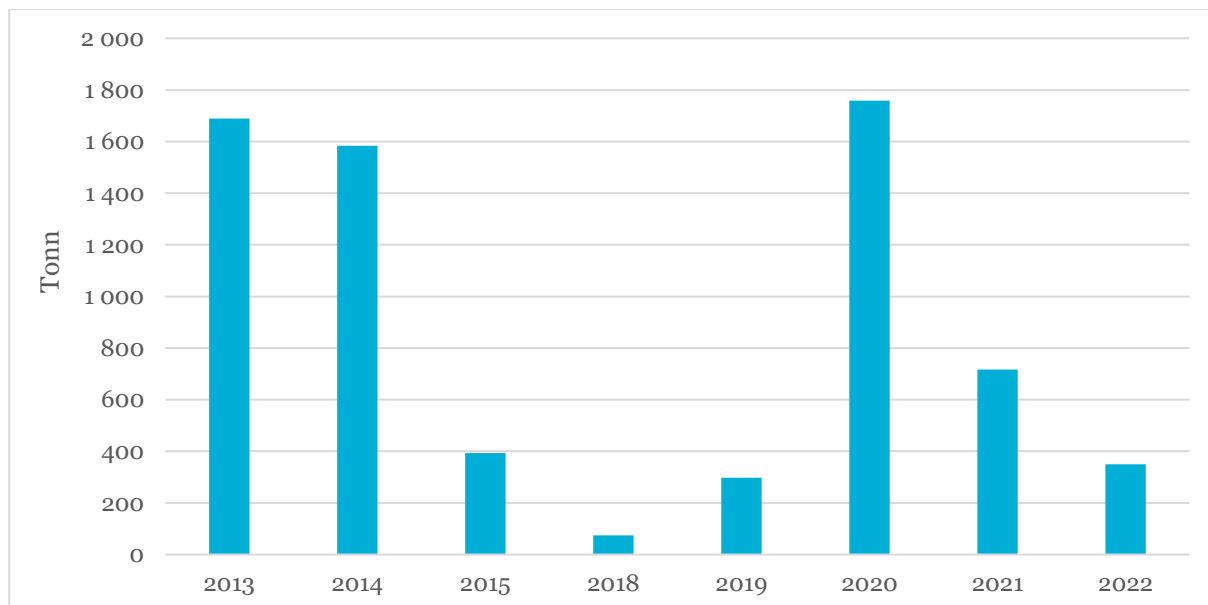
Figur 25: Import av svin, per måned. 2021–2022

Kilde: SSB, 2023a

For å dekke underskuddet i første halvår innvilget Landbruksdirektoratet generelle nedsatte tollavgiftsatser for ferske hele og halve slakt av svin. Ved inngangen til 2022 var det generelt nedsatt tollavgiftsats for svin som utgikk 3. januar. Underskuddssituasjonen bidro imidlertid til et fortsatt importbehov, og fra 1. februar ble det på nytt vedtatt nedsatt tollavgift for ferske hele og halve slakt. Denne ble forlenget i flere omganger, og med unntak av et par uker i månedsskiftet april/mai, var det nedsatt tollavgiftsats frem til og med 4. juli. Det ble importert til sammen 3 559 tonn svinekjøtt under generelt nedsatte tollavgiftsatser i 2022. Til sammenligning utgjorde denne importen i 2021 hele 11 417 tonn, inkludert import under nedsatt tollavgiftsats for ribbe.

Rundt tre fjerdedeler av importen i 2022 var ubearbeidet svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.03. Av dette kvantumet ble nærmere 600 tonn importert innenfor den tollfrie EU-kvoten for hele/halve slakt, tilsvarende full utnyttelse av kvoten. Rett i underkant av 118 tonn ble importert innenfor WTO-kvoten på 1 381 tonn, hvorav det aller meste kom fra Tyskland.

Det ble i 2022 importert 349 tonn sideflesk med bein (ribbe). Dette var omtrent en halvering fra året før. Det var ingen nedsatt tollavgiftsats for sideflesk av svin. Importen av sideflesk med bein tilbake til 2012 er vist i figur 26. Det var ingen import i 2016 og i 2017.

Figur 26: Import av sideflesk med bein, varenummer 02.03.1904, 2013–2021

Kilde: SSB, 2023a

Etter artikkel 19-avtalen med EU om handel med landbruksvarer, ble det fra oktober 2018 innført en egen kvote for import av svineribbe. Denne kvoten er på 300 tonn, og som året før ble omtrent hele denne kvoten utnyttet også i 2022. Det er kun mulig å bruke kvoten til import i desember, med en tollsats på kr 15 per kg, mot kr 64,96 per kg i ordinær tollsats. I forbindelse med frihandelsavtalen med Storbritannia ble det også gitt en kvote for import av ribbe i desember på 50 tonn. Også denne ble tilnærmet fullt utnyttet i 2022.

Saltet og speket svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.10 utgjorde om lag 24 prosent av svineimporten i 2022. Av dette ble 557 tonn importert innenfor skinkekvoten fra EU, omregnet til kjøtt med bein, som totalt er på 600 tonn. Av den totale importen under posisjon 02.10 var rundt 359 tonn saltet/speket svinekjøtt importert til ordinær toll. Dette var noe høyere enn året før da tilsvarende import lå på rundt 342 tonn. Landbruksdirektoratet anslår at nærmere 657 tonn av den samlede svinekjøttimporten var gjeninnførsel etter utenlands bearbeiding (UB-ordningen).

Det ble eksportert nesten 3 900 tonn svinekjøtt i 2022, en nedgang på 11,1 prosent fra året før. 1 841 tonn av eksporten var råvarer av svinekjøtt som falt innunder tolltariffens posisjon 02.03, kjøtt av svin, fersk, kjølt eller fryst. Nærmere 1 900 tonn av eksporten var spiselig slakteavfall, hvorav størstedelen av eksporten av fersk og fryst vare gikk til Sverige. Størstedelen av fryst spiselig slakteavfall ble eksportert til Kongo. Slik eksport kan blant annet være svinelabber, -ører, -mage, -tunge og nyrer.

Nærmere 2 022 tonn av den totale svineeksporten (sett bort fra lever) var svinekjøtt som ble eksportert for å bearbeides i utlandet. Dette blir deretter gjeninnført til Norge som bearbeidede produkter, som for eksempel leverpostei, bacon eller pølser. Størstedelen av dette ble i 2022 sendt til Danmark, men det ble også eksportert betydelige mengder både til Spania og Sverige.

3.3.3 Priser

Markedsregulator fastsatte planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) til kr 36,50 per kg for første halvår 2022, opp kr 1,00 per kg fra andre halvår 2021. Som for storfe ble det en ekstraordinær oppjustering av PGE også for svin i februar, og denne ble da satt til kr 38,50 per kg. Dette var en økning på kr 2,00 sammenlignet med den opprinnelige PGE satt for perioden, og en økning på kr 3,00 fra foregående halvår. I andre halvår ble PGE satt til kr 41,50 per kg. Den akkumulerte gjennomsnittsprisen for 2. halvår 2022 endte på kr 41,47 per kg, 3 øre under PGE.

3.4 Sau- og lam

3.4.1 Marginal nedgang i produksjonen av sau og lam

Landbruksdirektoratets tall viser en produksjon av sau- og lammekjøtt i 2022 på om lag 23 480 tonn. Dette var en nedgang fra 2021, på 3,6 prosent.

Det ble i alt slaktet færre lam i 2022, med en gjennomsnittlig slaktevekt på 18,7 kg, mot 18,9 kg året før. For sau gikk den gjennomsnittlige slaktevekten ned fra 31,3 til 30,9 kg, mens antall slakt var omtrent uendret (Nortura Totalmarked kjøtt og egg, 2023).

Norge har vært selvforsynt med sau- og lammekjøtt siden 2015. Samtidig som produksjonen steg i årene fram mot 2018, fulgte ikke salget samme utvikling, og det var i flere år overskudd av sau og lam. De siste årene har markedet derimot vært omtrent i balanse, og det har kun vært mindre mengder på reguleringslager, som har blitt tømt i løpet av året. Det var ingen vare på reguleringslager verken ved inngangen eller utgangen av 2022.

Tabell 9: Produksjon og handel av sau- og lammekjøtt 2010 og 2020–2022. Tonn

	2010	2020	2021	2022	Endring siste år
Norsk produksjon*	24 438	24 561	24 369	23 480	-3,6 %
+ Import	1 265	289	814	808	-0,7 %
- Eksport	17	275	13	41	216,3 %
=Totalt tilført	25 686	24 576	25 170	24 246	-3,7 %
Norskprodusert andel**	95 %	99 %	97 %		

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av sau/lam under tolltariffens kapittel 2 (kjøtttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av sau/lam under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. ** I beregning av andelen norskprodusert sau- og lammekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene.

Ifølge markedsregulator ble det solgt 19 000 tonn lammekjøtt i 2022, en nedgang på 11,6 prosent fra 2021. Noe av nedgangen skyldes at det ble solgt en del vare mot slutten av 2021 som først kom på markedet i 2022. Det var også noe utsatt slakting på høsten 2022, noe som ga noe lavere salg i sesongen. I tillegg økte salget av både lam og sau gjennom covid-19-pandemien i 2020 og 2021, noe som bidro til en vekst i salget disse årene. Effekten av pandemien har imidlertid ikke vært like stor for sau- og lammekjøtt som for øvrige kjøttslag (Totalmarked kjøtt og egg, 2022b).

I 2023 forventer markedsregulator en liten økning i produksjonen av lam, sammen med en nedgang i salget på 1,2 prosent. Sammen med importkvotene forventes det omtrent markedsbalanse, med noe innfrysing av lam høsten 2023. Nortura anslår at det for året vil bli et overskudd på rundt 650 tonn, som vil bli lagt inn på reguleringslager.

Sauerkjøtt utgjorde rundt 20 prosent av totalproduksjonen av sau- og lammekjøtt i 2022. Størstedelen av denne produksjonen går til bearbejdede produkter, som spekemat og til industri. For sau forventer Nortura markedsbalanse i 2023, med en liten nedgang i både salg og produksjon.

3.4.2 Stabil import av sau- og lammekjøtt

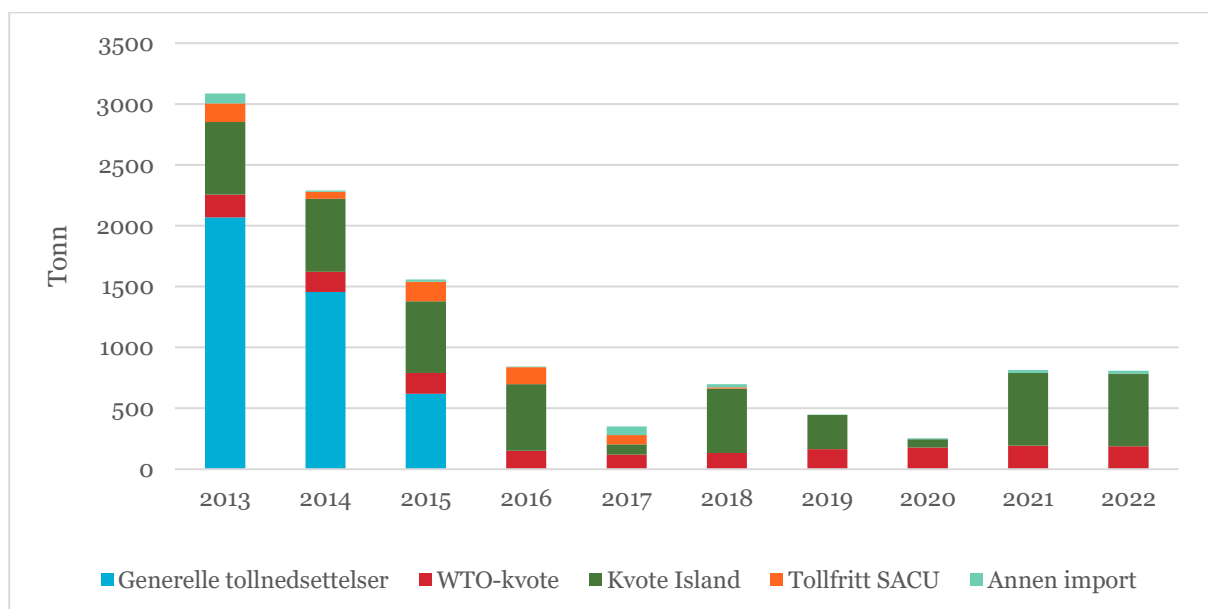
Etter en betydelig vekst i importen av sau- og lammekjøtt i 2021, var importen omtrent uendret i 2022. Det ble importert i underkant av 808 tonn sau- og lammekjøtt, hvorav det aller meste var fryst vare, og størstedelen sau.

I tillegg til sau og lam ble det også importert 852 kg kjøtt av geit. Det var ingen import av speket/saltet lammekjøtt under tolltariffens posisjon 02.10 i 2022.

Som det går frem av figur 27, har det ikke blitt importert sau- og lammekjøtt innenfor generelle tollavgiftsnedsettelse siden 2015. Det var heller ingen generelle nedsettelse av tollavgiftsatser for sau eller lam i løpet av 2022.

Norge har en importkvote på sau og lam fra Island på 600 tonn, omregnet til kjøtt med bein. Kvoten ble tilnærmet fullt utnyttet i 2022, med en import på rundt 598 tonn.

Figuren under viser importen av sau og lam fordelt på kvoter og generelle tollavgiftsnedsettelse. Merk at figuren under viser tall for Islandkvoten og WTO-kvoten omregnet til kjøtt med bein, og at sistnevnte også inkluderer kjøtt av geit.

Figur 27: Importen av sau- og lammekjøtt i årene 2013–2022 fordelt på ulike kvoter og importordninger. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

WTO-kvoten, som gir adgang til import tilsvarende 206 tonn kjøtt med bein per år, ble utnyttet 91 prosent. Størstedelen av importen innenfor WTO-kvoten kom fra New Zealand. Herfra ble det importert til sammen 186 tonn fryst vare. Det ble i 2022 ikke importert noe småfeskjøtt fra Namibia, Botswana eller Eswatini, som innenfor SACU-kvoten kan eksportere opp til 400 tonn lammekjøtt tollfritt til Norge per år. Det har ikke blitt importert noe innenfor denne kvoten siden 2018.

Det ble eksportert 41 tonn sau- og lammekjøtt fra Norge i 2022. Selv om dette var mer enn tre ganger så mye som året før, var dette allikevel svært lavt sammenlignet med årene 2017–2020. Det aller meste av eksporten i 2022 gikk til andre europeiske land, og da først og fremst til Danmark og Sverige. 70 prosent av den norske eksporten av sau- og lammekjøtt ble eksportert hit i 2022. I årene 2018–2020 var det en betydelig eksport av sau og lam til Oman, men det var ingen eksport dit hverken i 2021 eller i 2022.

3.4.3 Priser

I jordbruksoppjøret økte husdyrtilskuddet for sau. I tillegg begrenses kostnadene for kraftfôr ved prisnedskrivning av norsk korn og importert råvare til kraftfôr. Nortura påpeker imidlertid at kostnadene for produsentene vil øke utover de kompensasjonene som er gitt i jordbruksavtalen.

For 1. halvår 2022 ble PGE for lam satt til kr 72 per kg. Som for svin og storfe, ble det også for lam foretatt en ekstraordinær justering i PGE for første halvår 2022 med bakgrunn i kostnadsveksten. PGE ble da satt opp til kr 73,50 per kg, en økning på kr 1,50 fra opprinnelig PGE. I andre halvår ble PGE satt opp til kr 78,50. Den akkumulerte gjennomsnittsprisen for 2. halvår 2022 endte på kr 78,43, 7 øre under PGE.

3.5 Fjørfekjøtt

3.5.1 Stabilt produksjonsnivå i 2022

Det ble produsert 114 826 tonn fjørfekjøtt i 2022, en liten nedgang på 0,7 prosent fra året før. Kylling utgjør det meste av fjørfe-slakteproduksjonen, med 91 prosent i 2022. Det produseres også kalkun, som utgjorde 7 prosent av totale fjørfekjøtt-mengder i 2022, litt and og høns, og minimale mengder haner og gås.

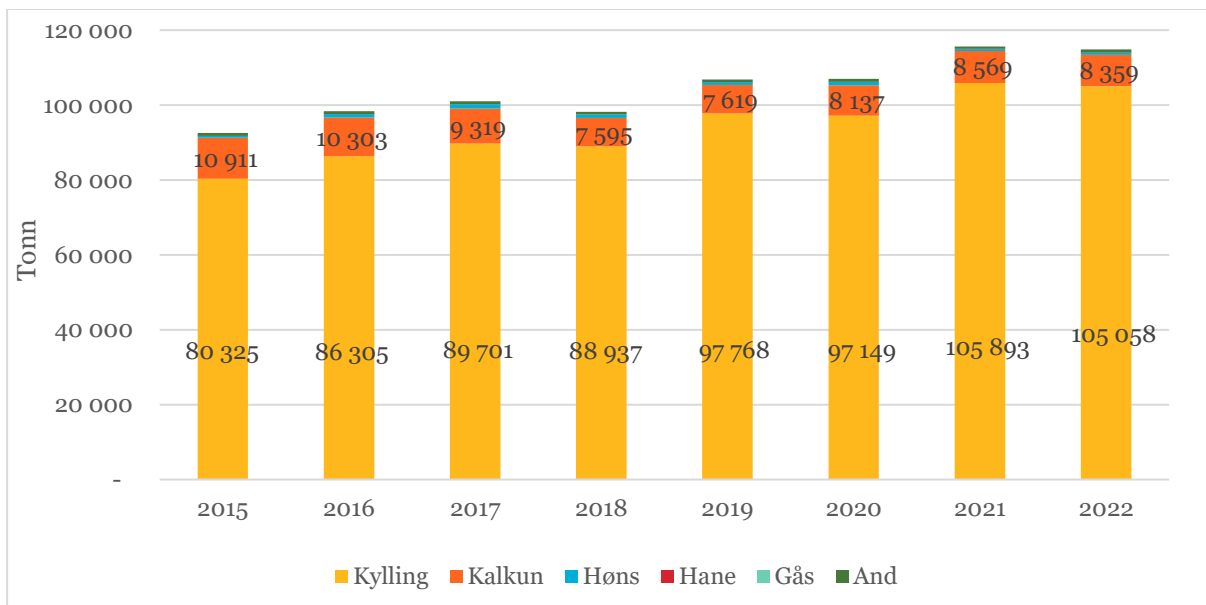
Slaktekyllingproduksjonen har relativt kort produksjonssyklus og påvirkes raskt av endringer i etterspørselen. I Norge er det, i likhet med det man ser globalt, en sterk forbrukstrend etter hvitt kjøtt, da det er et relativt rimelig alternativ til mye annet kjøtt og anses å være magert og sunt.

Produksjonen har gått litt opp og ned de siste årene, som vist i figur 28, men trenden over lengre tid har vært en økning i produksjonen drevet av sterk etterspørsel. Etter sterk vekst fra tidlig på 2000-tallet ble det overproduksjon i 2014, og produksjonen gikk ned i påfølgende år. Produksjonen har gradvis økt igjen, men med enkelte år med svak tilbakegang.

Produksjonen har de siste årene har vært preget av utfordringer som oppsto under covid-19-pandemien. I 2020 var det først en periode med produksjonsutfordringer grunnet mangel på kvalifisert arbeidskraft. Det ble svikt i salget til restaurantmarkedet, og påfølgende lageroppbygging av frossen vare. Totalt for 2020 gikk produksjonen svakt ned med 0,6 prosent. I 2021 økte produksjonen betydelig, med 9 prosent, som respons på den sterkere innenlandske etterspørsel som oppsto med stengte grenser. I 2022 var produksjonen på 105 057 tonn kyllingkjøtt, en svak nedgang på 0,8 prosent fra året før, som en tilpasning til en mer normal situasjon. Det forventes en produksjonsvekst i 2023.

Slaktekyllingprodusentene er relativt konsentrert geografisk. 96 prosent av slaktekylling-produksjonen skjer i de fire fylkene Rogaland, Trøndelag, Viken og Innlandet. Produksjonen av kalkun foregår i all hovedsak i tre fylker, og 99 prosent skjer i Viken, Innlandet og Vestfold og Telemark.

Slakteriledet for kyllingproduksjonen består av Nortura, Den Stolte Hane, Norsk Kylling og det mindre Ytterøykylling. I tillegg er det noen flere små aktører som er produsenter og som slakter selv eller leieslakter. Disse utgjør under 1 prosent av totale slaktemengder innrapportert. Når det gjelder slakt av kalkun har Nortura en markedsandel på 99 prosent.

Figur 28: Utvikling i slakteproduksjon av fjørfekjøtt 2015–2022, tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet leveransedata

3.5.2 Høy dekning av norsk vare i markedet

Interessen for å importere fjørfekjøtt er generelt lav. Det skyldes både at den norske produksjonen av kyllingkjøtt dekker etterspørselen, og at fjørfesektoren i Norge har god dyrehelse sammenlignet med andre land.

Det importeres og eksporteres små mengder kylling til og fra Norge, og dette slår ut i at andel norskprodusert kylling av totale tilførsler i markedet utgjør 100 prosent, som vist i tabell 10.

Det meste av importen, 665 tonn, var av fryst hel kylling, og importen av hel fersk kylling utgjorde 291 tonn. Eksporttallene ser større ut enn de i realiteten er med hensyn til ordinær eksport, da utførsel under ordningen utenlands bearbeiding (UB) inngår i tallene. Dette kjøttet blir gjeninnført som import av bearbeidede produkter som nuggets, kyllingvinger og burgere m.m.

Det meste av importen tas inn på tollfri EU-kvotest. Denne kvoten er på 950 tonn og gjelder for fjørfe (både kylling og kalkun), og både hel fersk og fryst variant. Omtrent all importen på denne kvoten var av kylling, både fersk og fryst. I 2022 ble EU-kvoten utnyttet med 92 prosent. Utnyttelsesgraden varierer noe fra år til år; i 2021 ble kvoten fullt utnyttet, i 2020 var utnyttelsen på 99 prosent, mens i 2019 var utnyttelsen 57 prosent.

Det er i tillegg mulig å importere inntil 221 tfryst onn kyllingkjøtt til redusert tollavgiftsats innenfor WTO-kvotest. Det var liten interesse for import innenfor denne kvoten i 2022, den ble kun utnyttet med 31 prosent. I 2021 ble denne kvoten utnyttet med 67 prosent, mens den var utnyttet med kun 15 prosent i 2020 og 5 prosent i 2019.

Det er en ny kvotest fra Storbritannia for kjøtt av høns og kalkuner på 158 tonn. Det var liten interesse for denne kvoten i 2022, den ble kun utnyttet med 1 prosent.

Tabell 10: Norsk produksjon av kylling, handel og norskprodusert andel av markedet, tonn

	2015	2020	2021	2022
Produksjon	80 325	97 149	105 893	105 058
Import	623	990	1 242	991
Eksport	1 476	1 778	1 367	1 209
Norskprodusert andel*	98,9 %	99,2 %	99,9 %	99,8 %

Kilde: Landbruksdirektoratet, leveransedata slakt; SSB, 2023a

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av kylling under tolltariffens kapittel 02.07. «Kjøtt og spiselig slakteavfall av fjørfe», kjølt eller fryst, av høns av arten *Gallus domesticus*. I tillegg inngår 02109904 «Kjøtt av fjørfe, herunder spiselig mel av kjøtt el. slakteavfall, saltet, i saltlake, tørket el røykt. Import under kap. 16 tilberedte eller konserverte varer er ikke tatt med.

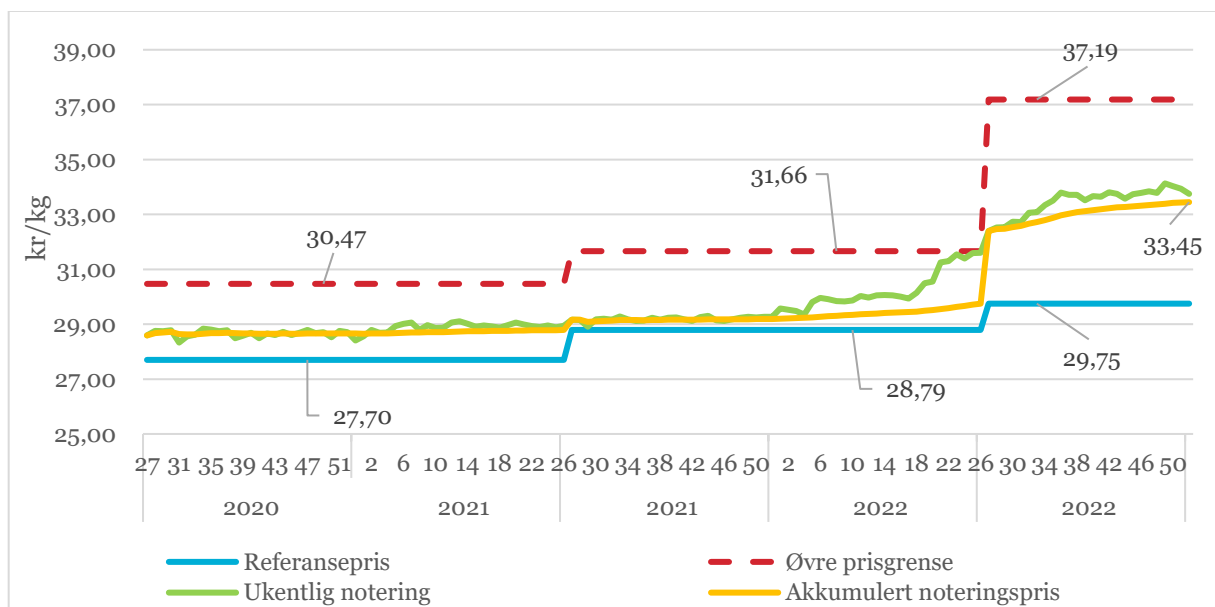
*I beregning av andelen norskprodusert kyllingkjøtt er norsk produksjon justert for eksport og sett i forhold til de totale tilførslene.

3.5.3 Økte priser i 2022

Det har vært en sterk økning i driftskostnader, som energipriser og førkostnader, fra utgangen av 2021, og videre kostnadsøkninger i 2022. For å hensynta både egne økte kostnader i slakterileddet, og økte produsentpriser, har slakteriselskapene økt sine engrospriser. Som vist i figur 29 økte ukentlig noteringspris sterkere enn forutgående år i 1. halvår 2022.

Øvre prisgrense har ligget fast på referansepris pluss 10 prosent, men grunnet den ekstraordinære situasjonen med høye driftskostnader ble øvre prisgrense hevet midlertidig, i Jordbruksavtalen 2022–2023, til 25 prosent. Dette gir rom for å øke prisene til produsent og på engrosnivå for å dekke kostnadsveksten, uten at man risikerer å gå over øvre prisgrense, som igjen ville medføre tollnedsettelse. Landbruks- og matdepartementet uttalte 12. april 2022 at hevingen av øvre prisgrensen fra 1. juli 2022 skal «gi norske produsenter muligheten til å dekke økende produksjonskostnader gjennom prisuttak i markedet», og at de gjorde dette kjent tidlig «som et signal foran de nært forestående prisforhandlingene mellom markedsaktørene for kylling og dagligvarekjedene. Bestemmelsene i jordbruksavtalen skal ikke hindre et prisnivå som kan gi norske kyllingbønder kostnadsdekning i deres produksjon.» (Regjeringen.no, 2022)

Noteringsprisene fortsatte å øke 2. halvår 2022, men ikke like sterkt. Akkumulert noteringspris var kr 33,45 i uke 52 2022. Som det fremgår av figur 29 så ligger prisene godt under øvre prisgrense for inneværende periode.

Figur 29: Utvikling i referansepris og noteringspris på kylling fra avtaletåret 2020–2021 uke 27 til og med uke 52 i avtaleåret 2022–2023, kr/kg

Kilde: Landbruksdirektoratet

3.5.4 Utbrudd av fugleinfluensa og Newcastlepsyke

Det er for tiden to pågående utbrudd av smittsomme fuglevirus i Norge blant ville fugler, og som kan smitte til fjørfebesetninger. Dette har sammenheng med økende smitte i Europa.

Fugleinfluensa er en alvorlig smittsom sykdom, og smitten har typisk vært sesongpreget knyttet til store villfugltrekk på høsten, vinteren og våren. De siste årene har utbruddene blitt stadig mer omfattende, og utbruddene sesongen 2021–2022, fra oktober 2021 til september 2022, har vært de mest omfattende registrert i EU hittil. (EU kommisjonen, 2023)

I Norge ble det først oppdaget fugleinfluensa blant ville fugler høsten 2021, og det ble påvist smitte i to kommersielle verpekylling-besetninger i Rogaland i november samme år. En slaktekyllingbesetning ble også avlivet grunnet mistanke, men smitte ble ikke påvist. I 2022 har det blitt oppdaget fugleinfluensa blant ville fugler flere steder i landet gjennom året. Høsten 2022 ble det igjen påvist noen tilfeller av smitte i kommersiell fjørfeproduksjon, hvorav en rugeeggbesetning for slaktekyllingproduksjon og en verpehønebesetning i Rogaland, i tillegg til smitte blant ville fugler i området. Både at viruset forekommer blant ville fugler i Rogaland og at det er relativt tett geografisk lokalisering av fjørfeproduksjon kan øke risikoen for smitte mellom besetninger.

Mattilsynet innfører tiltak ved mistanke om smitte, der berørte besetninger avlives og det blir restriksjoner med hensyn til å flytte dyr m.m. i området. Det har hittil vært snakk om få rammede aktører og begrensede perioder med produksjonsstans og andre tiltak, og det har ikke påvirket den totale produksjonen i særlig grad. (Mattilsynet, 2023)

Høsten 2022 ble det også oppdaget smitte av Newcastlepsyke blant ville fugler i Oslo. Siden har sykdommen blitt påvist blant ville fugler flere steder på Østlandet, Innlandet og Rogaland. Det var også ett tilfelle av smitte i en verpehønebesetning i Rogaland i september. Newcastlepsyke er en svært alvorlig virussykdom hos tamme og ville fugler. Den er svært smittsomt og fører som regel til alvorlig sykdom og død hos smittede fugler. På verdensbasis har Newcastlepsyke vært den mest tapsbringende alvorlige smittsomme sykdommen i fjørfeproduksjonen i lang tid. Smittetiltakene er de samme som for fugleinfluensa, og den smittede besetningen i Rogaland ble avlivet og det ble innført soner med restriksjoner for fjørfehold i et større

område rundt besetningen. I Norge har det bare vært ett utbrudd av Newcastle-syke på fjørfe tidligere, i 1996. (Animalia, 2022)

3.6 Rein

3.6.1 Stor produksjon og stor etterspørsel i dagligvarehandelen

Målt i produksjonskvantum, er reindriften en beskjeden produksjon, både i nasjonal og regional forstand. Reinkjøttproduksjonen i vekt tilsvarer for eksempel om lag 1,8 prosent av produksjonen av storfekjøtt på nasjonalt nivå. Tamreindriften har imidlertid en vesentlig kulturell og tradisjonell betydning, særlig i samiske områder, men også i andre tamreinområder. I forkant av Reindriftnforhandlingene, utarbeides Totalregnskapet for reindriftnæringen. Siste Totalregnskap ble publisert 6. desember 2022. Det henvises til denne publikasjonen for mer inngående informasjon om eksempelvis produksjonsøkonomi for reinkjøtt.

3.6.2 Produksjon

Reindrift er en arealkrevende produksjon. Om lag 40 prosent av det norske landarealet benyttes i en eller annen form til reindrift. Reindriften baserer seg på utmarksbeiter, og værforhold er derfor bestemmende for den totale produksjonen. Tidlig vår, høyt antall simler i vårflokk og god planteproduksjon gir grunnlag for høyt slakteuttak, mens forhold som mye snø og sen vår kan virke i motsatt retning.

De siste fem-seks årene er det årlig slaktet rein tilsvarende mellom 1 000 og 1 700 tonn reinkjøtt ved de 16 registrerte reinsdyrslakteriene. I tillegg slaktes det også noe privat. For kalenderåret 2022 estimerer Landbruksdirektoratet at det er slaktet 59 014 dyr ved godkjente slakterier. Sammenlignet med 2021 er dette en betydelig reduksjon i antall slaktedyr. Reduksjonen i slakt kan sees i sammenheng med klimatiske utfordringer høsten 2021 og vinteren 2022, som førte til beitekrise i store deler av reindriftnæringen i Nordland og Troms og Finnmark. Høsten 2022 var det også forsinkelser i slaktingen grunnet klimatiske forhold med lite snø. Dette førte til at elver og vann ikke frøs til før sent på høsten, og mange reineiere fikk derfor utfordringer med å samle reinen.

I tonn, estimerer Landbruksdirektoratet at slaktekvantumet er på 1 416 tonn, mot 1 476 i fjor, fra slakteri. At forskjellen i antall tonn ikke er like stor som antall slakt, skyldes i stor grad at det er slaktet en betydelig større andel voksne dyr i 2022 enn i 2021.

Tabell 11: Utvikling i produksjon i årene 2017-2021 og estimater for 2022.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Slakt på slakteri - antall dyr	59 033	63 250	77 725	46 095	66 827	59 014
Slakt ved slakteri - tonn	1 328	1 392	1 702	1 046	1 476	1 416
Privat slakt - antall dyr	5 864	5 845	6 761	6 547	5 721	5 721
Produksjon i tonn totalt, slakteri og privat	1 511	1 571	1 909	1 253	1 656	1 618

*Estimat per 7. februar 2023.

3.6.3 Omsetning

Reinkjøttet omsettes i all hovedsak nasjonalt. Det som eksporteres av stykningsdeler eller hele skrotter er små kvanta og bærer preg av å være mer sporadisk enn etablerte varestrømmer. Det er åpnet for slaktning utenlands, ved at levende dyr kan tas ut for slaktning og føres tilbake i form av skrott. Dette krever en egen tillatelse, men er ikke blitt benyttet på flere år.

Omsetningen av reinkjøtt har vært påvirket av covid-19-pandemien, og etterspørselen fra restaurant- og hotellmarkedet har tidvis vært lav. I løpet av hele 2022 så man en økning i etterspørselen etter biff og fileter og andre mer kostbare stykningsdeler. Dette henger trolig sammen med gjenåpningen av restaurantmarkedet etter pandemien. Samtidig var lagerbeholdning av reinkjøtt per 31. desember 2022 betydelig høyere enn ved utgangen av 2021.

Tabellene nedenfor viser import og eksport av reinkjøtt i perioden 2017 til 2022.

Tabell 12: Import av reinkjøtt. Tonn.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Levende rein (antall)	216	90	-	200	-	-
Hele og halve skrotter	0,02	-	-	12,42	50,36	58,28
Kjøttstykker med bein	0,70	0,55	0,5	0,00	0,14	-
Utbeinet kjøtt	3,28	2,08	2,9	0,94	2,68	1,51

Kilde: SSB, 2023a

Tabell 13: Eksport av reinkjøtt. Tonn.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Levende rein (antall)	-	-	-	-	-	-
Hele og halve skrotter	13,43	9,8	5,08	4,59	-	-
Kjøttstykker med bein	-	-	0,04	2,71	-	-
Utbeinet kjøtt	0,26	0,69	1,08	29,04	3,70	1,36

Kilde: SSB, 2023a

Som det fremgår av tabellene over, det som importeres er hovedsakelig fra Sverige, noe fra Finland.

3.6.4 Priser

Som det framgår av tabellen nedenfor, har prisutviklingen vært stigende de siste seks årene, med unntak av 2019, hvor det var en reduksjon i pris målt mot året før.

Tabell 14: Nettopris til produsent ved salg til slakteri. Kr per kg.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Pris	75,46	78,13	76,94	79,97	91,71	105,46

*Estimat per 7. februar 2023.

Det har vært en stor økning i pris til reieneier i sammenligningsperioden, 2017 til 2022. I prosent utgjør dette en økning på 40 prosent.

Den største økningen har vært de to siste årene, fra 2020 til 2022. I denne to-årsperioden har pris til reieneier økt med 32 prosent. Fra 2021 til 2022 har økningen vært på 15 prosent. Prisøkningen kan tilskrives økt konkurranse mellom de større slakteriene for å få tilgang på råvarer, samt stor etterspørsel fra dagligvarehandelen.

4 Egg

Det er overkapasitet i eggsektoren og tilførslene er redusert som følge av produksjonsdempende tiltak. Produksjonen holdt seg derfor på et relativt uendret nivå fra året før. Engrossalget gikk svakt ned i 2022, etter svak salgsøkning i 2021. Norge er så godt som selvforsynt med egg, det er relativt sett lite behov for import av egg og eggprodukter. Det var både fugleinflensa og Newcastle-syke registrert i 2022, men det var kun få tilfeller blant fjørfebesetninger og disse ble håndtert med strenge tiltak.

4.1 Overdekning i eggsektoren

Norsk produksjon dekker i hovedsak etterspørselen etter egg i det norske markedet. Mens produksjonen er relativt jevn gjennom året, har etterspørselen flere toppe, og det legges opp til å produsere noe over etterspørselen for å ta høyde for disse variasjonene. I en del år har produksjonskapasiteten vært høyere enn etterspørselen. Covid-19-pandemien og nedstengningen av samfunnet i 2020–2022 har også påvirket salget.

For å redusere produksjonen, og med det balansere markedet, har det over flere år vært gjennomført førtidsslaktning av verpehøns. Produksjonen ble redusert med anslagsvis 2 780 tonn i 2022 grunnet førtidsslaktning. Videre har det vært gjennomført andre avsetningstiltak som lagring av egg og eggprodukter, og priskompensasjon ved skillevirksomhet. Disse tiltakene vedtas av Omsetningsrådet og finansieres over omsetningsavgiften.

Tilførte mengder til eggpakkeriene har vært relativt stabile de senere årene. Produksjonen var på 65 453 tonn i 2022, en minimal økning på 0,1 prosent fra året før. Prognosen til Totalmarked kjøtt og egg viser en videre økning på 0,7 prosent i 2023. I prognosen for 2023 er produksjonstallene ikke justert ned for eventuell videre førtidsslaktningstiltak i løpet av året, mens bortfall av eggproduksjon på om lag 1 500 tonn som følge av midlertidig opphold er tatt med i vurderingen.

Engrossalget økte svakt i 2021 med 0,8 prosent til 65 993 tonn, men gikk tilsvarende ned (- 0,8 prosent) i 2022 til 65 476 tonn. Prognosen for 2023 viser en videre liten økning, 0,8 prosent, til 66 000 tonn.

Markedsbalansen i 2022, beregnet som tilførte mengder, pluss import på 176 tonn, minus engrossalget, endte på 153 tonn. (Nortura Totalmarked kjøtt og egg, 2023)

Produksjonen er relativt konsentrert geografisk. Av egg levert til eggpakkerier i 2022 kom 82 prosent fra Rogaland, Trøndelag, Viken og Innlandet.

Fugleinflensa og Newcastle-syke er alvorlige smittsomme sykdommer for fjørfe som Mattilsynet og bransjen følger nære med på. Hygienetiltak er viktige forebyggende tiltak. Det har vært et par tilfeller av smitte blant besetninger, og strenge tiltak har begrenset smittespredning, se omtale i kapittel 3.5. Dette har ikke fått konsekvenser for forsyningen i 2022.

4.1.1 Høy andel norsk vare i markedet

Det er generelt liten import av ferske egg, både fordi norsk produksjon dekker behovet, og på grunn av faren for salmonellasmitte og at det er få land med salmonellagaranti. Rundt 99-100 prosent av de ferske skalleggene i det norske markedet er produsert i Norge, som vist i tabell 15.

Hele eksporten av skallegg i 2022 var utførsel på ordningen utenlands bearbeiding (UB) til Danmark, og eggene ble gjeninnført som bearbeidede eggprodukter, som eggehvite både tørket og flytende, og omelettmiks.

Importen av skallegg gikk ned i 2022, fra et uvanlig høyt nivå året før. I tillegg til importen av skallegg, importeres det litt eggprodukter. Dette er ikke tatt med i tabellen, som fokuserer kun på ferske skallegg,

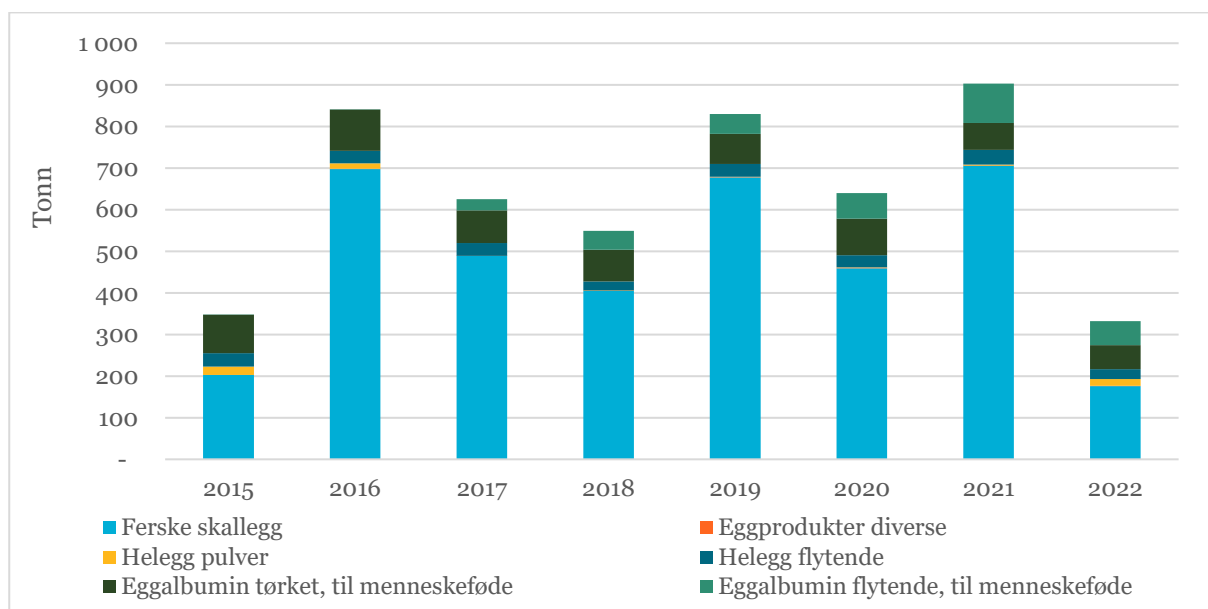
men vises i figur 30. Størrelsen på importen varierer en del fra år til år. Det er mest import av ferske hele skallegg. Det er også noe import av egg uten skall, friske eller konserverte, samt eggalbuminer både ferske og tørkede. En betydelig andel av importen av disse eggproduktene er gjeninnførsel på ordningen UB.

Tabell 15: Tilførsler av ferske skallegg til det norske markedet og andelen norsk av totale tilførsler. Tonn

	2015	2020	2021	2022	Endring siste året
Norsk produksjon	60 682	65 364	65 298	65 221	-0,1 %
Import skallegg	203	459	706	176	-75,1 %
Eksport skallegg	159	202	221	253	14,5 %
Totalt tilført av skallegg	60 726	65 621	65 783	65 144	-1,0 %
Norskprodusert andel	100 %	100 %	99 %	100 %	0,9 %

Kilde: Landbruksdirektoratet, leveransedata til eggpakkerier; SSB, 2023a

Import og eksporttall er kun hele ferske egg til konsum, tollvarenummer 04.07.2100 friske høns av arten Gallus domesticus.

Figur 30: Import av egg og eggprodukter 2015-2022, tonn

Kilde: SSB, 2023a

Det er en tollfri EU-kvotepå 290 tonn som gjelder for både befruktede fugleegg for klekking og ferske skallegg til konsum (varenummer 04.07.1100/04.07.2100/ex.04.079000 i tolltariffen). Denne kvoten ble totalt utnyttet med ca. 92 prosent i 2022, en økning mot ca. 82 prosent i 2021. Ca. 2/3 av importen på kvoten var av befruktede egg for klekking, og disse klekkes i Norge og blir foreldrene til slaktekyllinger. Resten av importen på kvoten var egg til konsum.

Det er også en WTO-kvotepå 1 295 tonn til redusert tollavgiftsats som gjelder ferske skallegg til konsum (04.07.2100). Denne kvoten ble utnyttet med ca. 48 prosent i 2022, en økning fra ca. 38 prosent i 2021.

4.1.2 Økte priser

Engrosprisene har økt i 2022 grunnet sterk økning i kostnader. Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg for 1. halvår 2022 økte til kr 22,20, opp fra 20,70 2. halvår 2021. Akkumulert noteringspris for 1. halvår endte på kr 21,86, som er 34 øre under PGE. PGE for 2. halvår 2022 ble videre satt opp til kr 23,00, og akkumulert noteringspris endte på kr 22,97 som er 3 øre under PGE.

5 Poteter, grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter

Året 2022 startet slik 2021 ble avsluttet. Norge var fremdeles preget av pandemien og et stengt samfunn. Dette førte til usikkerhet knyttet til avsetningsmulighetene for grønnsaker og poteter. Økte kostnader på både innsatsfaktorer som strøm og annen energi, men også transport og gjødsel førte til utfordringer for grøntbransjen.

Ved inngangen til 2022 var det en økning i lagerbeholdningene av de aller fleste grønnsakene sammenlignet med året før. Ved inngangen til 2023 har markedet i større grad stabilisert seg, og innrapporterte lager dekker behovet godt.

Både omsetning og pris på poteter var lavere i 2022 enn året før. Omsetningen av både hodekål, gulrøtter og løk gikk ned i 2022. Noe kan nok knyttes til en åpning av samfunnet som gjorde at vi både reiste mer, gikk mer ut, og ikke lagde all maten hjemme. Produksjonen av salater gikk sin gang, men produsentene klarte ikke å oppnå prisen de ønsket. Veksthusproduksjonen led under store kostnadsøkninger, men produsentene fikk kompensert for noe ved at de klarte å oppnå målprisen i andre halvår.

I 2022 er den totale fruktavlingen lavere enn i rekordåret 2021, men om lag på nivå med avlingen i 2019. Det er eple- og plommeavlingene som har vært lavere i 2022 enn året før.

Norsk bærproduksjon var sterkt rammet av pandemiens utfordringer både i 2020 og 2021, men omsetningen økte i 2022, spesielt for jordbær.

For avtaleåret 2022–2023, per 31. desember, ble målpris oppnådd for åtte av tolv produkter. Produktene som produsentene ikke har oppnådd målpris for per 31. desember er potet, blomkål, isbergsalat og epler. For poteter var verdien av produksjonen (verdiuttaket) 0,3 mill. kroner lavere enn hva nivået på målprisen tilsier. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 30,8 mill. kroner mer enn hva målprisene legger opp til, og for grønnsakene alene 35,8 mill. kroner høyere.

Leveransene av jordbær og bringebær til industri har ikke kommet opp til nivåene før pandemien, mens kirsebær hadde en større økning sammenliknet med 2021. Et godt epleår på Østlandet sørget for høyere produksjon av eplekonsentrat for videresalg.

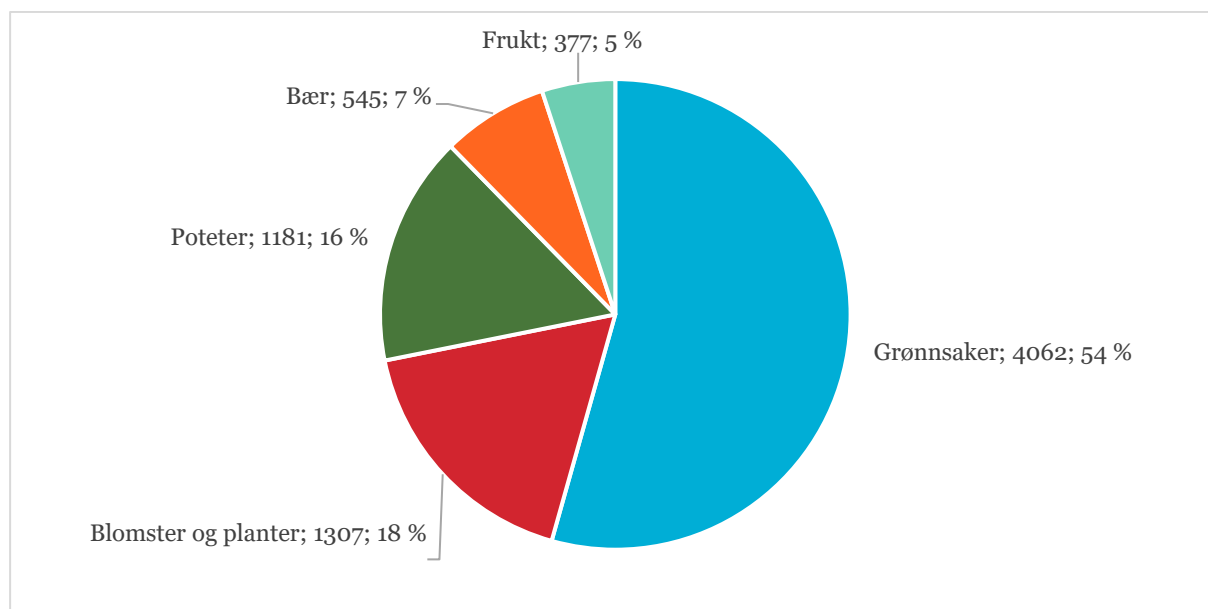
Produksjonen av blomster foregår stort sett i veksthus. Det er en variert produksjon i Norge, og vi produserer både grønne og blomstrende pottplanter, samt snittblomster. Målt i verdi, har denne produksjonen hatt en reduksjon fra år 2001 og frem til i dag, der andelen norsk av total omsetning var 37 prosent i 2022, mens den var 66 prosent i år 2002.

Kategorien frukt og grønnsaker omfatter produksjon både i veksthus og på friland. Produksjonen av frukt og grønnsaker på friland er særlig væravhengig. Flere kulturer er avhengige av gode værforhold både ved såing/planting/blomstring, gjennom vekstsesongen, og ved høsting for at kvaliteten skal bli god. Produksjonen av grønnsaker i veksthus er avhengig av lysforholdene ute, og i deler av sesongen oppvarming i veksthusene.

Markedet for frukt og grønnsaker er preget av sterk konkurranse fra import, og det er ingen markedsregulator med mottakplikt, tilsvarende det som finnes for kjøtt, melk og korn. De fleste frukt- og grønnsaksprodusenter er tilknyttet en produsentforening, som leverer til én eller flere dagligvarekjeder. Spesielt for varer til konsum samarbeider produsentene, gjennom Grøntprodusentenes samarbeidsråd, om pris på sine produkter. For at produksjonen skal være på samme nivå som etterspørselen lages det produksjonsplaner. På tross av produksjonsplanlegging kan værforhold bidra til at tilførslene med få dagers mellomrom veksler mellom mangel på produkter og deretter overskudd. Varer til industri produseres i stor grad på kontrakt.

Blomsternæringen i Norge er en næring med mye risiko og høy omstillingstakt. Markedet er preget av teknologisk endring og sterk konkurranse fra import. Antall blomsterprodusenter er redusert over tid. Mangel på skriftlige leveringsavtaler og uklar fordeling av risiko er en utfordring for blomsterprodusentene. Mye av produksjonen foregår i veksthus og er avhengig av lysforholdene ute, og i deler av sesongen oppvarming i veksthusene.

Verdien av produksjonene i grøntsektoren er presentert i figuren nedenfor.

Figur 31: Produksjonsverdi per hagebrukssektor, mill. kroner og prosentvis andel, 2022 (budsjettanslag)

Kilde: Nibio, 2022

5.1 Økte kostnader for veksthusprodukter, poteter og grønnsaker

Året 2022 startet slik 2021 ble avsluttet. Norge var fremdeles preget av pandemien, og et stengt samfunn. Dette førte til usikkerhet knyttet til avsetningsmulighetene for grønnsaker og poteter.

Ved inngangen til 2022 var det en økning i lagerbeholdningene av de aller fleste grønnsakene sammenlignet med året før. Ved inngangen til 2023 har markedet i større grad stabilisert seg, og innrapporterte lager dekker behovet godt.

På vårparten, da pandemien endelig hadde sluppet taket, kom det ny usikkerhet i Europa som følge av krigen mellom Russland og Ukraina. Som følge av krigen økte kostnadene enda mer, både på innsatsfaktorer som strøm og annen energi, men også på transport og gjødsel. Spesielt har energikostnadene vært utfordrende for norske produsenter av grønnsaker, poteter, frukt og blomster.

Veksthusprodusentene utfordres av økte strømkostnader, mens produsenter som skal lagre sine produkter har utfordringer når produktene skal kjøles ned ved innleggingstidspunktet, og når temperaturen skal holdes jevn gjennom vinteren.

Ordninger for strømstøtte, både til veksthusnæringen og til gårdsbruk ellers, har bidratt til å avhjelpe situasjonen.

Utviklingen i forbrukermarkedene, for henholdsvis poteter, veksthusgrønnsaker, frilandsgrønnsaker og frukt og bær er omtalt i kapittel 5.2–5.6. Omtalen av forbrukermarkedet dekker omsetning gjennom store norske grossister. Omsetning fra industribedrifter, samt deler av serveringsmarkedet, er ikke med. I

omtalen har vi skrevet om kalenderåret 2022, med vekt på sesongen vi er inne i (2022/2023). I kapittel 5.8. omtaler vi utviklingen i produksjonen av frukt og grønt til norsk bearbeidingsindustri. Utviklingen i produksjonen av blomster og planter omtaler vi i kapittel 5.9.

5.2 Poteter – utfordrende å oppnå målpris

Lagerbeholdningene av poteter var større ved inngangen til 2022 enn året før, men markedet var stort sett i balanse i starten av året. Omsetningen av vanlige runde poteter var som forventet i dagligvaremarkedet, men det var en reduksjon i omsetningen i serveringsmarkedet. Tilbudskampanjer på mandelpoteter i starten på året førte til en høyere omsetning av mandelpoteter på bekostning av vanlige poteter.

Utover senvinteren og tidlig vår varierte omsetningen gjennom ukene, men i sum holdt den seg på nivå med året før. Lagertallene per 1. mars viste at det var 17 prosent mer poteter på lager enn på tilsvarende tid året før, og det var spesielt mye av sorten asterix. Mot påske økte omsetningen noe, og holdt seg oppe noen uker etter også. I mai måned valgte de store markedsaktørene å avslutte salget av poteter i løs vekt. Det førte til en noe lavere omsetning. Mot slutten av sesongen var det fortsatt norske poteter fra 2021 igjen, og noen av disse ble brukt til andre anvendelser enn som matpotet til forbruker.

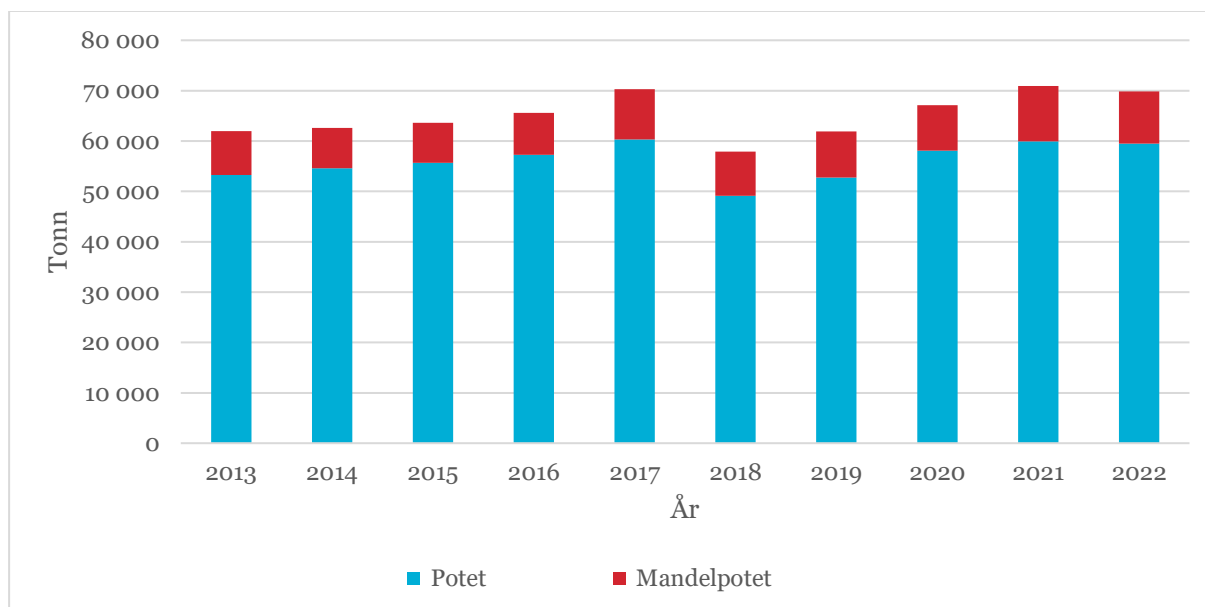
De siste lagringspotetene ble omsatt i noen uker etter at de første nypotetene ble høstet i uke 22. Tilførselene av nypoteter økte i ukene frem mot sommeren, men etterspørselen var lavere enn forventet. Importerte nypoteter lå i butikkhyllene og bremset omsetningen av norske poteter. Sommer og varme fører med seg en lavere etterspørsel etter poteter, sammenlignet med andre årstider, og slik var det også i 2022. Omsetningen av nypotetene tok seg opp i august da de importerte nypotetene og norske overlagrede poteter ble borte fra butikkhyllene, samtidig startet sesongen for lagringspoteter så smått opp.

Potetene til lagring ble høstet jevnt og trutt utover høsten, men det ble mye nedbør, noe som gjorde det utfordrende å høste poteter til lager, spesielt i Rogaland og Trøndelag. Avlingsundersøkelsen, som gjøres i regi av Norsk landbruksrådgivning, viste en forventet økning i avlingene av matpoteter på 7,8 prosent sammenlignet med året før, men lagertellingen per 1. november viste en reduksjon på 4 prosent fra samme periode i 2021. Når julehøytiden nærmer seg stiger normalt omsetningen av mandelpoteter på bekostning av vanlige lagringspoteter. Omsetningen av runde poteter i 2022 var 0,7 prosent lavere enn i 2021, se utviklingen i figur 32.

Produsentprisen har ligget over målpris de fleste ukene i første halvår, med unntak av uke 15, 16 og 18. I andre halvår 2022 var det kun uke i 27 at prisen var over målpris. Gjennomsnittlig noteringspris andre halvår 2022 lå ett øre under målpris, se tabell 17. Det kan være flere grunner til at det var vanskelig å oppnå målpris i andre halvår, men en økning i målpris på 90 øre, noe som utgjør en økning på 16 prosent er sikkert en medvirkende årsak.

Mandelpoteter ble omsatt i dagligvaremarkedet ut juni 2022. Lagertallene per 1. januar 2022 viste at det var åtte prosent mer mandelpoteter på lager enn på tilsvarende tid året før. De nye mandelpoteter var høstklare i begynnelsen av august. Det ble gjennomført avlingsundersøkelse på mandelpotet, og prøvene viste en lavere totalavling enn i 2021. Andelen med matkvalitet er antatt å være litt lavere, blant annet på grunn av flatskurv, misform og flassing. Beregninger viser at 80 prosent av volumet holdt 'klasse 1'-kvalitet. Omsetningen ble redusert med 5,6 prosent sammenlignet med året før. Prisene på mandelpoteter økte i gjennomsnitt med 13 prosent fra 2021 til 2022.

Figur 32: Omsetning av norske poteter i konsummarkedet siste 10 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

Omsetningen av **småpotet** økte med 4 prosent i 2022, etter en økning på 44 prosent året før. Lagerbeholdningen per 1. januar 2023 viste at det var 24 prosent mindre småpoteter på lager enn året før.

5.3 Veksthusgrønnsaker – kostnadsutfordringer

Norske **agurker** er ettertraktet i markedet, og norske forbrukere etterspør norske agurker som aldri før. En av årsakene er god kvalitet på norsk agurk, og ujevn kvalitet på importen. Med den økende vinterproduksjonen de siste årene har norske forbrukere blitt vant med å finne norske agurker i butikk gjennom hele året.

Omsetningen av norske agurker steg jevnt fra starten av 2022 og frem mot ny målprisperiode i uke 10 2022. Etterspørselen var utover våren stort sett større enn tilbudet, men norsk produksjon dekket etterspørselen mot sommeren. Produksjonen var høyere enn året før, men allikevel til tider for lav til å dekke etterspørselen.

Bekymringen hos produsentene rundt energipriser og andre kostnader ved produksjonen, fortsatte gjennom året, og utfordringene var størst i Sør-Norge. Flere av de store agurkprodusentene holder til i Trøndelag, der energikostnadene ikke var like høye som i sør. Den norske vinterproduksjonen av agurk ble kraftig redusert som følge av kostnadsøkningene, og det ble startet opp med kun 25 prosent av normal vinterproduksjon.

Med unntak av noen uker midt på sommeren har noteringsprisene på agurk ligget over målpris, dermed oppnådde produsentene målpris i siste halvår av 2022, jf. tabell 17. Totalt lå noteringsprisene i gjennomsnitt mer enn 10 prosent over målpris i annet halvår.

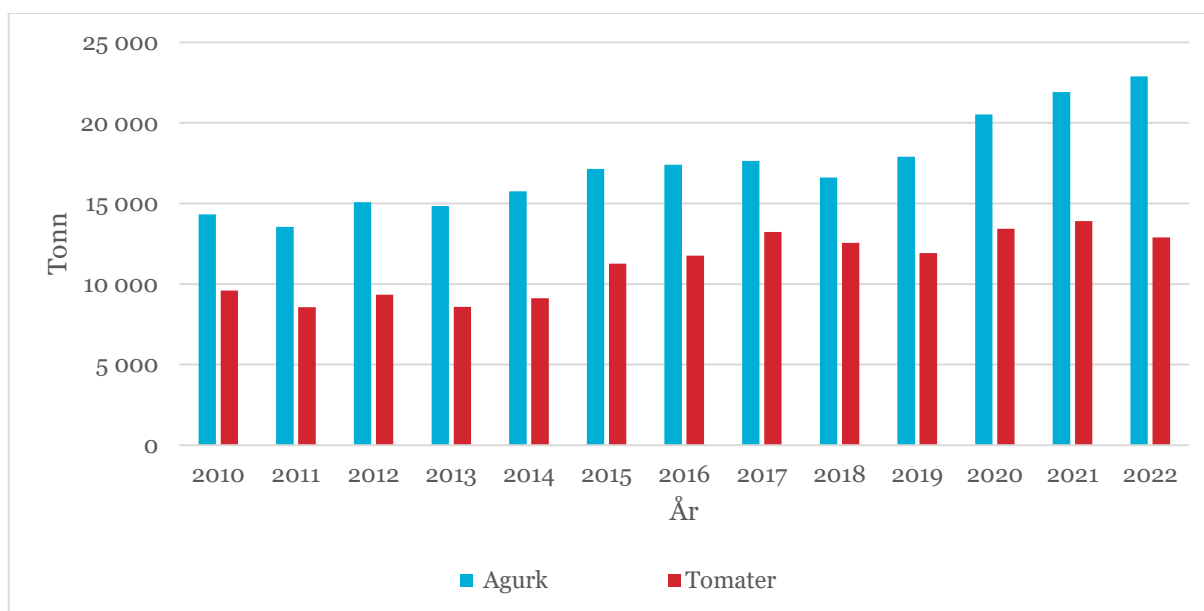
I forkant av sesongen 2022 var det allerede store kostnadsutfordringer for **tomat**-produsentene. Mange produsenter satt på gjerdet og ventet, noen valgte å ikke starte opp produksjonen sin på grunn av kraftige kostnadsøkninger. Tomatprodusentene inngikk avtale med markedsaktørene om pris på tomater fra oppstart av sesongen. Det ble også inngått en avtale mellom partene i jordbruksoppjøret om å heve øvre prisgrense for tomat fra 12 til 19 prosent for perioden 9. mai–30. juni, for å gi produsentene mulighet til å ta ut en høyere pris enn målprisen for å dekke inn kostnadsveksten, uten å utløse tollnedsettelse.

Sesongen for tomater startet senere enn året før, og pris på runde tomater ble notert fra uke 17. Målprisen startet i uke 19. Etterspørselen etter de runde tomatene var høy i starten på sesongen, mens spesialvariantene ikke var like etterspurt i markedet. Færre produsenter førte til lavere produksjon av runde tomater, og grossistene måtte foreta suppleringsimport gjennom store deler av sesongen.

For spesialtomatene var situasjonen den motsatte, produksjonen var større enn etterspørselen gjennom store deler av sesongen. Dagligvarekjedene satset på halvkilosbøtter som ble solgt billig i butikkene, først med importtomater og deretter med norske tomater. Innrapportert omsatt kvantum av norske spesialtomater som plumme, cherry og coctail er redusert med 22 prosent fra 2021 til 2022.

På grunn av de økte kostnadene, og usikkerhet om produsentprisnivået gjennom vinteren, ble det ikke planlagt en vinterproduksjon, med unntak av noen ytterst små mengder spesialtomater.

Produsentprisen på runde tomater lå over målpris gjennom hele sesongen, og produsentene oppnådde derfor målpris i siste halvår av 2022. Totalt lå noteringsprisene i gjennomsnitt nesten seks prosent over målpris i annet halvår, se tabell 17. For spesialtomatene cherry og coctail økte prisen med henholdsvis 16 og 25 prosent siste år.

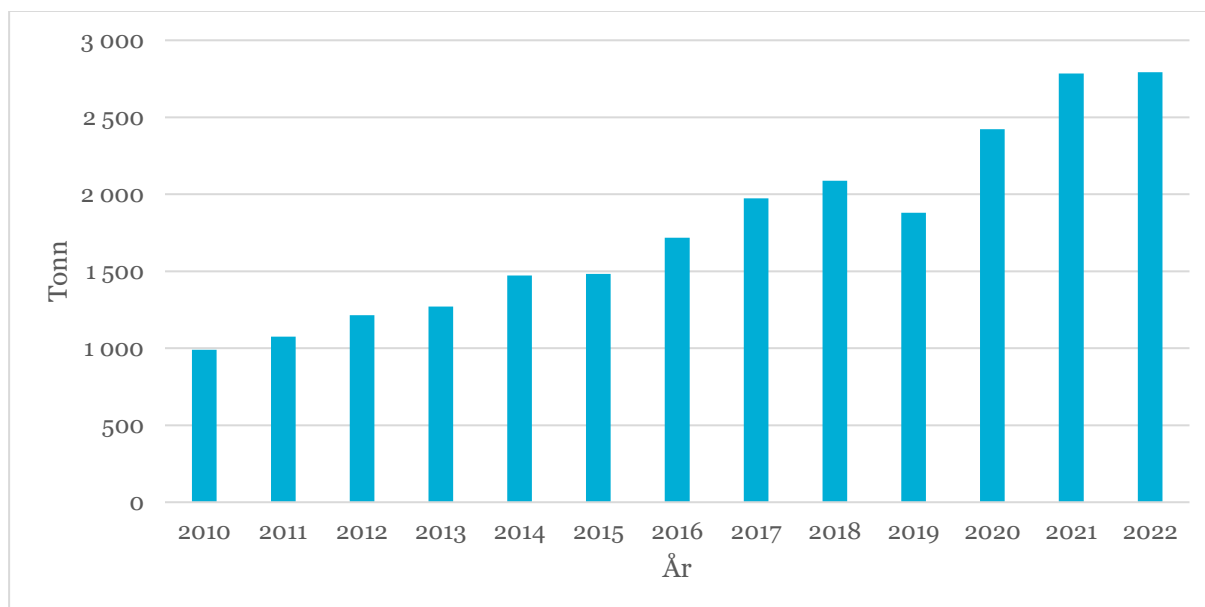

Figur 33: Utvikling i omsetning av norske agurker og tomater siste 13 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

Som figuren over viser har omsetningen av agurker steget de siste årene, og har økt med om mer enn 9 000 tonn fra 2009 og frem til i dag. Omsetningen av norske tomater har også økt i perioden, med nesten 4 000 tonn, men omsetningen gikk ned fra 2021 til 2022. Tomatomsetningen inkluderer alle typer tomater, som cherry-, coctail- og klasetomater i tillegg til de vanlige runde løsvektstomatene. Markedsandelen til runde tomater har gått ned de siste årene, og det er spesialvariantene som har stått for økningen.

Omsetningen av crispysalat fra veksthus har økt de siste årene, men for 2022 var omsetningen på nivå med 2021. Kvaliteten på norsk vare holder seg stabil og god, men som for andre drivhusproduksjoner er det også for crispysalat-produksjonen utfordringer med energikostnader. Figur 34 viser norsk omsetning fra 2009 og frem til i dag. Gjennomsnittlig pris økte med seks prosent fra 2021 til 2022.

Figur 34: Utvikling i omsetning av norsk crispysalat siste 13 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

5.4 Grønnsaker på friland

Ved inngangen til 2022 var det en økning i lagerbeholdningene av de aller fleste grønnsakene sammenlignet med året før.

Ved inngangen til 2023 har markedet i større grad stabilisert seg, og innrapporterte lager dekker behovet godt.

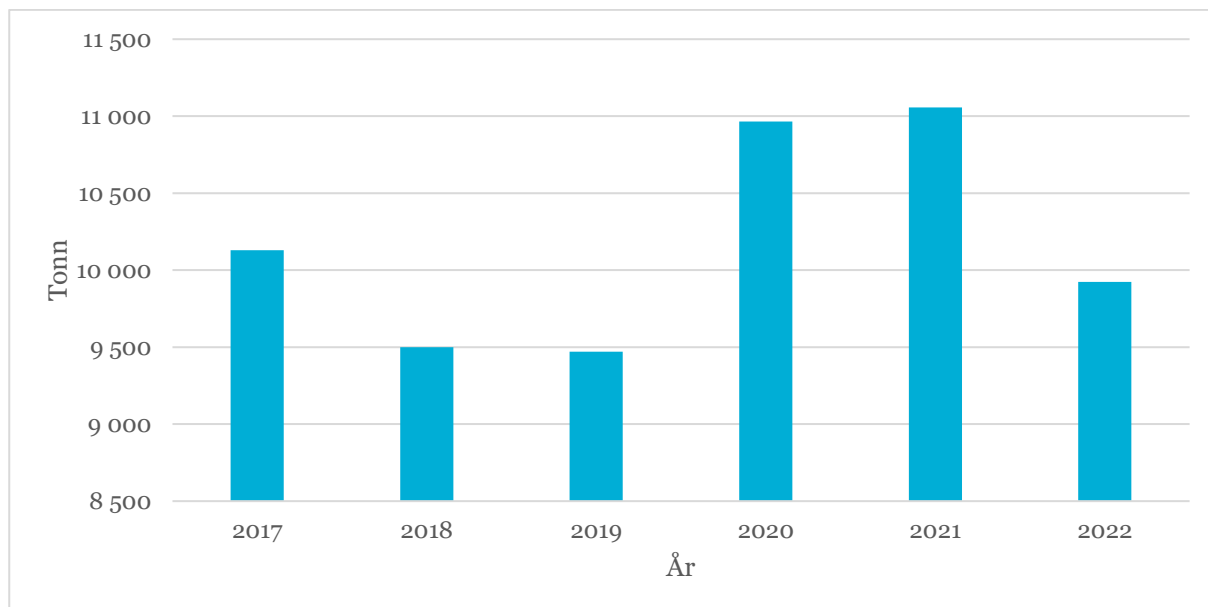
5.4.1 Kålvekster – omsetningen øker på rosenkål

I vintermånedene i starten av 2022 var det tidvis en lavere omsetning av **hodekål** enn produsentene ønsket, på tross av god kvalitet. Dette kan delvis forklares med at det var en overvekt av store kålhoder i butikk, og store kålhoder på 2,5 kg er lite tilpasset forbrukers behov og blir derfor ofte liggende igjen i butikk, usolgt. På vårparten ble det importert nykål til butikkene, og selv om overlagret hodekål holdt fin kvalitet var omsetningen tidvis lav i konkurranse med den importerte kålen.

Ny sesong for hodekål startet med overlapp mellom lagringskål og ny sommerkål i uke 20, og førte til at omsetningen ble lavere for den overlagrede kålen. Kvaliteten på sesongens sommerkål var flott, og omsetningen ble hjulpet med salgskampanjer i enkelte butikk-kjeder. Ny norsk rødkål var å finne på markedet fra uke 28.

Utover sommeren var det en lav omsetning av kål, og kålen ble liggende for lenge i butikkene slik at kvaliteten ble forringet. Som normalt økte omsetningen når høsten, og fårikålsesongen, nærmet seg, men omsetningen var lavere enn forventet. Dette henger trolig sammen med begrenset tilgjengelighet av sau- og lammekjøtt, jf. kapittel 3.4.1. I 2022 var det forsinket sanking og slakting av lam, sammenlignet med året før. Omsetningen i perioden etter fårikålsesongen var lav, og under planlagt kvantum, i flere uker frem mot jul. Som vanlig økte omsetningen i ukene før jul, men den økte mindre enn forventet for hvitkål. Rødkålomsetningen økte i perioden før jul.

Omsetningen av kål var lavere i 2022 enn i 2021, men andelen norsk av totalen er omtrent uendret, og på nesten 90 prosent. Det var en nedgang i omsetningen av norsk vare til konsummarkedet på om lag 10 prosent sammenlignet med året før, og importen er redusert med 18 prosent. Det er grunn til å tro at avslutningen av pandemien har medvirket til lavere omsetning av kål i konsummarkedet.

Figur 35: Omsetning av norsk hvitkål siste seks år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

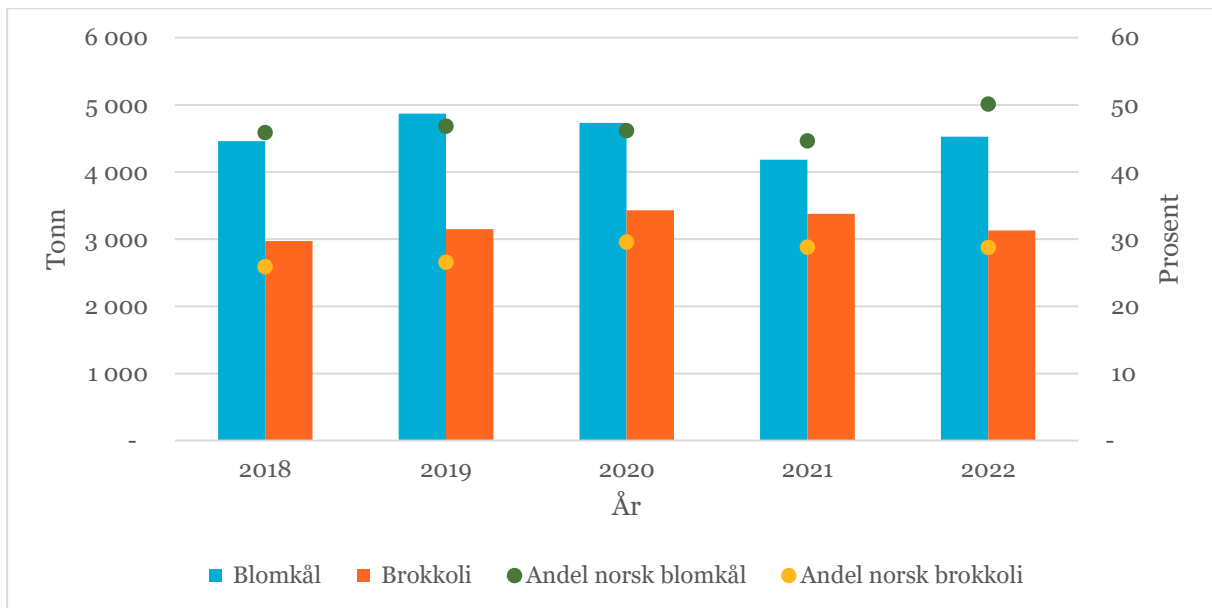
Gjennom hele 2022 har noteringsprisen på hodekål ligget over målpris, med unntak av tre uker. Dermed oppnådde produsentene målpris i siste halvår av 2022, jf. tabell 17. Noteringsprisen lå i gjennomsnitt 45 øre over målpris i annet halvår.

De første **blomkål**hodene ble høstet i Rogaland i uke 20, et par uker før starten av målprisperioden. Det var kun begrensede mengder tilgjengelig. Fra oppstart av målprisperioden ble det høstet blomkål i flere regioner i Norge. Blomkålen holdt god kvalitet, men vokste saktere enn forventet på grunn av kalde netter flere steder i landet. Rundt 1. juli var markedet i balanse, men da ferietiden satte inn for fullt ble etterspørselen lavere, mens produksjonen holdt seg oppe. Mot midten av august tok omsetningen seg noe opp, og kom mer på nivå med produksjonen.

Kampanjer i butikk-kjedene utover høsten førte til at omsetningen holdt seg på et greit nivå. Sesongen var på hell i midten av oktober, men det fantes norsk blomkål tilgjengelig i markedet helt frem til og med uke 48.

Produsentprisen lå under målpris i enkelte uker, og over målpris i andre uker. Produsentene oppnådde ikke målpris for andre halvår i 2022, og noteringsprisen lå som gjennomsnitt for perioden under med 2 øre, jf. tabell 17.

Høstingen av **brokkoli** startet i uke 23, og etterspørselen etter norsk brokkoli var høyere enn produksjonen i starten. Kvaliteten på norsk brokkoli i butikk var generelt god. Som for blomkål var etterspørselen etter brokkoli laber i perioder. Omsetningen holdt seg relativt stabil det siste året. Siste uke med omsetning av brokkoli var uke 45. Prisen på importert brokkoli lå gjennomgående lavere i 2022 enn i 2021, og produsentene tilpasset prisen på norsk brokkoli til den importerte. På årsbasis ble prisen redusert med 7 prosent fra 2021.

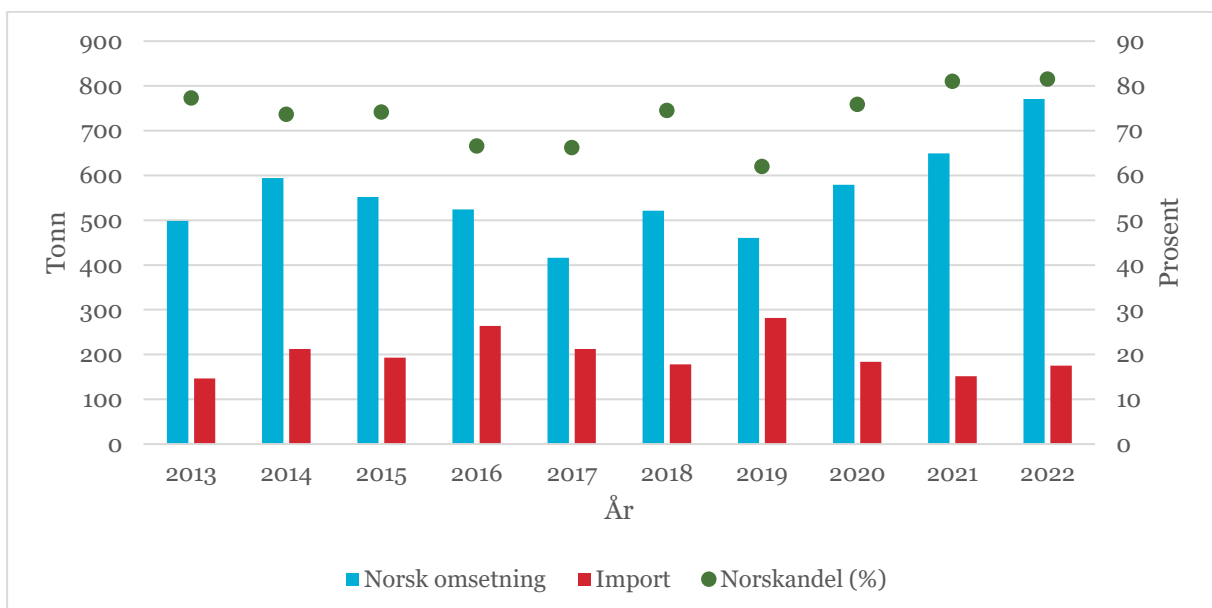

Figur 36: Omsetning av norsk blomkål og brokkoli siste 5 år og andel av totalen

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

Rosenkål ble høstet fra uke 34 i 2022 og hadde fin kvalitet fra starten. Overlagret rosenkål fra 2021 ble i starten av 2022 omsatt helt frem til og med uke 8. Som normalt var omsetningen lav i starten av sesongen for å ta seg opp frem mot juletider. Lagertallene per 1. november viste en økning på 15 prosent mer rosenkål på lager enn året før.

Som vist i figur 37 var det en større norsk omsetning av fersk rosenkål i 2022 enn tidligere år, men også importen økte noe. Andelen norsk var omtrent uendret fra året før.

Figur 37: Norsk omsetning, import og norskandel av rosenkål siste 10 år

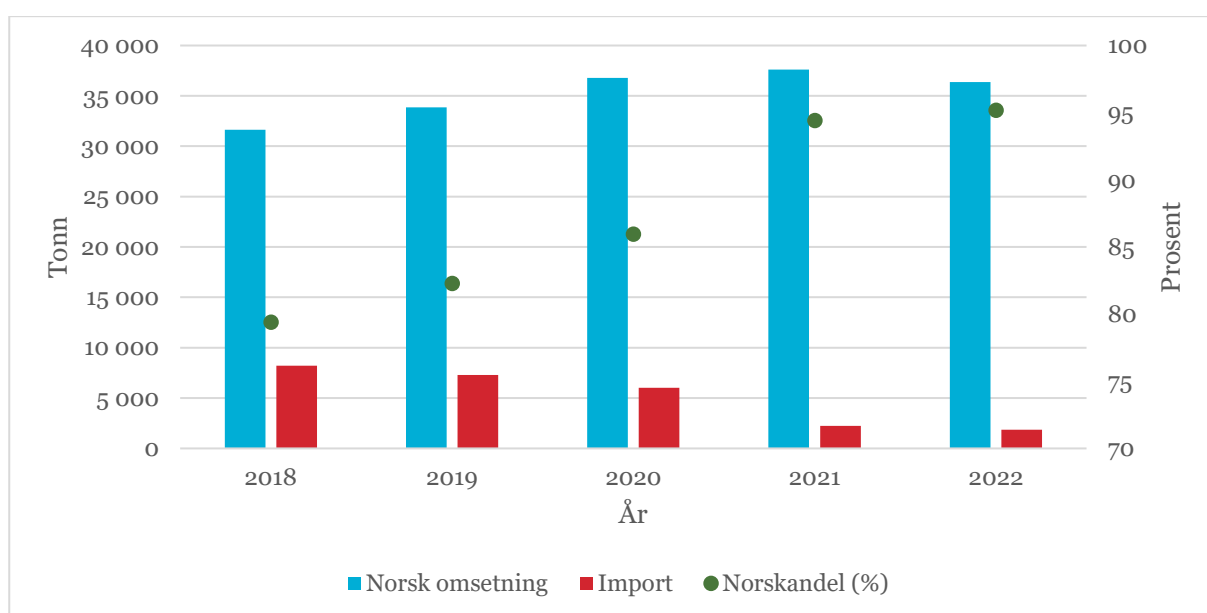
Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

Gjennomsnittlig noteringspris på rosenkål lå 24 øre over målprisen i annet halvår 2022.

I 2022 var det overlagret **spisskål** tilgjengelig til og med uke 10. Ny sesong startet i uke 24, og total omsetning i 2022 var på 455 tonn. Omsetningen var forholdsvis jevn gjennom sommersesongen og frem til november, da omsetningen per uke sank. Gjennomsnittspris i 2022 var kr 13,00 per stykk.

5.4.2 Rotvekster – målpris oppnådd for gulrøtter og knollselleri

Omsetningen av norske **gulrøtter** har økt hvert år. Men i 2022 var det en nedgang i omsetningen på tre prosent fra 2021. Andelen norske gulrøtter er allikevel på rundt 95 prosent av totalen, slik den var i 2021. Figur 38 viser omsetningen de siste 5 kalenderår, og selv om omsetning av norske gulrøtter var litt lavere i 2022, var det også en nedgang i importen.

Figur 38: Norsk omsetning, import og norskandel av gulrot siste 5 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

Lagerbeholdningen av gulrøtter per 1. januar 2022 var lavere enn på samme tidspunkt i 2021, men på nivå med 2020. Omsetningen, som hadde vært låber i perioden rundt jul og romjul, tok seg opp til et normalnivå i løpet av de første ukene i 2022. Salgskampanjer i butikk-systemene sørget for å holde omsetningen jevn gjennom vintermånedene. Utsorteringen på pakkeriene var større enn normalt på grunn av høsteforholdene i 2021. Allikevel var det god tilgang på norske gulrøtter fremover mot våren.

Etter påske gikk omsetningen noe ned sammenlignet med tidligere uker, og utsorteringen økte. Selv om kvaliteten var god på det som kom i butikk, tålte ikke gulrøttene å bli liggende i butikkhyllene for lenge før kvaliteten ble forringet. På tross av den store utsorteringen var det norsk overlagret gulrot tilgjengelig helt til ny norsk vare ble høstet. Ny norsk buntegulrot av god kvalitet var å finne i butikkene fra uke 25.

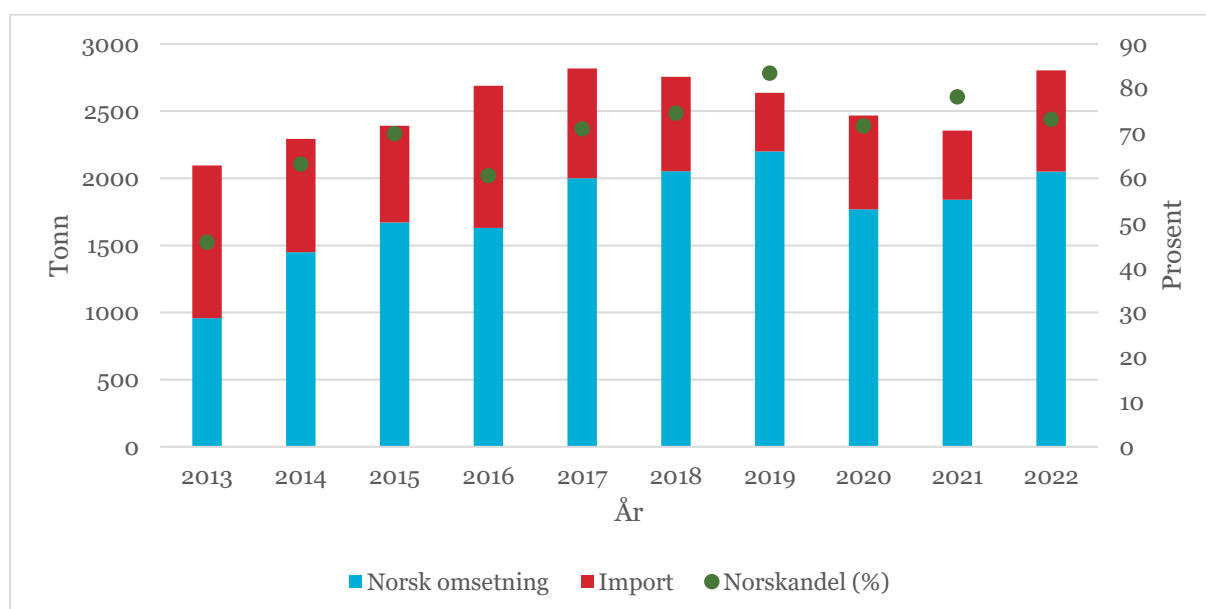
Både kilosvare og buntevare ble pakket fra starten av sesongen. Etterspørselen etter buntegulrot var høyere enn forventet, mens kilosvaren hadde en lavere etterspørsel enn forventet. Utover sensommeren øker omsetningen av gulrøtter, og gulrøtter i både kilo og bunt omsettes parallelt.

Utover høsten var det en stabil omsetning av gulrøtter med god kvalitet, men usikkerhet knyttet til strømavtaler og strømstøtte til lagring skapte bekymringer hos produsentene. På tross av dette valgte de aller fleste produsentene å høste avlingen sin som normalt og få den inn til lagring.

Det ble foretatt avlingsundersøkelse i gulrot i september 2022. Prognosen viste en avlingsøkning sammenlignet med året før, men lagertallene per 1. november viste en reduksjon i lagerbeholdningen på to prosent sammenlignet med året før.

Noteringsprisen på gulrot har ligget over målpris gjennom hele året. Produsentene oppnådde dermed målpris i siste halvår av 2022, jf. tabell 17tabell 16. Totalt lå noteringsprisen i gjennomsnitt tre prosent over målpris i annet halvår.

Omsetningen av norsk **knollselleri** i dagligvarehandelen økte i 2022 sammenlignet med 2021, men også importen økte. Total omsetning, inkludert import, var 19 prosent høyere i 2022 enn i 2021. Andelen norsk av totalen var over 73 prosent.

Figur 39: Norsk omsetning, import og norskandel av knollselleri siste 10 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

Utover i første halvår 2022 var det en stabil omsetning av norsk knollselleri, med enkelte variasjoner i uker der forbrukeren tradisjonelt bruker knollselleri. Blant annet bruker nordmenn knollselleri i supper og som tilbehør til påskematen. Kvaliteten holdt seg god utover våren, men det var en større utsortering på lagrene og pussing før leveranse til butikkene. Det var norsk overlagret vare frem til uke 30. Ny norsk vare kom på markedet fra uke 33. I perioder ble knollselleri omsatt sammen med rødbeter i rotmikspakker. Midt i september ble det høstet mye knollselleri, og avlingene på Østlandet var store. Produksjonen i Rogaland og Trøndelag var kraftig forsinket, og med humor sa bønder i Trøndelag at «knollsellerien fortsatt trenger 2-3 måneder med godvær for å få normal størrelse».

Utover høsten og mot jul holdt omsetningen seg stabil, og kvaliteten var god. Lagertallene per 1. januar 2023 var to prosent høyere enn på samme tid i fjor.

Gjennom første halvår i 2022 klarte produsentene å ta ut målpris, men i oppstarten av ny sesong lå noteringsprisen litt under målpris de første åtte ukene. Deretter gikk noteringsprisen opp samtidig som

målprisen gikk ned, og målprisen ble oppnådd. Som gjennomsnitt i andre halvår 2022 ble målprisen oppnådd, og gjennomsnittlig noteringspris lå nesten fire prosent over målpris.

Lagertellingen per 1. januar 2022 viste at lagerbeholdningen av **kålrot** lå 9 prosent over lagerbeholdningen på samme tid året før. Salget de første ukene over nyttår er normalt labert, og starten på 2022 var ikke noe unntak. Tilgangen på kålrot var bedre enn i 2021, da det var tidlig sesongavslutning. Markedet var bedre balansert, men lagerbeholdningene var noe ujevnt fordelt mellom markedsaktørene. Kvaliteten på kålroten som kom til butikk holdt seg stort sett god, og noe ble filmet med plast for å øke holdbarheten i butikk. Utover våren var omsetningen litt lavere enn forventet, og det ble en kamp mellom produsentene om å få solgt det de hadde av kålrot på lager.

Utover våren og forsommeren ble det stadig omsatt mindre kålrot enn det som var planlagt, og det var lagervare tilgjengelig også etter at ny norsk kålrot ble høstet fra uke 22 i Rogaland. I uke 24 kom høstingen i gang på Østlandet, men etterspørselen var ikke så høy som produsentene ønsket. Gjennom sommeren var omsetningen lav, som normalt, og røttene ble liggende for lenge i butikkhyllene. Dette forringet kvaliteten og førte til enda lavere etterspørsel.

I Trøndelag var det mye regn på ettersommeren, og produsentene var bekymret for kvaliteten på kålroten som ikke var høstet enda. På Østlandet var situasjonen akkurat motsatt, og det var behov for vanning. Omsetningen holdt seg jevn, men lav utover høsten, og noe kålrot ble liggende for lenge i butikkhyllene. Kålroten på jordet hadde stor størrelsesforskjell på samme åkerlapp, og det var usikkert hvordan kvaliteten og avlingen ville bli. På senhøsten var det mye vått vær i Trøndelag og insektangrep på Østlandet som påvirket størrelsen på avlingen av kålrot.

Mot vintersesongen ble prisen på kålrot presset ned, noe man antar har sammenheng med at mange produsenter ønsket å selge unna lagrene sine slik at de slapp å legge kålrøttene på kjølelager, med tilhørende kostbart drift av kjølelager grunnet høy strømpris. Lagertallene per 1. november viste at viste en reduksjon i lagerbeholdningen på 24 prosent sammenlignet med året før. Omsetningen tok seg opp i forkant av julehøytiden, noe som er normalt. På tross av prispress økte prisen til produsent med 3,8 prosent i 2022.

Rødbeter i bunt var å finne i butikkene fra midt i juli, og kvaliteten var god. Omsetningen av rødbeter i kilo holdt seg stabil gjennom vintersesongen, med unntak av ukene rundt påske da det var økning i omsetningen. Rødbeter ble solgt både i bunt og i kilo en stund utover sensommeren, men fra uke 40 var det slutt på buntevare. Omsetningen økte med syv prosent fra 2021.

Neper i bunt var tilgjengelig fra uke 21, og siste uke med omsetning var i uke 40. Kvaliteten holdt seg god gjennom hele sesongen.

Reddiker ble høstet fra uke 19, og buntevaren var den fremtredende salgsvaren ganske lenge før posepakket vare tok over markedet. Kvaliteten holdt seg god gjennom hele sesongen, og prisen var stabil. De siste norske reddikene ble omsatt i uke 50.

5.4.3 Løk – økt etterspørsel etter rød løk

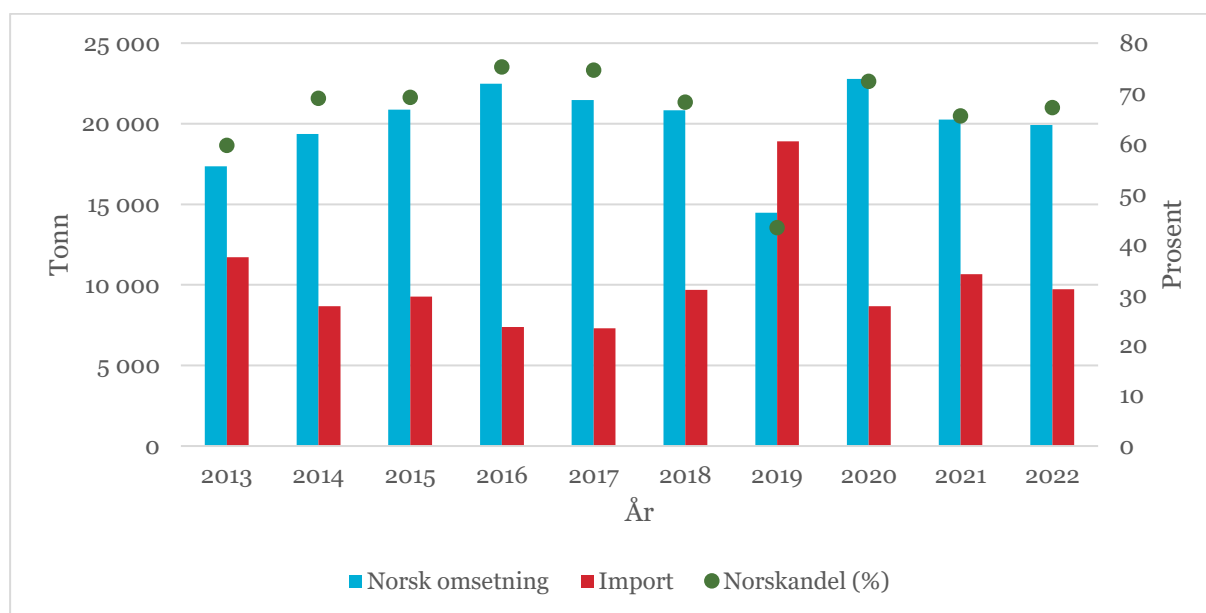
Omsetningen av gul **kepaløk** holdt seg stabil i starten på året, men det var et oppsving i etterspørselen etter rødløk i perioden rundt jul 2021. Utover vinteren holdt omsetningen seg jevn, men lavere enn normalt. Kvaliteten var god på både gul og rød løk, men det var større utsortering på pakkeriene enn tidligere i sesongen. Lite stor løk på lager førte også til suppleringsimport av stor løk.

Rett før påsketider økte igjen omsetningen av løk, som normalt, og med tilbud i butikk-kjedene holdt omsetningen seg oppe også etter påsken. Lite rødløk på lager førte til import for å supplere markedet. Det ble meldt inn omsetning av helt frem til begynnelsen uke 25, men mengdene var begrenset de siste ukene. Lagrene av rød løk ble tømt noe tidligere, og siste uke med omsetning var uke 22. Kvaliteten på både rød og gul løk holdt seg godt gjennom lagringssesongen.

Fersk buntet rød og gul løk var tilgjengelig fra midt i juli, mens ny tørket løk i beskjedne mengder ble distribuert til butikkene i midten av august. Kvaliteten var god, og omsetningen steg utover høsten. Avlingsundersøkelsen i løk ble foretatt i starten av august og viste en noe forsinket oppstart av høsting i flere regioner. Det ble anslått at dersom kvaliteten holdt seg god ville det være gul løk tilgjengelig frem til juni 2023, og rød løk frem til mai 2023. Lagerbeholdningen per 1. november 2022 viste at det var 8 prosent mer gul løk, og 20 prosent mer rødløk på lager enn året før. Det har generelt vært høyere etterspørsel etter rødløk enn gul løk gjennom høstsesongen, men omsetningen av gul løk økte i perioden før jul. Kvaliteten har vært god.

Som vist i figur 40 er total omsetning av kepaløk i 2022 omtrent på nivå med 2021, mens importen er litt lavere. Dette har ført til at andelen norsk av totalen har økt fra 65,5 prosent i 2021 til 67,2 prosent i 2022.

Figur 40: Norsk omsetning, import og norskandel av kepaløk siste 10 år

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

Produsentprisen på kepaløk har holdt seg over målpris gjennom hele året, med unntak av noen uker på forsommeren. Dermed har målprisen blitt oppnådd annet halvår 2022, som vist i tabell 17, og pris til produsent lå i gjennomsnitt 62 øre over målprisen.

Overlagret **purre** ble sluttet solgt i uke 9 i 2022. Ny purre var klar for høsting fra uke 29. Det var en treg start i omsetningen, og importert purre bremset oppstarten av norsk purre i butikkene. Omsetningen tok seg opp i midten av august og tilførselene økte raskt. Kvaliteten var god. Allikevel var det, som for en del andre produkter, en lav omsetning gjennom sommermånedene på grunn av det varme, fine sommerværet. Utover høsten holdt omsetningen seg på det jevne, hjulpet av kampanjer i enkelte kjeder. Purre ble høstet for lager, og ved utgangen av 2022 var det omtrent samme mengde purre på lager som ved utgangen av 2021.

Produsentprisen er 12 øre over målpris som gjennomsnitt for siste halvår, mens den for avtaleåret 2021–2022 var 175 øre over målprisen.

Vårløk kom på markedet midt i juni, og kvaliteten var god. Enkelte markedsaktører velger å kjøpe importert vårløk istedenfor den fine norske varen, men omsetningen økte med 6 prosent sammenlignet med året før.

Produsentprisen på vårløk ble redusert med gjennomsnittlig 12 prosent på årsbasis.

5.4.4 Salater – lave priser

Starten på sesongen 2022 var kjølig, noe som førte til en senere utvikling enn normalt for flere produkter. **Isbergsalat** ble høstet fra uke 19 i Rogaland. Fra uke 23 var det forventet markedsdekning, men det var fremdeles importert vare tilgjengelig i butikkene. Dette førte til en noe lavere omsetning enn produsentene ønsket helt i starten av sesongen. Kvaliteten var god i butikk, men utover sommeren kom det noe stor isbergsalat av dårligere kvalitet i markedet. I juli var tilgangen større enn omsetningen, og det førte til prispress i markedet. Etterspørselen tok seg opp da det nærmet seg skolestart.

Produsentene bekymret seg for kvaliteten etter uker med tørt og varmt vær, og deretter store nedbørmengder, men det meste som ble solgt i butikkene holdt god kvalitet. Siste omsetningsuke var uke 46.

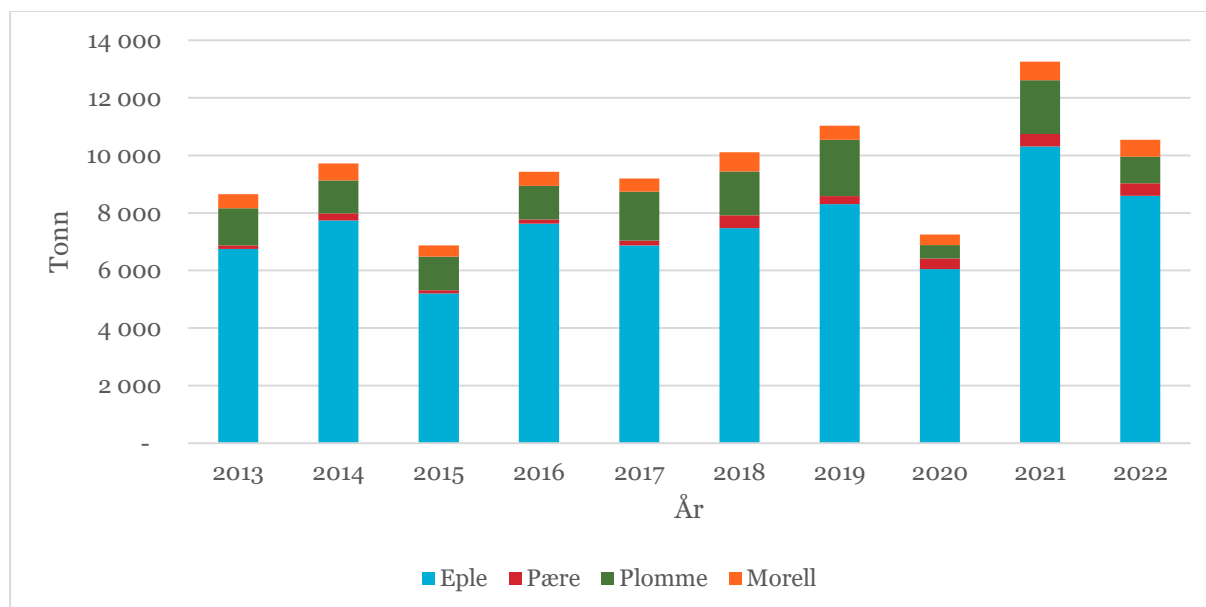
Omsetningen av isbergsalat holdt seg på samme nivå som i 2021. Produsentprisene på isbergsalat til konsummarkedet varierte fra uke til uke, og produsentene klarte ikke å ta ut målpris i alle ukene. Dette førte til at noteringsprisen som gjennomsnitt lå 43 øre under målpris, se tabell 17.

Forsommeren 2022 ble de fleste salattypene høstklare samtidig, og både hjertesalat og romanosalat var å finne i butikkene omtrent samtidig som isbergsalaten. Ut over i juni var det i perioder lavere omsetning enn produsentene ønsket, noe som kan skyldes at været satte en stopper for grillsesongen i enkelte regioner. Enkelte butikk-kjeder kjørte kampanjer for å få opp omsetningen. Da høsten nærmet seg økte omsetningen av hjertesalat, og kvaliteten på hjertesalaten var god. Utover høsten var omsetningen av hjertesalat høy, mens produksjonen av andre spesialsalater var for liten til å dekke etterspørselen.

Hjertesalat ble omsatt i små mengder til og med uke 46. Den gjennomsnittlige prisen på hjertesalat ble redusert med 0,7 prosent fra 2021 til 2022.

5.5 Fruktavling på nivå med 2019

Avlingene vi referer til er i henhold til Fruktlagerinspektøren. Fruktavlingen i 2021 var den høyeste samlede fruktavlingen på 10 år, om lag 20 prosent over avlingen i 2019. I 2022 er den totale fruktavlingen lavere enn rekordåret 2021, men om lag på nivå med avlingen i 2019. Det er eple- og plommeavlingene som har vært lavere i 2022 enn året før.

Figur 41: Omsetning av norsk frukt siste 10 år

Kilde: Fruktlagerinspektøren, 2022

5.5.1 Epler – med fin kvalitet

Den totale epleavlingen til konsum, var på mer enn 8 500 tonn i 2022, og det var epler tilgjengelig ut 2022. Det har vært et satsningsområde å utvikle epletyper og -lager som gjør at eplene kan lagres ut over det som normalt har vært norsk sesong, det vil si til 1. desember. I slutten av januar 2023 er det fremdeles norske epler tilgjengelige for forbrukere som leter litt. I 2022 var det norske epler av god kvalitet tilgjengelig til slutten av mars.

De første norske eplene kom på markedet i midten av august, og Fruktlagerinspektørens prognose fra august viste en avling på omtrent samme nivå som i 2021. Leveransene av norske tidligepler økte raskt i de kommende ukene. I prognosen fra september ble mengdene epler noe nedjustert, fordi produsentene på Vestlandet hadde en viss avlingssvikt på alle kulturer, mens produsentene på Østlandet hadde en økning. De største eplehagene finnes på Vestlandet.

Det var en jevn omsetning av norske epler gjennom sesongen, og ved tollperiodens slutt, 1. desember, var det fremdeles norske epler igjen på lager, som planlagt.

Produsentene klarte ikke ut ta ut målprisen for epler siste halvår 2022, se tabell 17, og prisen lå i gjennomsnitt 70 øre under målpris.

5.5.2 Lavere avling av plommer

De første **morellene** ble høstet i begynnelsen av juli, og hadde god smak og fin kvalitet. Mot slutten av juli var morellsesongen på topp i Telemark, og i oppstarten på Vestlandet. Tilgangen økte de nærmeste ukene, og kvaliteten holdt seg god. Omsetningen holdt seg jevn gjennom sesongen, med den største omsetningen i uke 31. Totalt ble det ifølge Fruktlagerinspektøren omsatt nesten 600 tonn moreller i 2022, omtrent 50 tonn mindre enn året før.

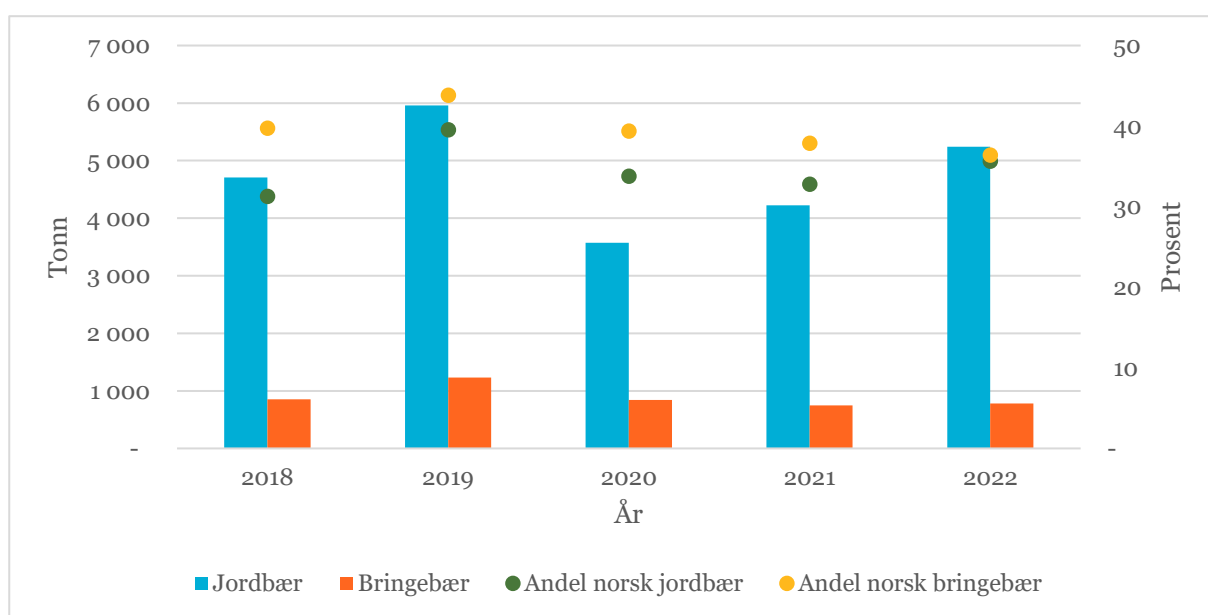
Samtidig med morellhøstingen begynte også **plommene** å modnes, de første plommene kom på markedet i midten av august. På Vestlandet førte dårlig pollinering på blomstene, og skader påført av insektet plommefrøvikler, til at totalavlingen ble redusert med 930 tonn ifølge Fruktlagerinspektøren. Det er en

halvering fra 2022. Produsentene var også bekymret for om kvaliteten ville bli forringet av det våte været, men da plommene ble høstet holdt de god kvalitet. Gjennomsnittlig pris for sesongen lå 19 prosent over 2021.

Norske **pærer** kom på markedet i begrensede mengder i uke 36. Omsetningen tok seg opp de påfølgende ukene, og den norske sesongen varte frem til november. Det er fremdeles en lav andel norske pærer, men en økning av norsk produksjon er i gang. Produksjonen i 2022 lå på nivå med 2021.

5.6 Bær – høyere omsetning

Norsk bærproduksjon var sterkt rammet av pandemiens utfordringer både i 2020 og 2021, men heldigvis er det et noe forbedret resultat i 2022, spesielt for jordbærprodusentene.

Figur 42: Omsetning av norske jordbær og bringebær siste fem år, og andel av totalen

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022; SSB, 2023a

I våre omsetningstall ligger kun konsumomsetning til butikk. Veisalg og lignende er ikke inkludert i tallmaterialet.

Små mengder med **jordbær** ble høstet allerede fra midten av mai, men som vanlig er det små mengder i starten på sesongen. Rundt sankthans-tider er det normalt at høstingen er godt i gang, og slik var det også i 2022. Mot slutten av juni var det ypperlig vær for jordbærproduksjon, litt kjølige netter gjorde at bærene modnet i passe takt og kunne høstes fortløpende.

I midten av august nærmet det seg slutten på den norske jordbærsesongen, selv om det fremdeles var jordbær dyrket i tunell tilgjengelig i flere uker. Omsetningen var høyere enn i 2021, men fremdeles lavere enn året før pandemien brøt ut. Selv om importen også økte i 2022, var andelen norske jordbær 36 prosent mot 33 prosent i 2021. Produsentprisene økte med i gjennomsnitt 4 prosent fra året før.

Høstingen av **bringebær** var godt i gang fra midten av juli, og sesongen varte til slutten av september. Det var kun små mengder som ble omsatt de siste ukene. Omsetningen gikk marginalt opp fra 2021, men det

ble også importert mer bringebær. Andelen norske bringebær ble redusert med 2 prosentpoeng. Produsentprisene økte med 4 prosent i gjennomsnitt fra 2021 til 2022.

5.7 Målprisuttak

I avtaleåret 2021–2022 oppnådde produsentene målpris for elleve av tolv produkter, jf. tabell 16. Unntaket var epler. Landbruksdirektoratet har beregnet hvor mye av jordbruksavtalens midler som er tatt ut i markedet i avtaleåret 2021–2022. For poteter var verdien av produksjonen (verdiuttaket) 13,4 mill. kroner høyere enn hva nivået på målprisen tilsier. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 99,7 mill. kroner mer enn hva målprisene legger opp til, og for grønnsakene alene 100,6 mill. kroner høyere.

Prisuttak og verdiuttak

Faktisk prisuttak i markedet er noteringspris, men blir også omtalt som oppnådd pris. Noteringspris og målpris blir sammenlignet på ukebasis. Når de sammenlignes for avtaleår, er det som vektete og akkumulerte priser. Verdiuttaket er et produkt av omsatt mengde og pris. Et verdiuttak basert på akkumulert målpris blir kalt verdiuttak målpris. Et verdiuttak basert på akkumulert noteringspris blir omtalt som verdiuttak i markedet. Differansen mellom disse viser avstand mellom verdien som målprisen legger til rette for og oppnådd verdi i markedet.

Tabell 16: Oppnådde priser for potet, grønnsaker og epler avtaleåret 2021–2022. Øre per kg eller per angitt enhet

Vareslag	Målpris	Noteringspris	Avvik	Verdiuttak markedet minus verdiuttak målpris, 1 000 kr
Potet	550	575	25	13 413,8
Kepaløk	797	842	45	5 567,4
Purre	1957	2132	175	2 532,3
Hvitkål	841	938	97	5 308,8
Rosenkål	1691	1813	122	1 726,3
Blomkål, stk.	1035	1115	80	4 224,0
Gulrot	1027	1110	83	26 487,8
Knollselleri	1920	2067	147	2 210,9
Isbergssalat, stk.	1043	1110	67	4 923,8
Agurk, stk.	857	937	80	35 440,0
Tomat	2022	2266	244	12 236,6
Epler	1826	1814	-12	-934,0

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

For avtaleåret 2022–2023, per 31. desember, har produsentene oppnådd målpris for åtte av tolv produkter. Produktene som man ikke har oppnådd målpris for per 31. desember er potet, blomkål, isbergssalat og epler, jf. tabell 17.

Tabell 17: Oppnådde priser for potet, grønnsaker og epler avtaleåret 2022–2023. per 31.12.2022. Øre per kg eller per angitt enhet

Vareslag	Målpris	Noteringspris	Avvik	Verdiuttak markedet minus verdiuttak målpris, 1 000 kr
Potet	622	621	-1	-301,8
Kepaløk	890	952	62	3 483,8
Purre	2223	2235	12	139,9
Hvitkål	828	873	45	1 239,3
Rosenkål	1945	1969	24	377,5
Blomkål, stk.	1095	1093	-2	-81,6
Gulrot	1176	1214	38	5 775,2
Knollselleri	2206	2287	81	688,5
Isbergssalat, stk.	1154	1111	-43	-2 186,1
Agurk, stk.	990	1094	104	21 898,2
Tomat	2300	2437	137	4 468,9
Epler	2099	2029	-70	-4 999,4

Kilde: Landbruksdirektoratet, 2022

Landbruksdirektoratet har beregnet hvor mye av jordbruksavtalens midler som er tatt ut i markedet ved utgangen av 2022. For poteter var verdien av produksjonen (verdiuttaket) 0,3 mill. kroner lavere enn hva nivået på målprisen tilsier. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 30,8 mill. kroner mer enn hva målprisene legger opp til, og for grønnsakene alene 35,8 mill. kroner høyere.

5.8 Konserver

Bearbeidingsindustrien i Norge har kontrakter med produsenter av grønnsaker, bær og poteter. Grønnsaker blir brukt i frosne grønnsaksblandinger, ferdigretter og eddikkonservering. Bær blir brukt til syltetøy, frosne bærblandinger og saft, mens poteter produsert på kontrakt brukes blant annet i pommes frites og potetsnacks. Råvarene som produseres på kontrakt er i stor grad spesialisert til industriformål, med særlige krav til kvalitet og egenskaper. Råvarene kan derfor i liten grad bli erstattet eller erstatte tilsvarende råvarer til konsum.

5.8.1 Fortsatt lav produksjon av bringebær og jordbær til industri

I 2022 ble det levert 159 tonn jordbær til industri. Det er en økning fra 2021, men det er fortsatt ikke kommet opp til nivåene før pandemien. Landbruksdirektoratet har fått meldinger om at flere produsenter slutter med jordbærproduksjon. Norskandelen for jordbær til industri var i 2022 på tre prosent, en liten økning fra 2 prosent i 2021. Produksjonen av bringebær til industri økte sammenliknet med 2021. I 2022 ble det levert 449 tonn bringebær, en økning fra 394 tonn i 2021. Norskandelen for bringebær til industri var på 19 prosent. Det er en økning på fem prosentpoeng fra i 2021. Norsk produksjon er ikke tilbake til nivåene før pandemien, da produksjonen var mellom 800 og 1000 tonn.

Solbærproduksjonen endte i 2022 på 368 tonn. Norskandelen for solbær til industri var på 17 prosent. Det ble levert 158 tonn kirsebær i 2022. Dette var en større økning, fra 59 tonn i 2021. 2021-avlingen ble preget av den kalde våren, og det var lite bær på trærne. Norskandelen for kirsebær til industri var på 34 prosent i

2022. Dette er en stor økning, fra 12 prosent i 2021. Både norsk produksjon og import av kirsebær til industrien har økt, og den samlede tilgangen har økt med over 400 tonn sammenliknet med 2021.

5.8.2 Godt epleår på Østlandet sørger for høyere produksjon av eplekonsentrat for videresalg i 2022.

Det var store regionale forskjeller på eplesesongen 2022. På Østlandet har produsentene hatt en god sesong, mens produsentene på Vestlandet har hatt en betydelig nedgang i epleproduksjonen. Den gode sesongen på Østlandet har delvis demmet opp for den dårlige sesongen på Vestlandet. Det har ført til at produsenter på Østlandet har levert epler til konsentratproduksjon, mens ingen av produsentene på Vestlandet sendte epler til konsentratproduksjon. I 2022 ble det produsert 60 tonn eplekonsentrat til videresalg, som er en dobling fra 2021. Det førte til at det ble satt en minimumsmengde for bruk av norsk epleråstoff for å få tilgang på importkvoter og individuell nedsettelse av tollavgiftssats, noe som ikke ble gjort de to foregående årene på grunn av for liten produksjon av eplekonsentrat. Konsentratproduksjonen er fortsatt lav sammenliknet med historiske tall. Årsaken er fortsatt at epler blir brukt i produksjon av sider og jus i stedet for konsentrat, noe som har vært en tydelig trend de siste årene. Det er normalt at omtrent 40 prosent av epleavlingen går til press.

5.8.3 En liten reduksjon i kontraktstørrelsene for grønnsaker til industri

I 2022 ble det rapportert inn i overkant av 24 600 tonn leverte grønnsaker til konservering. Det var en reduksjon i kontraktstørrelsene på 6 prosent sammenliknet med 2021. Det var spesielt gulrot gul skive og hodekål der kontraktene ble redusert, mens purre og pastinakk hadde en større økning. Det er noen av aktørene som leverer deler av kvantumet senere i 2023, derfor er enkelte kulturer ikke ferdig levert. Dette gjelder hodekål, gulrot oransje stor og rødbeter.

Tabell 18: Kontraktstørrelser samt oppfylingsgrad for grønnsaker til industri. Tonn

Kultur	Avtalt kvantum 2021	Oppfylingsgrad 2021	Avtalt kvantum 2022	Oppfylingsgrad 2022	Endring avtalt kvantum
Agurk	1 441	93%	1 285	104 %	- 11 %
Aspargesbønner	1 380	127%	1 105	144 %	- 20 %
Blomkål	2 560	111%	2 925	101 %	14 %
Erter	3 830	91%	3 498	113 %	- 9 %
Gulrot gul stor	55	40%	55	100 %	0 %
Gulrot gul skive	295	72%	130	98 %	- 66 %
Gulrot oransje skive	3 500	98%	3 100	91 %	- 11 %
Gulrot oransje stor	4 550	112%	5 185	89 %	14 %
Hodekål	3 374	101%	1 291	78 %	- 62 %
Kålrot	1 195	120%	1 335	91 %	12 %
Pastinakk	180	111%	255	118 %	42 %
Purre	410	101%	603	99 %	47 %
Rosenkål	940	122%	690	70 %	-27 %
Rødbeter	1 843	102%	2 081	63 %	13 %
Rødkål	1 049	96%	1 033	77 %	- 2 %
Sellerirot	970	98%	1 330	112 %	37 %
Totalt	27 572		25 881		

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.9 Blomster og planter

Produksjonen av blomster og planter i Norge foregår for det aller meste i veksthus. Kun en liten andel av blomsterproduksjonen foregår på friland. Det kan være sesongvariasjoner som følge av variasjoner i vekstsesongen på tross av veksthus teknologien. Varme og sollys ute kan gi forskjeller i produksjonen.

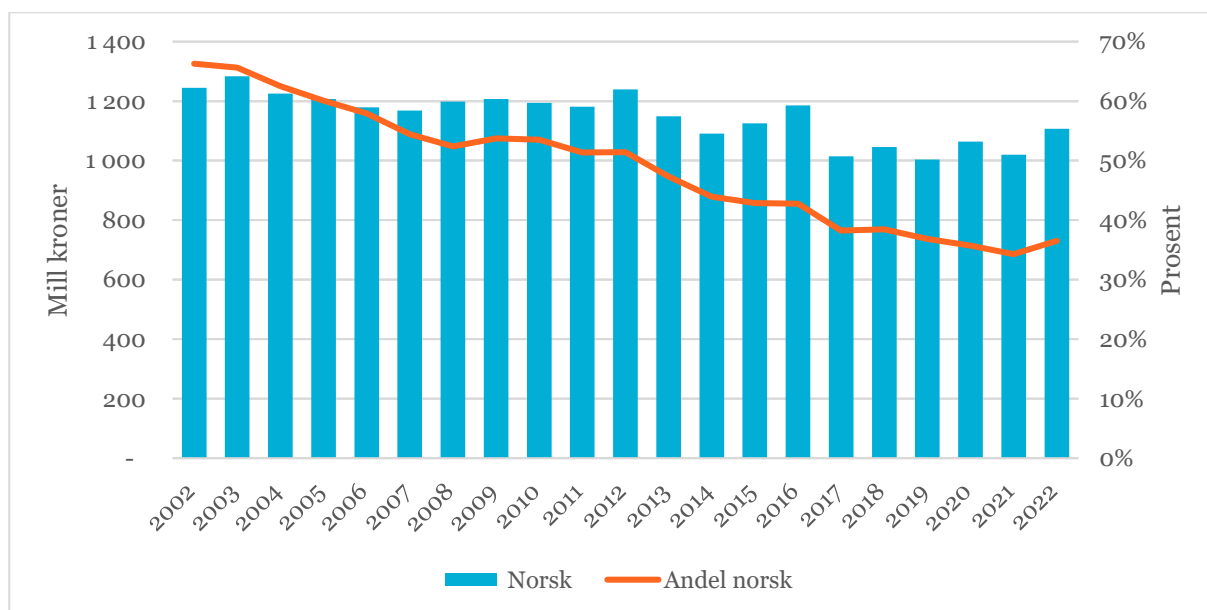
Blomsternæringen er som annen veksthusnæring innenfor strømstøtteordningene til landbruket.

5.9.1 Planteproduksjonen tilpasses etterspørselen gjennom året

På grunn av varierende etterspørsel i markedet er det viktig med god produksjonsplanlegging. I forskjellige perioder i året blir det produsert ulike blomster som det er viktig å få avsetning for innenfor perioden. For eksempel er det avsetning av julestjerner kun i perioden frem mot jul, og når julehøytiden er i gang er det ikke lenger avsetning for det som måtte være igjen. Det samme gjelder blant annet i påsken og til 17. mai.

Det er en variert produksjon i Norge, og de tre største produksjonene av grønne pottedplanter er eføy, pletter i luften og vindublad. Eføy alene utgjør rundt 50 prosent av produksjonen av grønne pottedplanter. Av blomstrende pottedplanter er påskelilje, julestjerne og ildtopp blant de største produksjonene. Når sommersesongen nærmer seg og hageblomstene skal ut på markedet, produserer norske gartnere blant annet stemorsblomster, margeritter, petunia og lobelia med mer.

Produksjonen av blomster i gartnerier i Norge, målt i verdi, har hatt en reduksjon fra år 2002 og frem til i dag som vist i figur 43. Andelen norsk av total omsetning er 37 prosent i 2022. Til sammenligning var andelen på 66 prosent i år 2002.

Figur 43: Norsk produksjon (blomster i gartnerier) målt i verdi og andel norsk av total omsetning.

Kilde: Nibio, 2022; SSB, 2023a

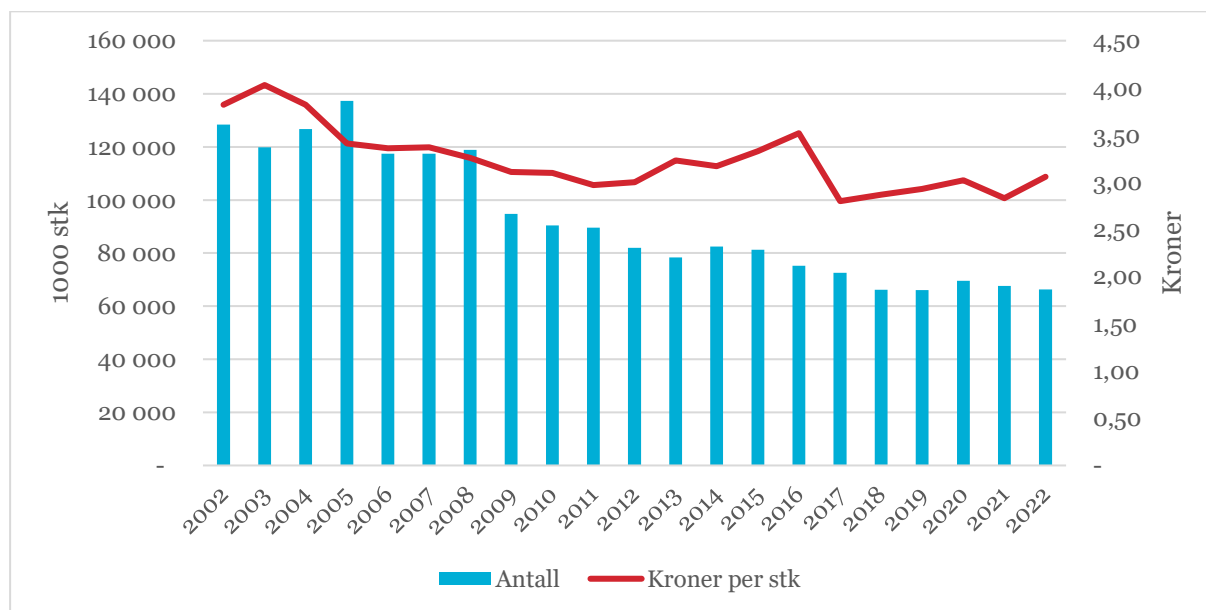
Anslaget for 2022 viser en oppadgående trend med en økende norsk produksjon, målt i verdi.

5.9.2 Lavere produksjon og reduserte priser på snittblomster

Produksjonen av snittblomster har gått jevnt nedover fra 2005 og frem til i dag. Prisene per stykk er også fallende, som vist i figur 44. I perioden 2002–2022 var det i 2003 den høyeste prisen per stykk, da var den oppe i kr 4,03. I 2020 var prisen per stykk på kr 3,02. For 2021 og 2022 er prisen per stykk anslått til henholdsvis kr 2,83 og kr 3,06.

Tulipaner utgjorde 96 prosent av den totale norske produksjonen av snittblomster i 2021, målt i antall blomster.

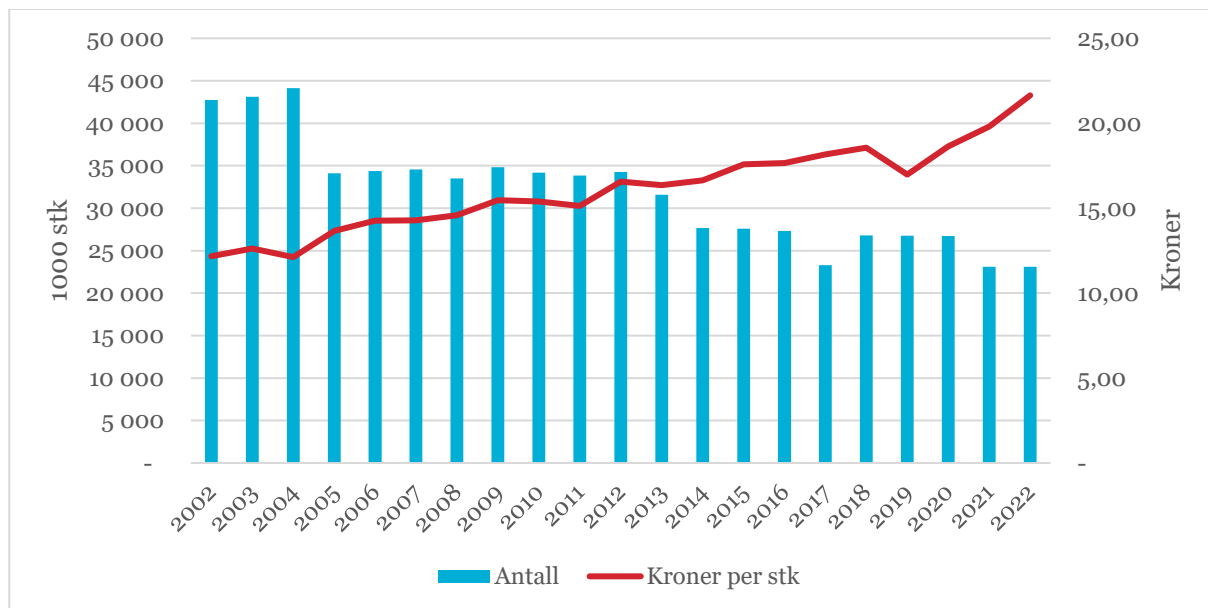
Figur 44: Norsk produksjon og pris på snittblomster

Kilde: Nibio, 2022

5.9.3 Blomstrende potteplanter øker i verdi

Fra år 2002 og frem til 2017 er produksjonen av blomstrende potteplanter nærmest halvert. I 2004 ble det produsert i overkant av 44 mill. blomstrende potteplanter her i landet, mens det i 2017 ble produsert om lag 23 mill. planter. Trenden peker svakt oppover igjen etter at endelige tall for 2018 - 2020 viser en økning i produksjon fra 2017. Foreløpige tall for 2021 og anslag for 2022 viser en stabil produksjon, dog noe lavere enn i 2020. Stykkprisen på plantene økte fra i underkant av kr 12 per stykk i 2002 til i underkant av kr 19 per stykk i 2020, og for 2021 og 2022 er det antatt en pris på mellom henholdsvis kr 20 og kr 22 per stykk.

Påskeliljer og andre planter av slekten Narcissus utgjorde 11 prosent av den totale norske produksjonen i 2021, målt i antall planter.

Figur 45: Norsk produksjon og pris på blomstrende potteplanter

Kilde: Nibio, 2022

5.9.4 Verdikvoter for import av blomster og planter fra EU

Norge har gitt kvoter i verdi for import av en rekke planter og blomster. Kvotene betegnes som førstemann-til-mølla kvoter og administreres av tollvesenet. Kvotene fordeles fortløpende til importører som fyller retningslinjene på importtidspunktet.

Tabell 19 Oversikt over kvoter, kvotestørrelser og varenummer i tolltariffen

Kvote	Kvotestørrelse	Varenummer	Kommentarer
Blomstrende potteplanter	20 mill. kroner	06.02.9043 06.02.9044	En del planter er unntatt
Grønne potteplanter	7 mill. kroner	06.02.9031	
Gress på rull	4 mill. kroner	06.02.9091	

Tildeling av kvotene skjer hos tollvesenet og automatisk ved fortolling i tollvesenets systemer. Når kvotene er oppbrukt, må det igjen betales ordinær tollavgift ved innførsel.

6 Bearbeidede jordbruksvarer

Den norske RÅK-industrien er en vesentlig avtaker av norskproduserte jordbruksråvarer. I 2022 ble det utbetalt ca. 187 mill. kroner i prisnedskrivning (PNS), ca. 10 mill. kroner mindre enn i 2021, for salg av ca. 106 600 tonn RÅK-varer. I denne produksjonen ble det brukt ca. 27 600 tonn tilskuddsberettigede råvarer. Dette er en økning i avtak av tilskuddsberettigede råvarer på 9 prosent fra 2021. Fra 1. januar 2023 ble RÅK-tilskuddsordningen utvidet med PNS til vaniljesaus, vaniljekrem og rømmedressing på 19.01.9098, noe som sikrer avtak av om lag 12 mill. liter norsk melk årlig.

En stadig økning i import av RÅK-varer medfører økt konkurranse for RÅK-industrien i Norge. Men i 2022 har det vært lavere importkonkurranse for RÅK-varer enn i tidligere år, på grunn av betydelig prisøkning på mange råvarer internasjonalt. Denne prisøkningen er blant annet knyttet til krigen i Ukraina, og påvirkningen av covid-19 på internasjonale forsyningskjeder.

I 2022 ble det importert 696 334 tonn RÅK-varer til en verdi av 18,9 mrd. kroner. Dette er det første året på lenge at det ikke er en økning i importen av RÅK-varer. Importmengden har gått ned med 1 prosent og verdien opp med 9 prosent, sammenlignet med 2021. Importnedgangen skyldes blant annet nedgang av øl, brødvare, frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter, sukkervarer, andre næringsmidler og andre RÅK-varer. Samtidig var den en økning av importen innenfor varegruppene sjokolade, melkebaserte drikkevarer syrnet/usyrnet og pizza.

Eksporten økte samtidig for de fleste RÅK-varer. Ser man bort fra mineralvann og øl, økte eksportmengden med 19 prosent og verdien økte med 22 prosent fra 2021 til 2022. Alle varegruppene har hatt en vekst i eksportverdi, bortsett fra supper og mineralvann.

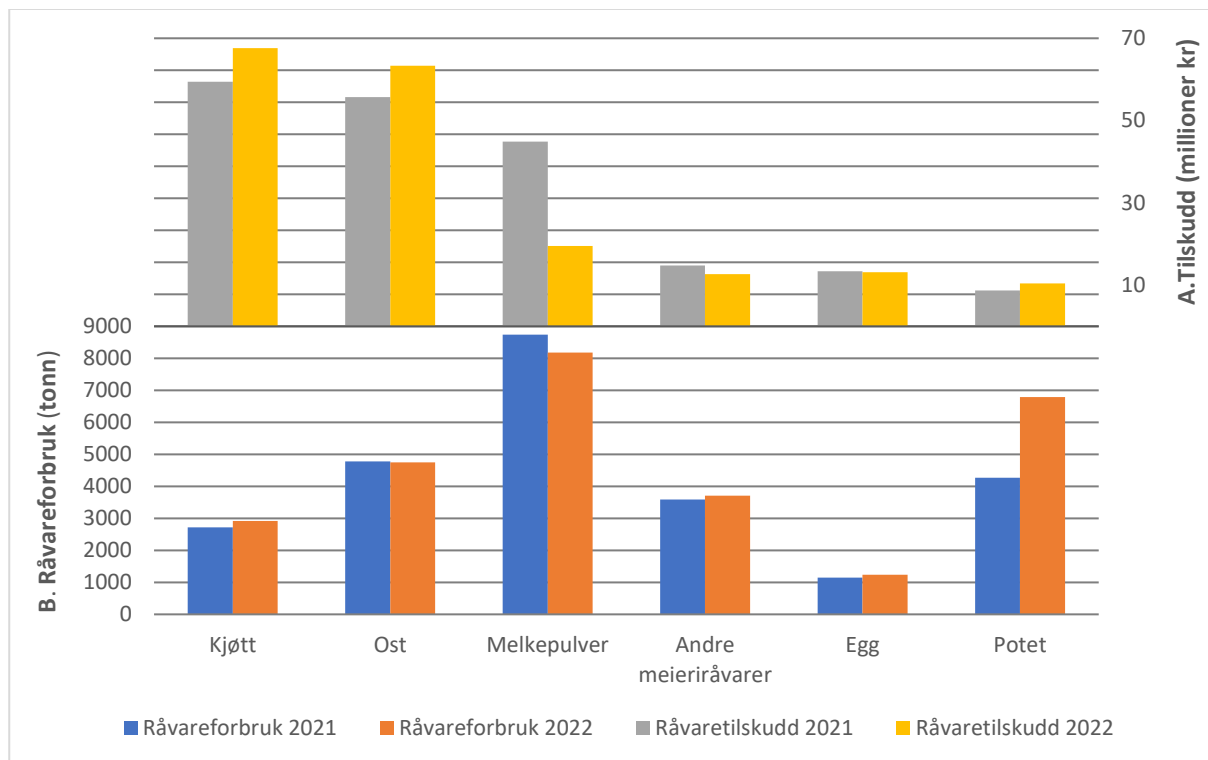
6.1 Norsk RÅK-industri og PNS

RÅK er en forkortelse for råvarepriskompensasjon. RÅK-ordningen skal utjevne konkurransevilkårene for produsenter av bearbeidede landbruksvarer i Norge og utlandet. For å oppnå en slik prisutjevning brukes to verktøy: tollavgiftssatser og prisnedskrivning (PNS). Tollavgiftssatser øker kostnaden ved å importere varer til Norge. PNS er et mellomlegg som utbetales til næringsmiddelprodusenter som bruker norske råvarer i sin produksjon, dersom tollavgiftssatsen ikke alene kompenserer for forskjellen mellom internasjonal og norsk råvarepris.

6.2 PNS-tilskudd til norske råvarer

I 2022 ble det utbetalt ca. 187 mill. kroner i PNS for salg av ca. 106 600 tonn RÅK-varer. Utbetalingene i 2021 var på ca. 197 mill. kroner for salg av samme mengde RÅK-varer. I produksjonen for 2022 ble det brukt ca. 27 600 tonn tilskuddsberettigede råvarer, opp fra ca. 25 200 tonn i 2021. Dette er en økning i avtak av tilskuddsberettigede råvarer på 9 prosent fra 2021. At utbetalingene har falt på tross av økt råvareforbruk henger sammen med endringer i satser, og endring i relative mengder av råvarer det har blitt søkt om støtte for.

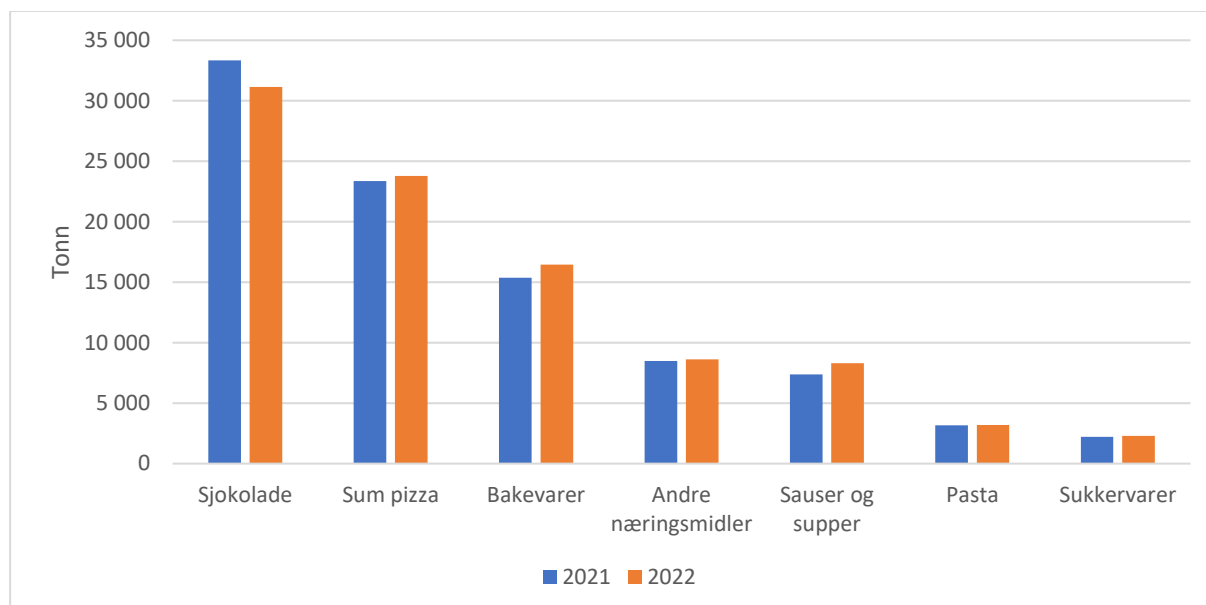
Figur 46 viser tilskuddsutbetaling (A) og råvareforbruk (B) i produksjon av norske RÅK-varer som det ble søkt om PNS for i 2022 og 2021, per råvaregruppe.

Figur 46: Tilskuddsutbetaling (mill. kroner) og råvareforbruk (tonn) til PNS i 2021 og 2022

Det har vært en vesentlig reduksjon i utbetalinger for bruk av melkepulver fra 2021 til 2022. Årsaken er en kombinasjon av lavere satser for melkepulver og lavere produksjon av sjokolade enn i 2021, hvor melkepulver er en betydelig ingrediens. Norske næringsmiddelprodusenter søkte om støtte til 60 prosent mer potet i 2022 enn i 2021. Dette henger sammen med at det ble tilskuddssats for bruk av potet i 2021, etter at satsen hadde vært null i flere år. Dette ga insentiv til å søke om støtte til ferdigvarer med innhold av potet. Det har spesielt vært stor vekst i mengden potetlefseser det har blitt søkt om støtte til. Den lave tilskuddssatsen til potet medfører likevel at tilskuddsutbetalingen utgjør en liten andel av total tilskuddsutbetaling.

Figur 47 viser utviklingen i mengden ferdigvarer det har blitt søkt om PNS for i 2021 og 2022, sortert etter ferdigvaregruppe.

Figur 47: Tonn råvarer det har blitt utbetalt PNS til i 2021 og 2022, etter ferdigvaregruppe

Norsk produksjon av tilskuddsberettiget sjokolade har falt med rundt 2000 tonn. Samtidig har norsk produksjon av tilskuddsberettiget pizza, bakevarer og sauser og supper økt tilsvarende mye.

6.3 Utvidelse av PNS-ordningen

I jordbruksoppgjøret 2022 ble partene enige om at bevilgningen til RÅK-tilskuddsordningen skulle økes med 10 mill. kroner utover oppdatert bevilgningsbehov, blant annet som følge av de endringene i målprisene som følger av jordbruksoppgjøret. Økningen var øremerket til å ta inn nye produkter i ferdigvareomfanget til ordningen. Landbruks- og matdepartementet foretok en gjennomgang av innspillene som var fremmet fra industrien, knyttet til utvidelse av ferdigvareomfanget.

Departementet foreslo å utvide ordningens ferdigvareomfang med vaniljesaus, vaniljekrem og rømmedressing klassifisert på varenummer 19.01.9098. Norsk produksjon av vaniljesaus og vaniljekrem gir i dag avsetning for om lag 11 mill. liter melk, noe som utgjør omtrent 0,7 prosent av årlig norsk produksjon. Den norske produksjonen av rømmedressing avtar på sin side om lag 1 mill. liter melk årlig.

Under høringen av nye tilskuddssatser for RÅK-ordningen 2023 var det støtte for forslaget til utvidelse. Ferdigvarene ble tatt inn i RÅK-tilskuddsordningen fra 1. januar 2023. Nye satser for RÅK-tilskuddsordningen for 2023 ble også vedtatt. For mer informasjon om utvidelse av ordningen og fastsettelse av nye satser viser vi til [fastsettelsesbrevet](#)¹.

6.3.1 Utvikling i konkurransesituasjonen i 2022 og fremtidsutsikter

I løpet av 2022 har verdensmarkedspriser for nesten alle råvarer som inngår i RÅK-tilskuddsordningen hatt en relativt høyere vekst enn i prisene i Norge. Ettersom satsene for 2022 ble satt i desember 2021 har norsk RÅK-industri nytt høye PNS-satser. Inn i 2023 har flere av satsene blitt justert ned for å kompensere for denne utviklingen. I fjerde kvartal 2022 var markedet preget av uro og til dels store prissvingninger.

¹ Fastsettelse av nye prisnedskrivningssatser for 2023, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-endring-av-forskrift-10.-juni-2009-nr.-636-om-ravareprisutjevning-for-bearbejdede-jordbruksvarer/id2952714/>

Landbruks- og matdepartementet har i høringsbrevet for satser for 2023 varslet at dersom det oppstår betydelige endringer i de markedsmessige forhold som danner grunnlaget for satsberegningen, herunder også norske råvarepriser, vil det bli foretatt en ny gjennomgang av de fastsatte satsene med tanke på en satsjustering i løpet av 2023.

6.4 Stabil import av RÅK-varer

Utviklingen i import og eksport gjelder for et utvalg RÅK-varer. Utvalget består av de mest sentrale RÅK-varene for RÅK-industrien i Norge. Dette betyr at RÅK-varenumre for «non-food artikler», som for eksempel skinn, hår, dyrefôr og tobakk, er ekskludert fra utvalget. I tillegg ser vi bort fra de varenumrene i tolltariffen hvor det utelukkende klassifiseres RÅK-varer vi ikke produserer i Norge, som for eksempel kaffe, te og soyasaus. Varenumrene som er inkludert i utvalget fremkommer i tabell 24. Videre i kapitlet er «utvalget av RÅK-varer» betegnet som RÅK-varer.

Importstatistikken viser at det ble importert 696 334 tonn RÅK-varer til en verdi av nesten 18,9 mrd. kroner i 2022. Dette er en reduksjon i importmengden med 1 prosent sammenlignet med 2021. Det har samtidig vært 9 prosent økning i importverdi. Dette henger sammen med at de varene som importeres har gått opp i kilopris, i snitt. Dersom vi trekker fra mineralvann og øl er importmengden stabil og er på samme nivå som i 2021, mens importverdien øker med 9 prosent.

Hovedgrunnen til nedgang på importmengden fra 2021 til 2022 er en nedgang i import av de store varegruppene, brødvarer, øvrige bakverk og andre RÅK-varer. Disse varene utgjør en stor og økende andel av den totale importen. Importen av andre næringsmidler, som blant annet består av kosttilskudd og næringsmidler til fremstilling av drikkevarer, gikk også ned. Videre var det nedgang i importen av iskrem og øl. Dette kan også ses i sammenheng med mer reising etter covid-19-pandemien, i tillegg til at disse er typiske grensehandelsvarer.

Tabell 20 og tabell 21 presenterer importstatistikk for et utvalg av RÅK-varer. Tabell 24 viser hvilke varenummer i tolltariffen som er inkludert i de ulike varegruppene i eksport og importstatistikken. Grensehandel er ikke inkludert i importstatistikken.

Tabell 20: Importert mengde av utvalgte RÅK-varer i perioden 2020-2022. Tonn.

Varegruppe	2020	2021	2022	Endring siste år
Smaksatt Yoghurt	3 627	3 692	3 547	-4 %
Melkebaserte drikkevarer syrnet/usyrnet	5 614	5 183	6 047	17 %
Osteerstatninger	1 573	1 687	1 718	2 %
Barnemat og morsmelkerstatning	3 558	3 505	3 222	-8 %
Brødvarer	56 595	55 200	51 952	-6 %
Deiger	13 437	14 242	14 504	2 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	14 094	14 345	12 937	-10 %
Iskrem	3 710	4 845	4 743	-2 %
Kake	9 212	10 639	11 420	7 %
Kjeks	14 647	13 679	14 092	3 %
Knekkebrød	11 792	11 308	10 642	-6 %
Pasta og lignende	33 516	32 911	34 513	5 %
Pizza	12 826	13 518	14 934	10 %
Sauser	37 171	37 886	38 156	1 %
Sjokolade	18 362	19 763	20 277	3 %
Sjokolademasse	6 195	5 682	6 615	16 %
Sukkervarer	24 630	30 518	29 868	-2 %
Supper	1 784	1 756	1 747	0 %
Syltetøy/pulp	2 752	2 953	2 805	-5 %
Øvrige bakverk	37 806	38 547	37 536	-3 %
Andre næringsmidler	40 763	44 537	43 820	-2 %
Modifisert stivelse	4 545	4 885	6 928	42 %
Mineralvann	173 746	211 710	219 810	4 %
Øl	47 709	63 118	53 339	-15 %
Andre RÅK-varer	54 962	53 782	51 163	-5 %
Sum utvalg, RÅK-varer	634 629	699 893	696 334	-1 %
Sum utvalg, unntatt mineralvann og øl	413 173	425 064	423 185	0 %

Kilde: SSB, 2023a

Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

Tabell 21: Importverdien av utvalgte RÅK-varer i perioden 2020-2022. 1000 kr.

Varegruppe	2020	2021	2022	Endring siste år
Smaksatt Yoghurt	136 707	137 703	147 598	7 %
Melkebaserte drikkevarer syrnet/usyrnet	185 393	154 711	175 027	13 %
Osteerstatninger	57 940	63 919	74 890	17 %
Barnemat og morsmelkerstatning	183 474	174 429	172 700	-1 %
Brødvarer	1 096 308	1 048 018	1 107 106	6 %
Deiger	316 297	325 251	377 889	16 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	464 893	478 728	474 163	-1 %
Iskrem	220 083	308 166	360 157	17 %
Kake	376 844	444 258	538 977	21 %
Kjeks	468 148	443 227	486 759	10 %
Knekkebrød	301 111	290 930	310 441	7 %
Pasta og lignende	630 099	643 355	786 894	22 %
Pizza	454 112	450 657	525 214	17 %
Sauser	1 190 752	1 235 757	1 335 313	8 %
Sjokolade	1 377 180	1 534 145	1 673 246	9 %
Sjokolademasse	223 684	195 711	249 199	27 %
Sukkervarer	1 496 748	1 694 740	1 652 507	-2 %
Supper	68 586	66 420	70 010	5 %
Syltetøy/pulp	89 112	97 309	101 282	4 %
Øvrige bakverk	1 216 051	1 255 487	1 355 283	8 %
Andre næringsmidler	1 837 379	1 935 001	2 104 127	9 %
Modifisert stivelse	45 273	49 947	91 967	84 %
Mineralvann	2 199 110	2 620 526	2 909 155	11 %
Øl	470 199	495 323	481 546	-3 %
Andre RÅK-varer	1 314 403	1 295 746	1 371 397	6 %
Sum utvalg, RÅK-varer	16 419 888	17 439 463	18 932 846	9 %
Sum utvalg, unntatt mineralvann og øl	13 750 579	14 323 614	15 542 146	9 %

Kilde: SSB, 2023a

Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

I det følgende ser vi nærmere på importkonkurransen som norskprodusert sjokolade og pizza står ovenfor. Dette er varegrupper der det er betydelig norsk produksjon, og hvor produksjonen avtar store mengder norskproduserte jordbruksråvarer. I tillegg omtaler vi bakervarer og sauser, siden slike varer utgjør en stor og økende andel av den totale importen. Importen av smaksatt yoghurt og smaksatt søtmeik kommenteres i kapittel 2.

6.4.1 Økende importandel i sjokolademarkedet

Importen av sjokolade fortsatte å øke i 2022. Importmengden har økt med 4 prosent årlig i gjennomsnitt fra 2018. Fra 2019 til 2020 økte importen med 8 prosent, sterkt påvirket av covid-19-pandemien. I 2022 var økningen på 3 prosent, mens verdiøkningen var på 9 prosent. Den største økningen finner vi for

småsjokolader og sukkervarer med innhold av kakao, som f.eks. konfekt, med en økning på 5 prosent. Det var en nedgang i importen av sjokoladeplater uten fyll. Nesten halvparten av sjokoladeimporten kom fra Sverige, Litauen og Tyskland.

På bakgrunn av importen og mengden det utbetales prisnedskrivning (PNS) til, ser det ut til at markedet for norsk sjokolade har gått ned fra 2021 til 2022. Totalt ble det omsatt 41 000 tonn sjokolade i Norge 2022, en nedgang på 5 prosent fra 2021. I 2022 ble 49 prosent av det norske markedet dekket av importert sjokolade. Importandelen i 2021 var 46 prosent. Melkepulver er en viktig innsatsfaktor i produksjon av sjokolade, og norsk sjokoladeproduksjon er en stor avtaker av norsk melk. Sjokolade er en varegruppe som er utsatt for konkurranse fra grensehandel. Nedgang i omsetning kan muligens skyldes økningen av grensehandelen etter covid-19 pandemien.

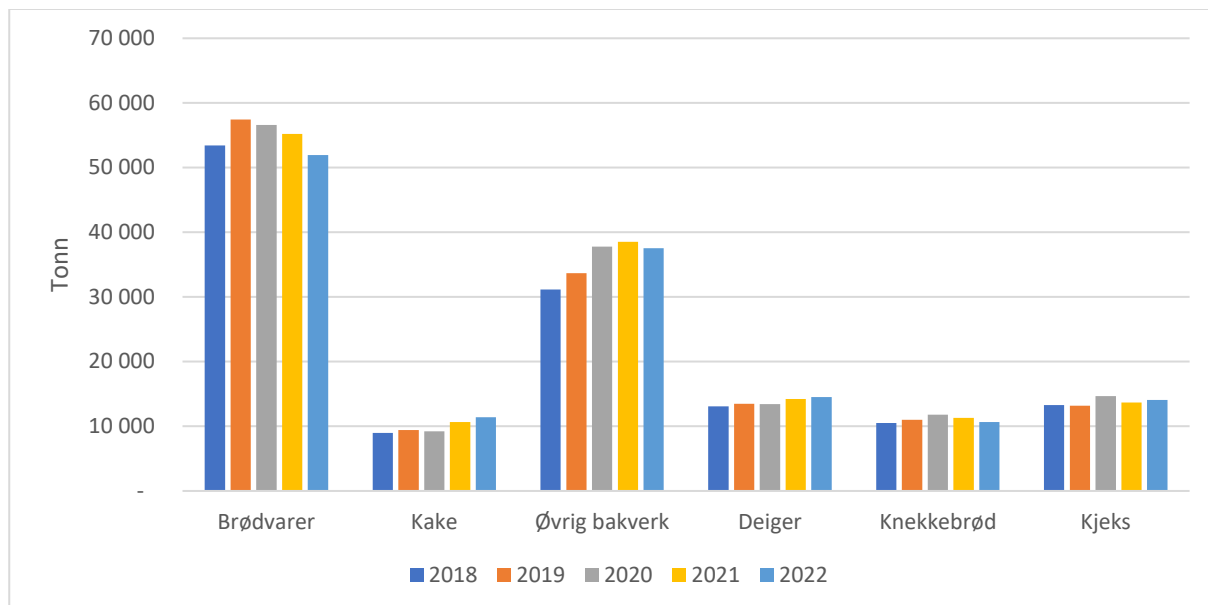
Det ble importert 6 615 tonn sjokolademasse til en verdi av 249 mill. kroner. Importmengden og verdien har økt henholdsvis 16 og 27 prosent fra 2021 til 2022, og 78 prosent av importen kom fra Sverige og Belgia.

6.4.2 Liten nedgang i import av bakervarer

Det var en nedgang i importen av bakervarer på rundt 2,4 prosent fra 2021 til 2022. Dette er ikke inkludert pizza, som omtales særskilt. Brødvarer er den største kategorien innenfor gruppen bakervarer. Det var her importen falt mest. Brødvarer inkluderer blant annet brød, halvsteke rundstykker og baguetter. Dette er varer som inneholder store mengder mel, og som det også er produksjon av i Norge. Det ble i 2022 importert rundt 3 200 tonn mindre brødvarer enn året før.

Fallende import var det også for «øvrig bakverk» og knekkebrød. Med «øvrig bakverk» menes varer som vafler og vaffelkjeks, tortillachips og potetsnacks i diverse former, wienerbrød og flatbrød. For kaker, deiger og kjeks var det en økning i importen i 2022. Størst var økningen for kaker, med en økning på 7,3 prosent fra 2021. Utviklingen i import av bakervarer de siste fem årene er vist i figur 48.

I RÅK-ordningen utbetales det ikke prisnedskrivning til korn og kornprodukter i ferdigvarer. Vi har derfor ikke overdikt over total norsk produksjon av bakervarer, men matkornforbruket som presenteres i kapittel 1.2.1 viser at totalforbruket av matkorn økte noe i 2020, men gikk litt ned i 2021 og 2022. Melet som brukes i produksjon av bakervarer i Norge er i hovedsak en blanding av norsk og importert korn. Norskandelen i melet varierer med de norske kornavlingene, jf. omtale i kapittel 1.

Figur 48: Utvikling i importmengde av bakvarer i perioden 2017–2021. Tonn.

Kilde: SSB, 2023a

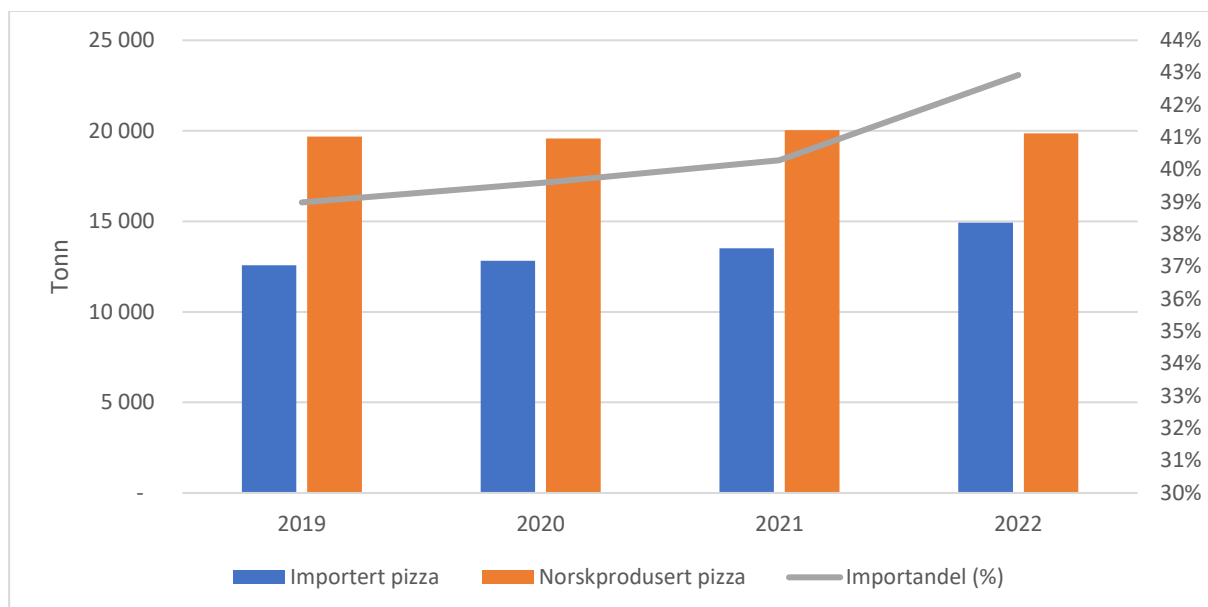
6.4.2.1 Stadig økende import av pizza

Importen av pizza har økt jevnt de senere årene, og importmengden har økt med 10 prosent årlig i gjennomsnitt fra 2018. I 2022 importerte vi 14 934 tonn pizza til en verdi av 525 mill. kroner. Det er en økning på 10 prosent i mengde og 17 prosent i verdi, sammenlignet med året før. Det at importverdien har økt sammenlignet med 2021, kan forklares med at de fleste råvareprisene i EU har økt. I samme periode har de norske råvareprisene også økt, men ikke like mye som i EU.

Det er økning i importen på alle pizzavarenumrene. Importøkningen er størst for pizzabunner, med 31 prosent, men pizzabunner utgjør fortsatt kun 3 prosent av totalimporten av pizza. I år, som i fjor, importerte vi mest pizza med kjøtt, og importen økte med 8 prosent fra 2021 til 2022.

Norskprodusert pizza med kjøtt taper andeler mot tilsvarende importert pizza. Når det gjelder vegetarpizza økte importkvantumet med 14 prosent fra 2021 til 2022. Samtidig økte norsk produksjon av vegetarpizza, men økningen var ikke like stor som importøkningen. Markedsandelen til norskprodusert vegetarpizza går ned fra 41 prosent i 2021 til 39 prosent i 2022. Totalmarkedet for pizza økte med 4 prosent fra 2021 til 2022.

Figur 49 viser utviklingen i salg av norskprodusert og importert pizza i det norske markedet i perioden 2019 til 2022. Med pizza menes i hovedsak frossen og langtidsholdbar pizza. Norsk produksjon av pizza, som har mottatt prisnedskrivning gjennom RÅK-ordningen, har økt med 2 prosent fra 2021. Markedsandelen til importert pizza i det norske markedet har økt med 3 prosentpoeng fra 2021 til 2022. I 2022 ble 43 prosent av det norske markedet dekket av importert pizza, mot 40 prosent i 2021.

Figur 49: Utvikling i norsk produksjon og import av pizza solgt i Norge 2019-2022 Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2023a

6.5 Økt eksport av RÅK-varer

I 2022 ble det eksportert mer RÅK-varer enn året før. Totalt ble det eksportert 71 451 tonn RÅK-varer til en verdi av 4,15 mrd. kroner. Eksportert mengde av RÅK-varer økte med 19 prosent, samtidig som verdien steg med 22 prosent dersom man ser bort i fra mineralvann og øl. Eksporten har økt mer i verdi enn i kvantum på grunn av økte priser internasjonalt. Det har vært en vekst i eksportverdi for alle varegruppene, bortsett fra for supper og mineralvann.

I 2022 har øl og mineralvann stått for 38 prosent av eksportmengden, men veksten i eksporten av disse var lavere i 2022 enn året før. Eksporten har økt for de fleste andre varegrupper enn mineralvann og øl. Eksporten av supper, syltetøy/pulp og sjokolade har gått ned.

Tabell 22 og tabell 23 presenterer eksportstatistikk for utvalget av RÅK-varer. I det følgende kommenteres eksportutviklingen for sjokolade og bakervarer.

Tabell 22: Eksportert mengde av utvalgte RÅK-varer i perioden 2020–2022. Tonn

Varegruppe	2020	2021	2022	Endring siste år
Smaksatt Yoghurt	0	0	0	> 200 %
Melkebaserte drikkevarer syrnet/usyrnet	24	29	49	71 %
Osteerstatninger	0	1	25	> 200 %
Barnemat og morsmelkerstatning	15	24	32	33 %
Brødvarer	1 186	1 595	2 382	49 %
Deiger	25	28	48	75 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	127	142	270	90 %
Iskrem	407	526	761	45 %
Kake	579	658	1 074	63 %
Kjeks	104	136	152	12 %
Knekkebrød	2 541	2 360	2 417	2 %
Pasta og lignende	54	68	86	26 %
Pizza	3 169	3 329	3 924	18 %
Sauser	1 060	1 542	2 379	54 %
Sjokolade	4 711	4 262	5 067	19 %
Sjokolademasse	852	1 149	1 068	- 7 %
Sukkervarer	699	822	1 086	32 %
Supper	742	857	746	- 13 %
Syltetøy/pulp	29	37	31	- 15 %
Øvrige bakverk	3 314	3 755	5 746	53 %
Andre næringsmidler	10 040	13 261	14 320	8 %
Modifisert stivelse	3	19	16	- 16 %
Mineralvann	18 004	20 820	21 710	4 %
Øl	3 098	4 403	5 609	27 %
Andre RÅK-varer	2 491	2 634	2 451	- 7 %
Sum utvalg, RÅK-varer	53 275	62 458	71 451	14 %
Sum utvalg, unntatt mineralvann og øl	32 173	37 235	44 132	19 %

Kilde: SSB, 2023a

Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

Tabell 23: Eksportverdien av utvalgte RÅK-varer 2020-2022. 1000 kr.

Varegruppe	2020	2021	2022	Endring siste år
Smaksatt Yoghurt	20	2	1	- 29 %
Melkebaserte drikkevarer				
syrnet/usyrnet	930	1 196	1 947	63 %
Osteerstatninger	11	18	590	3134 %
Barnemat og morsmelkerstatning	2 116	2 248	2 136	- 5 %
Brødvare	21 202	28 575	49 787	74 %
Deiger	751	991	1 503	52 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	4 181	4 825	15 339	218 %
Iskrem	55 988	97 943	142 633	46 %
Kake	23 070	24 032	40 833	70 %
Kjeks	4 984	6 215	8 440	36 %
Knekkebrød	205 244	180 364	187 386	4 %
Pasta og lignende	9 467	9 963	11 765	18 %
Pizza	80 556	103 974	132 396	27 %
Sauser	60 889	94 275	155 800	65 %
Sjokolade	233 973	198 449	259 618	31 %
Sjokolademasse	28 444	38 408	36 815	- 4 %
Sukkervarer	38 954	41 147	58 797	43 %
Supper	51 767	50 208	42 827	- 15 %
Syltetøy/pulp	862	1 188	1 252	5 %
Øvrige bakverk	115 785	127 827	229 991	80 %
Andre næringsmidler	1 969 422	2 137 621	2 474 298	16 %
Modifisert stivelse	22	359	439	22 %
Mineralvann	85 197	92 245	91 110	- 1 %
Øl	78 558	90 018	97 793	9 %
Andre RÅK-varer	84 747	99 041	109 109	10 %
Sum utvalg, RÅK-varer	3 157 138	3 431 136	4 152 608	21 %
Sum utvalg, unntatt mineralvann og øl	2 993 383	3 248 873	3 963 704	22 %

Kilde: SSB, 2023a

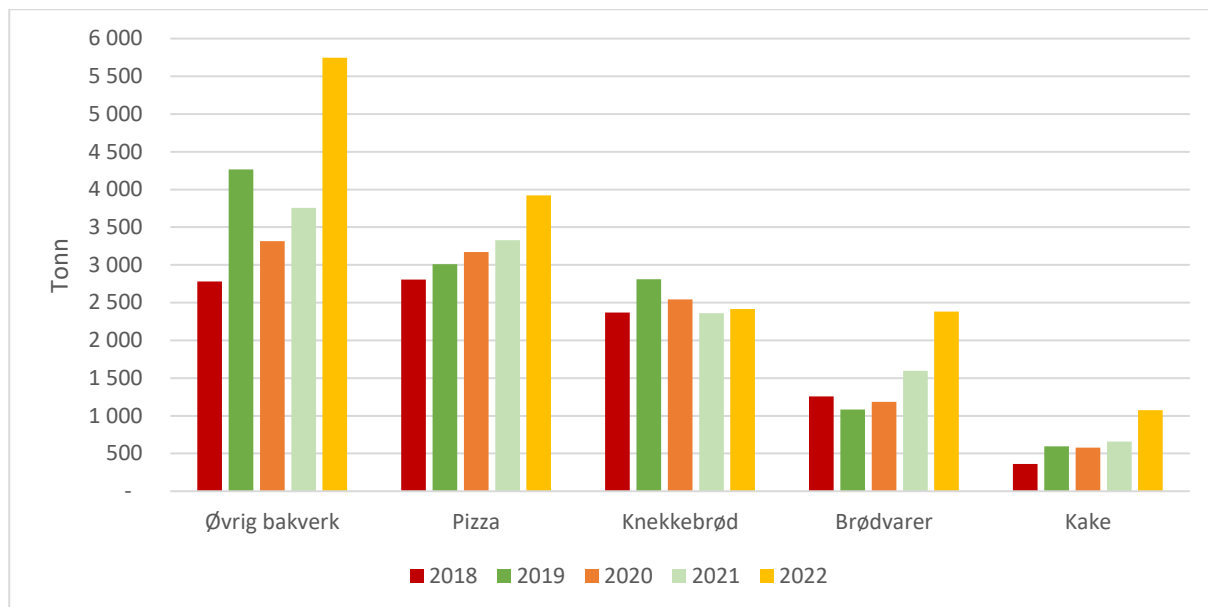
Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

6.6 Økt i eksport av sjokolade

Eksportmengden av sjokolade har gått ned i 2020 og 2021, men i 2022 er eksporten på nivå med eksporten i 2018, slik at den nedadgående trenden ser ut til å ha snudd. I 2022 har eksportmengden økt med 19 prosent, mens eksportverdien økte med 31 prosent. Eksportverdien øker, og er sterk påvirket av økte internasjonale priser. 93 prosent av sjokoladen ble eksportert til Sverige og Tyskland, og eksporten til disse landene har økt med 37 prosent i gjennomsnitt fra 2021 til 2022. Eksporten til Tyskland har økt kraftig, med hele 66 prosent, mens eksporten til Sverige økte med 7 prosent fra 2021 til 2022.

6.7 Økt eksport av bakervarer

Det var en økning i eksporten innenfor alle varegrupper i kategorien bakervarer fra 2021 til 2022. Totalt for varegruppen ble det eksportert rundt 15 700 tonn i 2022, en økning på i overkant av 30 prosent fra året før. En del av eksporten var knyttet til ordningen med innenlands bearbeiding av landbruksvarer. Utviklingen i eksportmengde for de ulike varegruppene er vist i figur 50.

Figur 50: Utvikling i eksportvolum av øvrig bakverk, pizza, knekkebrød, brødvarer og kaker i perioden 2018–2022

Kilde: SSB, 2023a

Eksporten av pizza økte med rundt 18 prosent. Det ble eksportert 3 924 tonn pizza til en verdi av 132 mill. kroner i 2022, 595 tonn mer enn i 2021. Litt over halvparten av eksporten gikk til Finland, mens i overkant av 40 prosent gikk til Sverige.

Når det gjelder brødvarer var eksportøkningen på nesten 50 prosent i 2022, fra 1 595 tonn i 2021 til 2 382 tonn i 2022. Stor var også økningen for «øvrig bakverk». Dette er en samlekategori som inneholder varer som vafler og vaffelkjeks, tortillachips, potetsnacks i diverse former, wienerbrød og flatbrød. Eksporten av «øvrig bakverk» gikk opp fra 3 755 tonn i 2021 til 5 746 tonn i 2022.

Tabell 24 viser hvilke varenummer i tolltariffen som er inkludert i de ulike varegruppene i importstatistikken. Grensehandel er ikke inkludert i importstatistikken.

Tabell 24: Varenummer i tolltariffen som er inkludert i de ulike varegruppene i importstatistikken

Varegruppe	Tollposisjon/varenummer i tolltariffen
Smaksatt yoghurt	04.03.2030/ 2040/ 2091
Melkebaserte drikkevarer, syrnet/usyrnet	04.03.9001/ 9002, 22.02.9920
Sukkervarer, pastiller og drops	17.04 og 21.06.9047/ 9048
Sjokolade i pakninger over 2 kg	18.06.2090
Sjokolade	18.06.3100/ 3200/ 9010
Barnemat og morsmelkerstatning	19.01.1010/ 1090, 20.07.1001/ 1007/ 1008, 21.04.2001
Deiger	19.01.2092
Pizza	19.01.2097 og 19.05.9010/ 9021/ 9022
Osteerstatninger	19.01.9091
Pasta og lignende	19.02.1100/ 1900/ 2091/ 2099/ 3001/ 3009/ 4000
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	19.04.1098/ 2010/ 2090
Knekkebrød	19.05.1000
Øvrig bakverk	19.05.2000/ 3200/ 4000/ 9032/ 9033/ 9034/ 9092/ 9093/ 9098
Søte kjeks og småkaker	19.05.3100
Kaker	19.05.9031
Brød og brødvarer	19.05.9091
Syltetøy/pulp	20.07.9902-9909
Sauser	21.03 utenom 21.03.1000
Supper	21.04 utenom 21.04.2001
Spise-is	21.05
Andre næringsmidler	21.06 utenom 21.06.1002/ 1003/ 9031/ 9047/ 9048/ 9094/ 9095
Mineralvann	22.02 utenom 22.02.9920
Øl	22.03
Modifisert stivelse	35.05 utenom 35.05.2000
Andre RÅK-varer	04.03.2020, 07.10.4090, 15.17.9091, 15.17.9097, 17.02.5010, 18.06.1000, 18.06.2011, 18.06.9021, 18.06.9022, 18.06.9091, 18.06.9092, 18.06.9099, 19.01.2010, 19.01.2091, 19.01.2098, 19.01.9010, 19.01.9098, 19.03.0000, 19.04.1010, 19.04.1091, 19.04.3000, 19.04.9020, 19.04.9090, 20.02.9010, 20.02.9090, 20.04.1010, 20.04.1020, 20.04.9020, 20.05.2010, 20.05.2020, 20.06.0031, 20.08.1110, 20.08.1191, 20.08.9903, 21.02.1010, 21.02.1020, 21.02.1090, 21.02.2020, 21.02.3000, 22.09.0000, 35.01.1000, 35.01.9010,

7 Skog

I 2022 ble det avvirket totalt 11,63 mill. kubikkmeter til en bruttoverdi av 5,84 mrd. kroner. Aldri før har det vært avvirket så mye i Norge. Avvirkninga i 2022 var 0,06 mill. kubikkmeter høyere enn 2021, som var forrige toppår.

I 2022 eksporterte skogbruket 2,15 mill. kubikkmeter sagtømmer og 1,96 mill. kubikkmeter massevirke av gran og furu. Norge er nå den fjerde største sagtømmerekseportøren i verden. Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi på nesten 21 mrd. kroner mot 16 mrd. kroner i 2021. I tillegg kommer videreforedledede trebaserte varer solgt på det norske markedet.

Forvaltning av skog er en viktig del av det grønne skiftet. Klimakur 2030 viser at skog årlig står for et nettoopptak av CO₂ på 25-30 mill. tonn, noe som tilsvarer om lag halvparten av utslippene fra andre sektorer i Norge. FNs klimapanel har signalisert at skogproduksjon må økes vesentlig for å nå klimamålene. Utfasing av fossilt råstoff vil kreve økte tilførsler av fornybart karbonholdig råstoff som tre.

Det er et stort potensial for å øke foredlingen av tømmer i Norge, og en stor klimaeffekt av å øke skogproduksjonen og ivareta skogarealene.

Skogen må forvaltes slik at det økende behovet for trevirke kan dekkes innenfor bærekraftige rammer. Skogbruk er en langsiktig produksjon som planlegges i et hundreårsperspektiv. I et slikt perspektiv, hvor rundt 0,5 prosent av skogarealet høstes hvert år, er det viktig at skogbehandlingen i dag innrettes mot en økt produksjon. Foryngelse og ungskogpleie er avgjørende da disse tiltakene legger grunnlaget for hvilken produksjon man oppnår på arealet.

7.1 Skogressursen i Norge

Skogen er viktig for klimaet, naturmangfold, landskapet, friluftslivet og kulturverdier. Skogens evne til å ta opp karbon har en sentral rolle i klimapolitikken, noe Klimakur 2030 og Klimaplan 2021-2030 viser. I tillegg får skogens funksjon som vern mot ras og flom større betydning for samfunnet framover. Mange av disse hensynene begrenser skogbrukets muligheter til å produsere det fornybare karbonholdige råstoffet tømmer, men det ligger også muligheter ved at skogen og skogbrukets oppgaver utvides.

Skogressursen i Norge har aldri vært større enn i dag målt i stående volum. Dette betyr at karbonlageret i biomassen er rekordhøgt. Klimakur 2030 slår fast at skogens netto årlige karbonopptak er 25-30 mill. tonn CO₂. Dette tilsvarer om lag halvparten av de norske klimagassutslippene. Opptaket er et direkte resultat av hvordan skogarealene forvaltes og hvordan den samla biomassen på disse arealene endrer seg i et nasjonalt perspektiv. Både endringer i skogarealet i form av påskoging og avskoging, og forvaltningen av de eksisterende skogarealene, har stor betydning for karbonlageret.

7.1.1 Tilvekst og stående volum

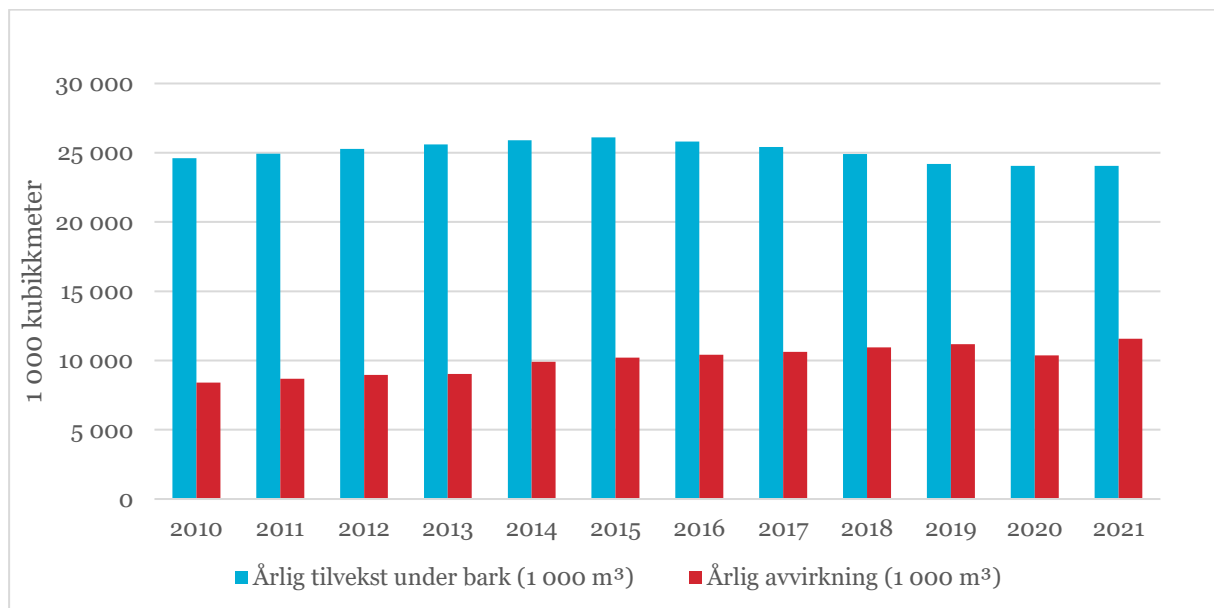
I perioden 2017-2021 var den gjennomsnittlige årlige tilveksten på om lag 24,5 mill. kubikkmeter i norske skoger. Dette er å betrakte som et bruttovolum der topp, avfall, bark, ikke nyttbare arealer m.m. inngår. Gjennomsnittlig avvirkning for salg til industri i samme periode var 10,9 mill. kubikkmeter per år (figur 51).

Siden 1950-tallet og helt fram til i dag har avvirkningen vært betydelig lavere enn den årlige tilveksten. I 2021 ble 48 prosent av den totale tilveksten i norsk skog avvirket for salg til industri. Tilveksten har vært stor på grunn av høy aktivitet med planting etter hogst, og planting på nye arealer i kyststrøkene i årene etter andre verdenskrig og frem til om lag 1990. Dette bidro til mye ungskog med stor vekst. De senere

årene er tilveksten redusert fra om lag 26 mill. kubikkmeter i 2015 til om lag 24 mill. kubikkmeter i 2021. Nedgangen kan knyttes til redusert skogkulturaktivitet i årene etter 1990 og økende andel gammel skog som har mindre tilvekst. I tillegg forårsaker avskoging av skogarealer for bruk til andre formål enn skogbruk til redusert tilvekst. Det er ofte de mest produktive skogarealene som tas til nedbyggings- eller jordbruksformål.

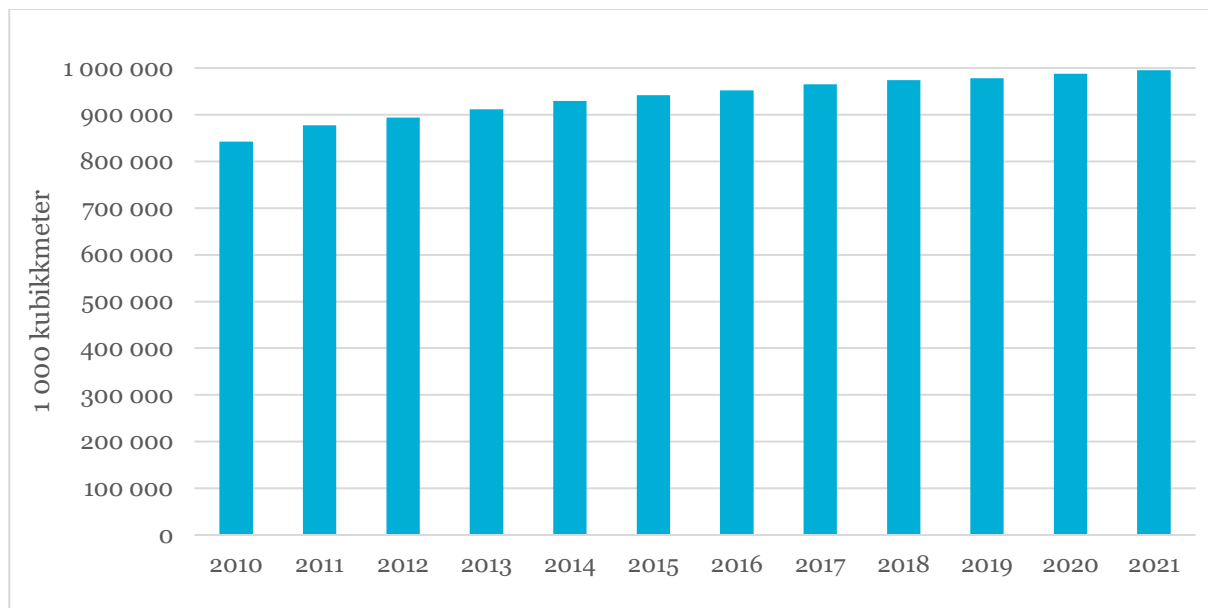
En redusert tilvekst, men som fortsatt er betydelig over avvirkningen, betyr at karbonlageret i skog fortsatt øker, men med noe redusert hastighet sammenlignet med for noen år siden.

Figur 51: Årlig tilvekst og avvirkning, Norge 2009-2021. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: SSB Landsskogtakseringen, 2023; Landbruksdirektoratet

Når avvirkningen er lavere enn tilveksten øker det stående volumet i skogen. Stående volum under bark var i 2021 på 995,4 mill. kubikkmeter (figur 52). Det stående volumet er mer enn tredoblet de siste 100 årene. Denne volumøkningen representerer et CO₂-opptak fra atmosfæren på om lag 1,7 mrd. tonn. Stående volum er fortsatt økende.

Figur 52: Utvikling av stående volum under bark i Norge for perioden 2009-2021. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: SSB Landsskogtakseringen, 2023

Den nyttbare tilveksten gir mulighet for å kunne øke avvirkningen fra dagens nivå på ca. 11,6 mill. kubikkmeter opp mot 15–17 mill. kubikkmeter per år. Mulighetene for økt avvirkning er særlig på lauv og delvis på furu. For gran er mulighetene for å øke avvirkningen mindre, særlig gjelder dette på Østlandet.

7.1.2 Videre oppbygging av skogressursen

Oppbygging av skogressursene krever investeringer i skogkultur, infrastruktur og i kunnskapsgrunnlaget om ressursen og miljøhensynene. De samlede investeringene i skogbruket var i 2022 om lag 930 mill. kroner, der skogkultur, infrastruktur og skogbruksplanlegging utgjør hoveddelen.

Skogkulturarbeidet er grunnleggende i oppbyggingen av skogressursen. Dette er investeringer som blant annet omfatter markberedning, planting og ungsogpleie. I 2022 var de samlede investeringen til skogkultur på 513,3 mill. kroner. En betydelig del av disse tiltakene utføres av aktørene i skogbrukets tjenestemarked.

Skogkulturinvesteringene danner grunnlaget for framtidig tømmer volum og bidrar til å øke både opptaket og lageret av karbon i skogen. Det er avgjørende at det etableres ny foryngelse etter hogst med tilstrekkelig tetthet og riktig treslag, slik at arealets produksjonsevne utnyttes. Klimaendringene gir mer ekstremvær. Dette kan blant annet gi lengre perioder med tørke, noe som gjør det mer aktuelt å velge furu på de tørkesvake delene av foryngelsesarealet. Ungskogpleie er også et tiltak som gir betydelig økt karbonopptak, både ved økt tilvekst på de nyttbare trærne og ved kortere produksjonstid til hogst.

Da vi bare avvirker rundt 0,5 prosent av det produktive skogarealet hvert år, tar det tid å øke karbonopptaket i skogen. Det tar det tid å oppnå full klimaeffekt av tiltak i skog fordi skogen vokser sakte. Skogkulturinvesteringene må derfor økes nå dersom karbonopptaket i skogen skal økes i framtida.

En videre oppbygging av skogressursen avhenger også av å tilgjengeliggjøre hogstmoden skog for avvirkning og deretter ny forynging. Investeringer i infrastruktur som skogsveier og tømmerkaier – gjør skogen tilgjengelig og bidrar til lønnsomhet for skogeier og i primærskogbruket. I tillegg er det med på å sikre effektiv transport, stabil og jevn tilgang på råstoff til industrien. I 2022 utgjorde disse investeringene

376,3 mill. kroner. Av dette ble det investert 336,6 mill. kroner i nybygging, ombygging og vedlikehold av skogsveier. Det ble innvilget tilskudd til bygging av en ny tømmerkai i 2022 med en samlet kostnad på 39,7 mill. kroner.

Skogbruksplan med miljøregistreringer (MIS) gir skogeieren kunnskap om skogressursen og miljøverdiene i skogen. Dette bidrar til bærekraftig ressursutnyttelse og sikrer at miljøhensyn blir ivaretatt. I 2022 utgjorde investeringene i skogbruksplanlegging 40,3 mill. kroner. Dette er inventeringer som danner grunnlaget for næringas sertifisering og adgangen til å selge tømmer. Det legger dermed grunnlag for ny forynging og en økt skogressurs i framtida. Skogbruksplandekningen er absolutt best i skogstrøkene. I deler av kyststrøkene er plandekningen lav.

7.2 Marked, produkter og verdiskaping i norsk skognæring

Tømmer og treprodukter er handelsvarer uten tollbeskyttelse. Norsk skog- og trenæring påvirkes derfor av et internasjonalt marked hvor det norske kostnadsnivået skaper utfordringer. Økte rente- og energikostnader har gitt ekstra utfordringer i 2022. Norsk skog- og trenæring er avhengig av tilgang på tømmer fra Norge, da tømmerprisene ofte er høyere i våre naboland.

Fallet i etterspørselen etter trelast mot slutten av 2022 har medført redusert etterspørsel etter sagtømmer og press på priser i Norge, men eksporten av sagtømmer har økt. Etterspørsel etter massevirke økte i 2022.

7.2.1 Avvirkning og priser

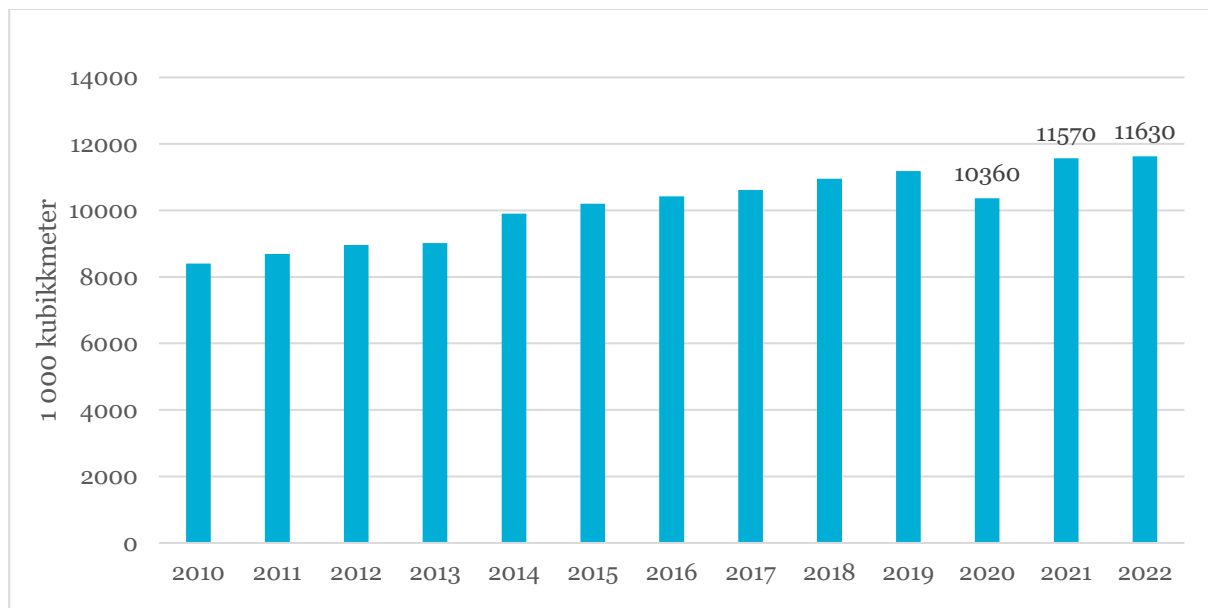
I 2022 ble avvirkningen rekordhøye 11,63 mill. kubikkmeter. 0,06 mill. kubikkmeter mer enn året før som var forrige toppår. Gran utgjorde 73,6 prosent, furu 24,5 prosent og lauv 1,9 prosent av avvirkningen i 2022. Denne fordelingen er omtrent som i 2021. Økningen i avvirkning forklares i hovedsak med økt etterspørsel etter både sagtømmer og massevirke.

Gjennomsnittlig tømmerpris til skogeier var i 2022 på kr 502 per kubikkmeter mot kr 436 i 2021. Dette er et rekordhøyt prisnivå.

Sagtømmerandelen i den norske avvirkningen var på 58,4 prosent i 2022. 68,3 prosent av sagtømmeret solgt til norsk sagbruksindustri, resten ble eksportert. Sagtømmerprisene var stabilt høye gjennom året, men falt noe på slutten av året. Dette må ses i sammenheng med konjunktorene i byggebransjen.

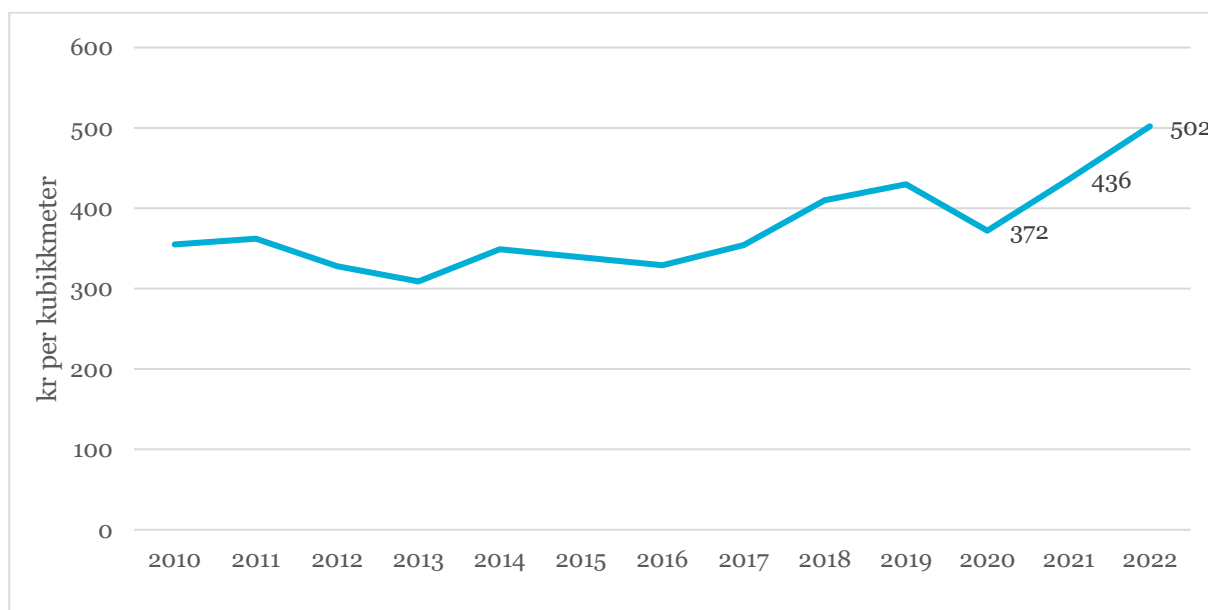
59,6 prosent av det norske massevirket ble videreforedlet i Norge, resten ble eksportert. Nedlegging av produksjonskapasitet i treforedlinga har bedret markedsituasjonen for de norske bedriftene i 2022 og ga økt behov for massevirke av gran. Massevirkeprisene fikk en markert økning i siste halvår av 2022.

Trevirke til energiformål brukes til varmekverk. Mye av energiflisa i Nord-Norge brukes også som reduksjonsmiddel i ferrosilisiumproduksjon. I Sør-Norge er det, i tillegg til bruk i varmekverkene, en betydelig eksport av energiflis til Danmark. Med økende energipriser har markedet for trevirke til energi hatt en meget god utvikling i 2022.

Figur 53: Avvirking. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 54: Utvikling i gjennomsnittlig tømmerpris. Kroner per kubikkmeter

Kilde: Landbruksdirektoratet

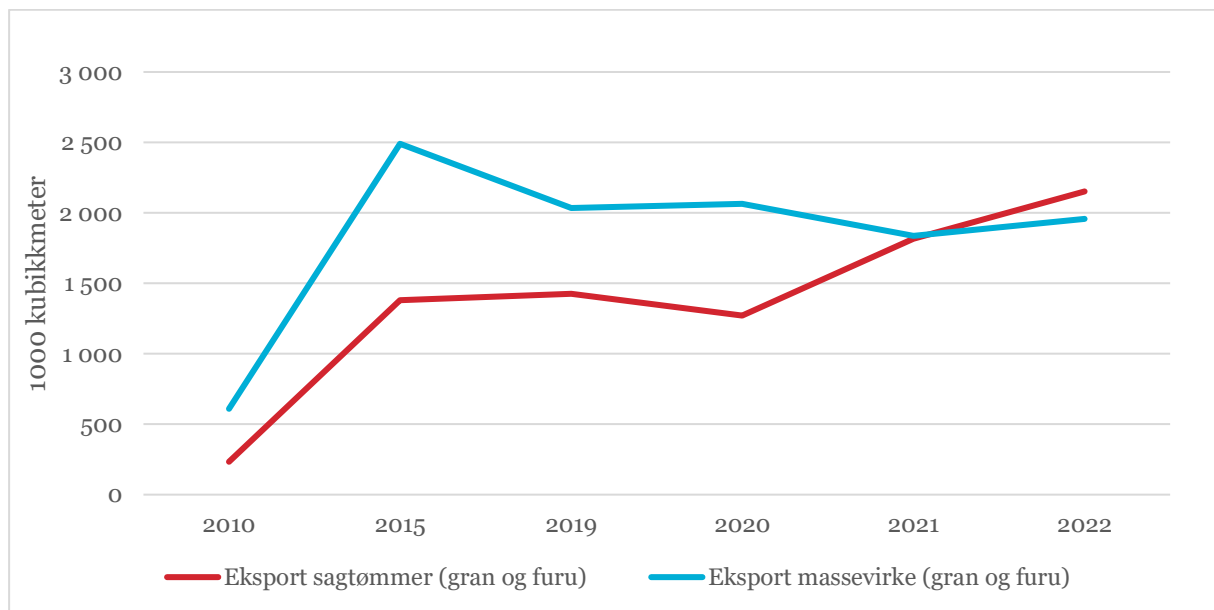
7.2.2 Eksport og import i skogbruket

I 2022 ble det eksportert 2,15 mill. kubikkmeter sagtømmer og 1,96 mill. kubikkmeter massevirke av gran og furu. Sagtømmereksperten var i 2022 høyere enn massevirke-eksporten, jf. figur 55. Sagtømmereksperten økte med 19 prosent i forhold til 2021 og Norge er nå den fjerde største sagtømmereksporthøsten i verden. Eksporten skjer hovedsakelig til Sverige og Tyskland. Importert volum av

sagtømmer var i 2022 på 110 000 kubikkmeter. Importert volum av massevirke var i 2022 på 167 000 kubikkmeter, jf. figur 56.

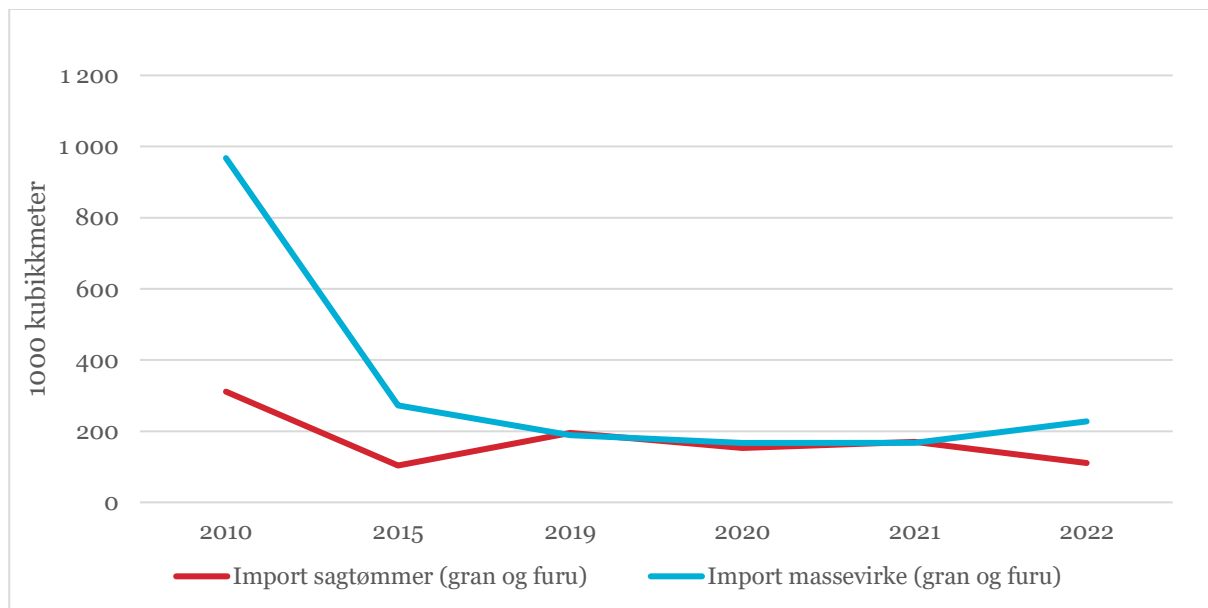
Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi av nesten 21 mrd. kroner, som vist i figur 58 og figur 59, i tillegg til produksjon for det norske markedet. Eksporten har økt med om lag 5 mrd. kroner fra 2021. Selv om papirvarer og papirmasse fremdeles betyr mest, er eksportverdien av tømmer, trelast og andre trevarer økende, jf. figur 58.

Trenden de siste årene er økende eksport av sagtømmer, mens eksportvolumet av massevirke av gran og furu er mer stabilt. Årsaken til eksporten er økende etterspørsel, tømmerpriser og avvirkning, og manglende foredlingskapasitet i Norge.

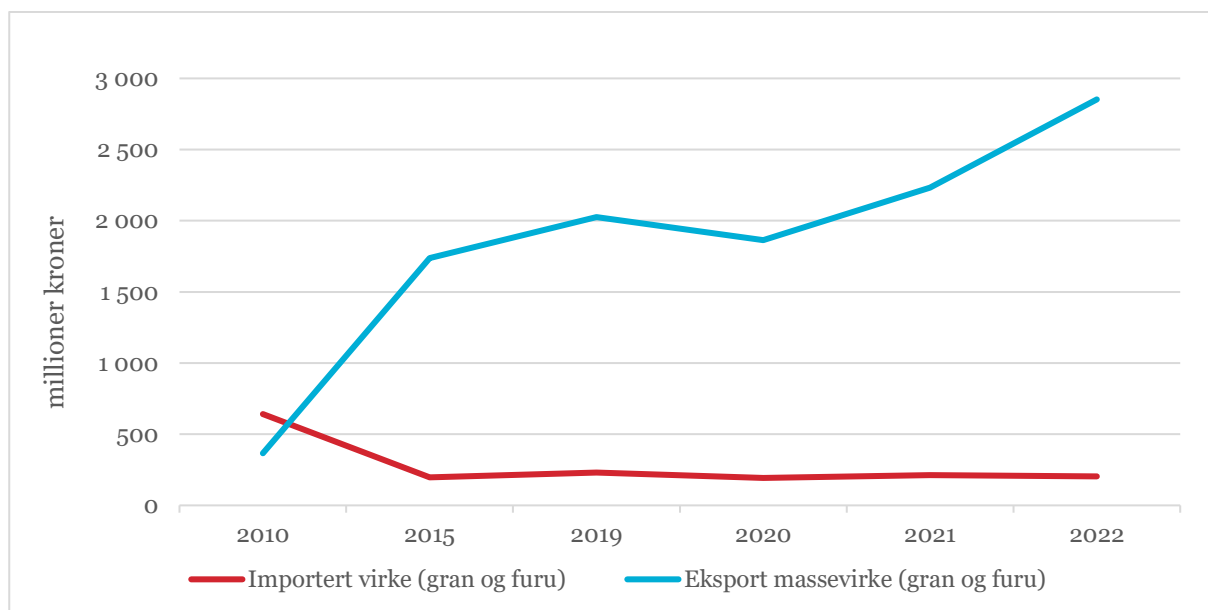
Figur 55. Eksportert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu. 1000 kubikkmeter.

Kilde: SSB, 2023a

Figur 56. Importert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu. 1000 kubikkmeter.

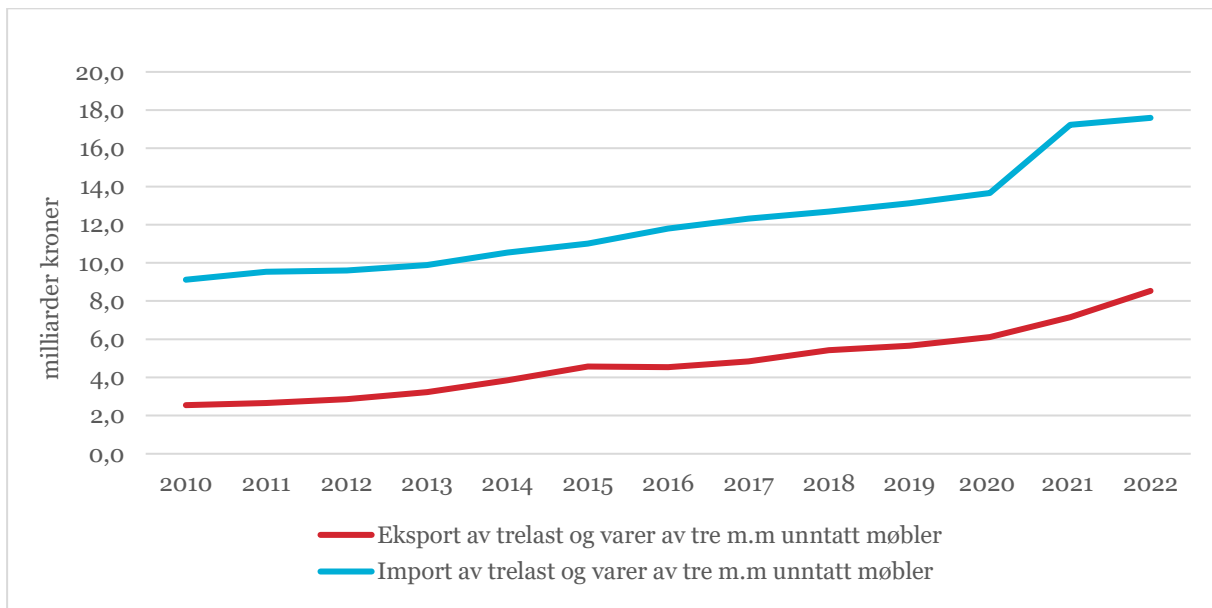
Kilde: SSB, 2023a

Figur 57. Verdi av eksportert og importert virke av gran og furu. Mill. kroner.

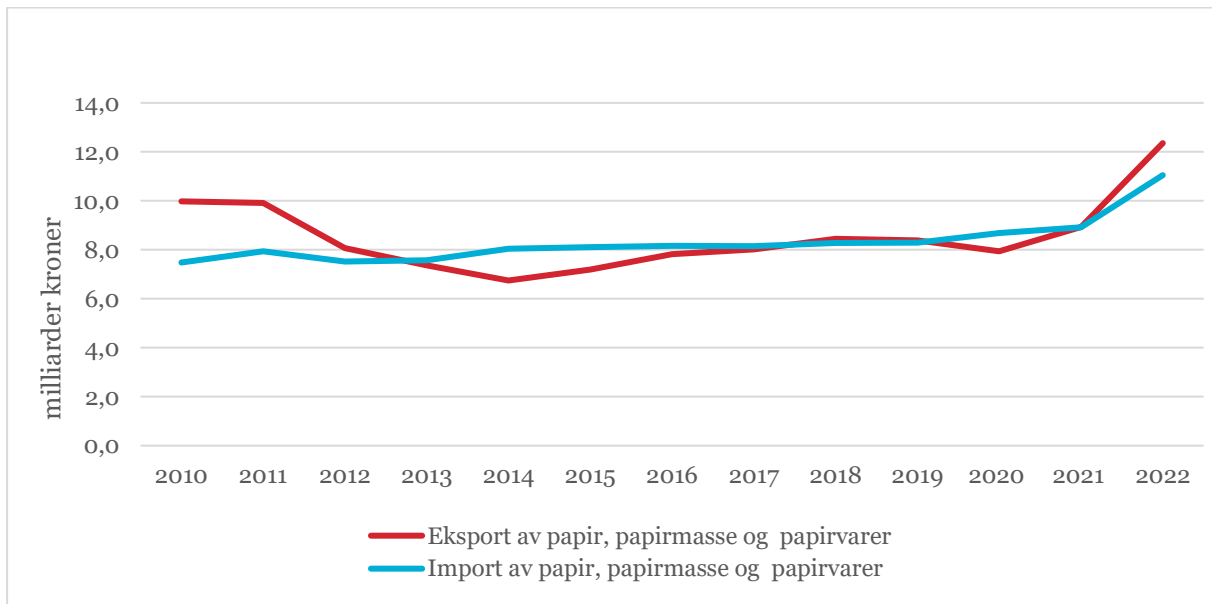
Kilde: SSB, 2023a

Verdien av eksportert trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2022 på 8,5 mrd. kroner, en økning på 19 prosent fra 2021. Verdien av importert trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2022 på 17,6 mrd. kroner, opp 2 prosent fra 2021 jf. figur 58. Verdien av eksport og import av papir, papirmasse og papirvare var på henholdsvis 12,4 og 11,0 mrd. kroner i 2022, jf. figur 59.

Figur 58. Verdi av eksport og import av trelast og varer av tre m.m. (unntatt møbler), 2010-2022. Mrd. kroner.

Kilde: SSB, 2023a

Figur 59: Verdi av eksport og import av papir, papirmasse og papirvarer, 2010-2022. Mrd. kroner.

Kilde: SSB, 2023a

7.2.3 Muligheter og utfordringer for skognæringen

Høy inflasjon, økte renter og høye energikostnader har medført redusert byggeaktivitet og etterspørsel etter trelast. Dette fører til at det er stor usikkerhet ved inngangen til 2023. Signalene er at dette vil vedvare utover i 2023, men med en forventning om en bedring i etterspørselen mot slutten av 2023. Etterspørselen etter massevirke og energivirke er fortsatt god, og det forventes ikke store endringer i priser for disse sortimentene i 2023.

Eksporten av sagtømmer har økt med 19 prosent i 2022, og er nå større enn massevirkeeksporten. Eksporten tilsier at det er rom for å øke foredlingskapasiteten i Norge, men med usikre markedsutsikter og økende kostnader utsettes investeringer for å øke kapasiteten.

Eksportmulighetene har vært nødvendige for å øke avvirkningen i 2022. Det forventes at mulighetene for eksport også vil være gode utover i 2023, og at avvirkningen går som normalt.

Selv om det er usikre markedsutsikter for 2023 er det fortsatt optimisme for at det kan bli nok et godt år for skog- og trenæringa.

Referanser

- Animalia. (2022, September 28). *Newcastlesyke - nå er smittevern viktigere enn noen gang*. Hentet fra <https://www.animalia.no/no/animalia/aktuelt/pavisning-av-newcastle-disease-i-rogaland/>
- EU kommisjonen. (2023, Februar). *Food Safety*. Hentet fra Avian influensa: https://food.ec.europa.eu/animals/animal-diseases/diseases-and-control-measures/avian-influenza_en
- Fruktlagerinspektøren. (2022).
- Landbruksdirektoratet. (2022).
- Landbruksdirektoratet. (2023). *Kraftfôrstatistikk*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/utvikling-i-jordbruket/kraftforstatistikk>
- Mattilsynet. (2023, Januar 13). *Fugleinfluensa*. Hentet fra <https://www.mattilsynet.no/dyr/dyresykdommer/fugleinfluensa>
- Nibio. (2022). *Totalkalkylen*. Hentet fra <https://www.nibio.no/tjenester/totalkalkylen-statistikk#groups>
- Nortura. (2022, januar). *Nortura Medlem*. Hentet fra <https://medlem.nortura.no/nyheter/nortura-hever-utbetalingsprisen-pa-kylling-og-kalkun-article45542-11885.html>
- Nortura Totalmarked kjøtt og egg. (2023, Januar 18). *Prognose*. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/prognose/>
- Opplysningskontoret for Meieriprodukter, Melk.no. (2023). *Markedstall meieriprodukter 2022*.
- Regjeringen.no. (2022, 4 12). *Midlertidig heving av øvre prisgrense på kylling*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/midlertidig-heving-av-ovre-prisgrense-pa-kylling/id2908554/>
- SSB. (2023a). Utenrikshandel med varer.
- SSB. (2023b). *Statistikkbanken-Konsumprisindeksen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03013/>
- SSB Landsskogtakseringen. (2023, februar 4). *Landsskogtakseringen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/skogbruk/statistikk/landsskogtakseringen>
- Tine råvare årsrapporter. (2005 - 2023).
- Tine SA Norsk melkeråvare. (2023a, februar). Landsprognose for leveranse av kumjøl, februar.
- Tine SA Norsk melkeråvare. (2023b, februar). Landsprognose for leveranse av geitmjøl, februar.
- Tine SA Årsrapporter. (2005 - 2023).
- Totalmarked kjøtt og egg. (2022a). Grunnlagsdokument for 1. halvår 2023. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/pris/malpris-og-planlagt-engrospris/grunnlagsdokument/>
- Totalmarked kjøtt og egg. (2022b). Grunnlagsdokument for 2. halvår 2022. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/getfile.php/13417498-1653400753/Totalmarked/Grunnlagsdokument/Grunnlagsdokument%20-%20PGE%20andre%20halv%C3%A5r%202022.pdf>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no